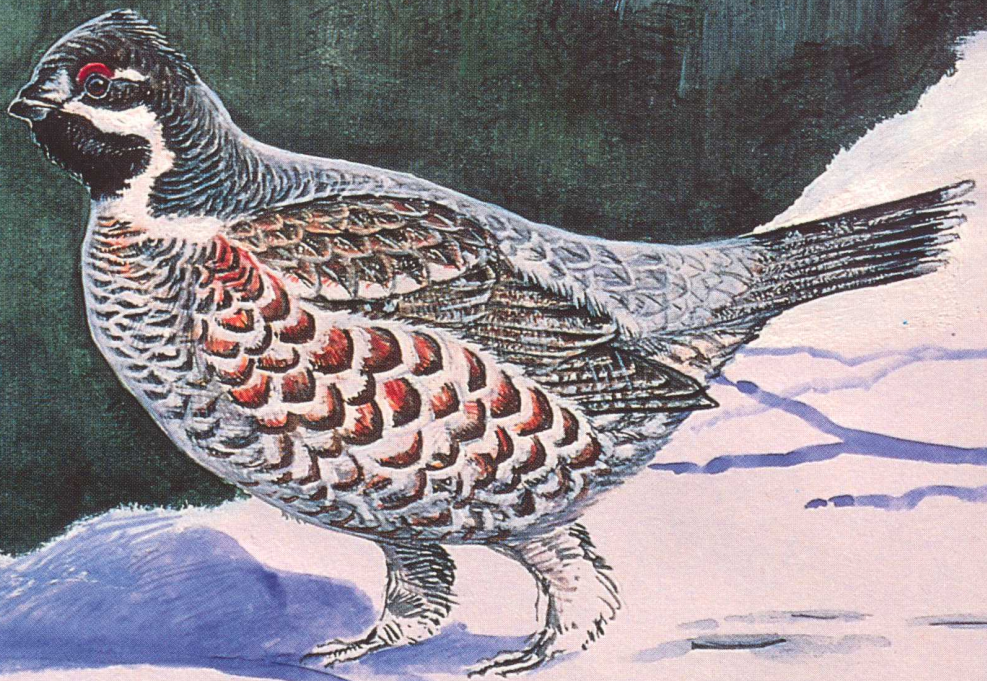

Trøndersk Natur

1995:22 nr. 2

TROND
HAUGSKOTT92

Trøndersk Natur

Medlemstidsskrift for NOF avd. Nord- og Sør-Trøndelag.

Redaksjon:

Øystein R. Størkersen

(ansv.) tlf. 7358 0563a,

7391 5441p.

Postadresse:

TN,

Postboks 1719 Rosenborg,

7002 Trondheim.

Kjære leser!

Ikke noe er som det en gang var! Det gjelder heldigvis også for ornitologforeningene. I amatørforeninger som vår er det forbausende bra standard på det som blir gjort. Glød og innsatsvilje har da alltid vært tilstede gjennom vår korte historie. Det som nå i tillegg etterhvert begynner å gjøre seg mer merkbart er det bredere og mer solide fundament som foreningene drives med. Visst kan det ennå gå både opp og ned med aktiviteten, men ingen kan ta fra oss det faktum at kompetansen og interessen for fuglelivet i våre fylker er størst hos medlemmene i fylkesforeningene. M.a.o. ikke på noe universitet eller museum.

Det er svært viktig å ha et levende miljø med dyktige personer rundt foreningene, på det grunnlaget kan det skapes et miljø som avler enda flere dyktige personer. Slik kan det bli desto mer interessant å delta i foreningene, og ikke minst er det en garanti for videre rekruttering. I Trøndelag er vi også så heldige å ha selve moderforeningen NOF i Klæbu blant oss. Tettstedet Klæbu er riktignok ikke verdens navle, men en positiv smitteeffekt når likevel frem til mer sentrale fuglekiktermiljøer i fylkene. For de som ikke har lagt merke til det, så er NOF-kontoret i Klæbu blitt betydelig mer faglig styrket det siste året. Medlemsbladet Vår Fuglefauna er fra 1994 blitt utøket til fem hefter årlig (det femte hefte for -94 kom først i år), VF har også blitt styrket med bruk av fargebilder, og fra 1996 skal formatet bli enda større.

Slik undertegnede ser det er dette noen av de faktorene som på 90-tallet gjør at det blir stadig mer interessant og lettere å jobbe innenfor våre foreninger. Så håper jeg at de som drar nytte av vår økte kompetanse også selv etterhvert blir bevisste nok verdien av å gi noe tilbake! Det er iallefall nødvendig skal vi fortsette å blomstre.

Hva angår Trøndersk Natur så tror undertegnede at vi nå etter at vi fra og med 1990 gikk over til to hefter årlig har funnet en form som passer til den aktivitet som står i stil til våre bidragsytere. TN er medlemmenes blad og det stoff som skal stå der skal komme fra medlemmene. Intet er i så måte for lite eller ubetydelig til at TN er interessert! Redaktøren mener at så godt som alle kan bidra med noe, som f.eks. et småstykke. Alle har vel en eller flere interessante historier på lager? Utvalget av småstykker de siste årene skulle være en god pekepinn på at det kreves ikke all verden å sy sammen et bidrag! Det er da også meningen at småstykkene skal være såpass enkle at alle kan bidra.

Nå ved avslutningen av 1995 kan det passe å takke for de flotte bidragene som er kommet inn til TN i det år vi har lagt bak oss. Imponerende er et ord som må kunne brukes på flere av bidragene.

Også for neste år vil foreningene «mase» på medlemmene, med opprop og prosjekter! To store prosjekter er såvidt kommet igang, det er pattedyratlasen og vinterfuglatlasen. Begge kan det leses om i dette heftet. Vinteratlasen vil være en aktivitet som absolutt alle kan bidra til av den grunn at det er så enkelt at en bare skal huske to ting: Hvilken 10x10 km rute en gjør registreringene i, og dernest skal en notere maksimumsantall for hver art. Fuglene kan TN ikke hjelpe med, men en oversikt over Trøndelags samtlige 10x10 km ruter finnes i dette heftet. Vinteratlasen skal pågå i fem år, og vil sikkert bli en like stor suksess som hekkefuglatlasen.

Et godt nytt år med fortsatt god aktivitet ønskes dere alle. **ØRS.**

AVIFAUNISTISK RAPPORT FRA SØR-TRØNDELAG 1994

Meddelelse nr. 16 fra LRSK/Sør-Trøndelag

**Øystein R. Størkersen,
Georg Bangjord
& Stein Are Sæther**

Den lokale rapport- og sjeldenhetskomiteen (LRSK) i Sør-Trøndelag har i 1994 bestått av Øystein R. Størkersen (sekr.), Georg Bangjord og Stein Are Sæther. Komiteen takker alle som har bidratt med registreringer.

Database for fugleregistreringer

LRSK har det siste året nedlagt et betydelig arbeide med utvikling og etablering av en PC basert database med fugleregistreringer fra fylket. Basen inneholder nå registreringer fra eldre tid fram til i dag. LRSK har som endelig mål å samle et grunnlag for en kommende bok over fuglelivet i fylket. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har ved tildeling av viltfondsmidler bidratt til opprettelsen av databasen. Første produkt fra dette arbeidet vil bli en offisiell liste over observerte fuglearter i fylket (se egen artikkel i dette hefte). Databasen vil i det videre arbeidet først og fremst bli brukt av LRSK, men etterhvert som materialet blir publisert vil tilgangen til datamaterialet tilrettelegges for spesielt interesserte. Spørsmål angående basen kan rettes til Øystein R. Størkersen.

Ny liste over sjeldenhets- og rapportarter

Opprettelsen av databasen over fugleregistreringer i fylket har gjort det lettere å revidere listene for de artene som skal rapporteres uten beskrivelse, og å liste de artene som skal beskrives eller belegges (foto, lydoptak e.l.) før de kan godkjennes som offisielle registreringer fra fylket. Den nye listen er gjort gjeldende fra og med 1995, jf. tabell 1 og 2. Vær oppmerksom på at den gamle listen fortsatt gjelder mhp. registreringer gjort frem til og med 1994.

Nytt rapportskjema

I den etterhvert store mengden observasjoner som LRSK mottar kommer det ofte inn "sjeldenhetsarter" som ikke er belagt med beskrivelse. Naturlig nok kan ikke LRSK godkjenne slike funn, og de blir følgelig heller ikke publisert i årsrapporten. For å få behandlet slike sjeldenhetsregistreringer skal en helst fylle ut LRSK-skjemaet for slike observasjoner. Alle punktene i sjeldenhetskjemaet bør fylles ut, de inkluderer detaljert beskrivelse av fuglen, opplysninger om avstand til fuglen,

kikkerttype, værforhold, kjennskap til fuglen fra før osv.

LRSK har nå revidert "sjeldenhetsskjemaet". Nytt i skjemaet er at man skal oppgi om man er første observatør, eller om observasjonen er gjort på grunnlag av tips fra andre. Hvis mulig angi derfor også dato for når fuglen ble registrert første gang. Det nye skjemaet vil bli sendt ut med rundskriv fra NOF avd. Sør-Trøndelag, det vil ellers bli å få på medlemsmøtene til Trondheim lokallag, foruten at det kan fås ved å kontakte LRSK.

NSKF arter (dvs. arter som skal behandles av den nasjonale sjeldenhetskomiteen) skal også sendes inn til LRSK, som så sender saken videre til NSKF for behandling. Pga. en svært sen saksbehandling (for å si det mildt), vil LRSK fortsette med å inkludere sikre NSKF-funn i sin årsrapport selv om det ennå ikke foreligger svar fra NSKF.

Generelle råd til observatørene

LRSK vil be om at alle som sender inn sine observasjoner er mer nøye med å angi hvilken kommune observasjonen er gjort i. En klassiker i så måte er Gaulosen. Her går grensen mellom Melhus og Trondheim kommuner i djupålen (dvs. på vestsiden av Storøra). Geografisk sett er det av interesse å vite i hvilken kommune observasjonene blir gjort, evt. om fuglene beveger seg inn i begge kommunene! Det samme gjelder for fugler mellom Øysand (Melhus kommune) og Brekkberga (Skaun kommune). Kommunegrensen går her rett vest for Shellstasjonen. Videre må man være nøye med lokalitetsangivelsen, f.eks. blir det for unøyaktig å angi «Nidelva», eller «Leirfoss» (Øvre eller Nedre?) o.l. Navn som benyttes av observatørene skal forøvrig kunne

refereres til kartene i M711 serien (1:50 000). Vi ber også om at artene på observasjonslisten settes opp etter noenlunde systematisk rekkefølge. Dette vil være en lettelse i vårt arbeide med utarbeidelsen av årsrapportene.

Fugleåret 1994

Dette året er uten tvil det mest innholdsrike hva angår interessante fugleregistreringer så langt i LRSKs historie. Det skyldes nok ikke minst en økende skare med aktive feltfolk! og at hjelpemidler som bøker, fugleblader og kikkerter er blitt vesentlig bedre enn hva en hadde bare noen få år tilbake. I 1994-rapporten har LRSK tatt for seg 147 arter, derav en uvanlig lang liste med svært sjeldne arter. Funnet av tristanalbatross som ny for Europa må kunne sies å være den mest spektakulære observasjon i 1994. Alaskasnipe, ringnebbmåke og dvergspottesanger var ytterligere nye arter for fylket. I tillegg til dette ble andre sjeldne arter påvist som f.eks. havlire, sivhauk, lercefalk, snøugle, lappiplerke, nattergal og gulbrynsanger. Hekkefunn av vaktel i Storlidalen, Oppdal i 1992, var et nokså uvanlig funn hos oss, men ikke helt uventet. Hekkefunn av vintererle ved Nedre Leirfoss i Trondheim var også en spesiell begivenhet. Vinjelia i Hemne ser ut til å befestes sin stilling som eneste kjente hekkeområde for hvitryggspett i fylket. Ellers vil 1994 også bli husket for vinterens tidlige ankomst allerede i begynnelsen av oktober, og for store snømengder utover mars og april. Vadertrekking var på nytt særdeles dårlig etter en feilslått hekkesesong i arktiske områder.

En stjerne (*) bak dato betyr at funnet er belagt med god dokumentasjon som f.eks. foto, lydopptak, video e.l.

Tabell 1. Observasjoner av følgende arter/underarter skal behandles av LRSK/Sør-Trøndelag og kreves dokumentert. Listen gjelder fra og med 1995.

Dvergdykker	Sivhauk	Snøugle	Bøksanger
Grålire	Lerkefalk	Slagugle	Gulbrynsanger
Havlire	Vannrikse	Lappugle	Dvergfluesnapper
Havsvale	Myrrikse	Nattravn	Tartarpiplerke
Stormsvale	Dobbeltbekkasin *	Isfugl	Lappiplerke
Dvergsvane	Fjellmyrløper	Hvitryggspett	Tornskate
Tundragås	Avosett	Svartkråke	Tornirisk
Sædgås	Polarjo juv.	Nattergal	Rosenfink
Ringgås	Grønlandsmåke	Svartrødstjert	Båndkorsnebb
Snadderand	Dvergmåke	Svartstrupe	Hortulan
Stellerand	Splitterne	Duetrost	Vierspurv
Lappfiskand	Polarlomvi	Gresshoppesanger	Dvergspurv
Vepsevåk	Skogdue	Myrsanger	
Musvåk	Turteldue	Hauksanger	

* Gjelder kun observasjoner utenom hekkeområdene.

Tabell 2. Observasjoner av følgende arter/underarter skal rapporteres til LRSK/Sør-Trøndelag. Der ingenting er angitt skal alle observasjoner sendes inn.

H: Gjelder registrering av hekking eller mistanke om hekking.

I: Gjelder innlandsobservasjoner

- 1) Gjelder observasjoner fra Trondheimsfjorden
- 2) Gjelder observasjoner utenom perioden juli-november
- 3) Gjelder observasjoner utenom Trondheim og Malvik kommuner
- 4) Gjelder observasjoner utenom Agdenes og Ørland kommuner

Horndykker	H	Praktærfugl		Boltit		Fjellerke
Toppdykker		Ærfugl	I	Dverglo		Nøttekråke
Storskarv	I	Havelle	H I	Svarthalespove		Kornkråke 3)
Toppskarv	1)	Svartand	H I	Tundralo	2)	Spetter spp. H
Knoppsvane		Sjørre	H I	Sandløper	2)	Sivsanger 4)
Stripegås		Bergand	H I	Dvergsnipe	2)	Lappmeis
Grågås	I	Havørn	I	Myrsnipe	2)	Svartryggerle
Hvitkinngås		Myrhauk		Tundrasnipe	2)	Vintererle
Knekkand		Fiskeørn		Kvartbekkasin	2)	Pilfink
Skjeand		Jaktfalk		Sotsnipe	2)	Kjernebiter
Brunnakke	H	Vandrefalk		Storjo	2)	Stillits
Krikkand	H	Vaktel		Polarjo ad.		Polarsisik
Stjertand	H	Åkerrikse		Polarmåke		Konglebit
Mandarinand		Sivhøne		Hærfugl		
Taffeland		Sothøne		Tyrkerdue		

LRSK tar også i mot vinterobservasjoner (ca. 15.11.-15.3) av arter som normalt ikke overvintrer i fylket, foruten samtlige spetteobservasjoner (bare hekkefunn av flaggspett).

RETTELSE FRA MEDDELELSE NR. 15 (1993):

Knekkand i Gaulosen 16.9 strykes.

Furukorsnebb ett ind. Leinøra og ett ind. Lauglolia 10.10 strykes.

SUPPLERENDE ELDRE REGISTRERINGER:

Tundragås *Anser albifrons* I følge april nummeret 1961 av medlemsbladet til NJFF «Jakt-Fiske-Friluftsliv» er det publisert «en flokk» overvintrende tundragjess ved Ørland flystasjon vinteren 1960-61. Dette skulle dermed være det første funn av arten i fylket.

SUPPLERENDE REGISTRERINGER FRA 1989:

Snadderand *Anas strepera* Ett par Grande, Ørland 14.5 (GRU).

Knekkand *Anas querquedula* En hann Grande, Ørland 14.5 (GRU).

Skjeand *Anas clypeata* Syv hanner og to hunner Grande, Ørland 14.5 (GRU).

Sotsnipe *Tringa erythropus* 48 ind. Gaulosen, Melhus/Trondheim 10.-14.8 (GRU).

Svømmesnipe *Phalaropus lobatus* Syv ind. Gaulosen, Melhus 10.-14.8 (GRU).

SUPPLERENDE REGISTRERINGER FRA 1990:

Skjeand *Anas clypeata* Ett par Gaulosen, Melhus/Trondheim 24.4 (GRU).

Dobbeltbekkasin *Gallinago media* To spillende ind. Nerskogen, Oppdal 4.6 (GRU).

SUPPLERENDE REGISTRERINGER FRA 1992:

Vaktel *Coturnix coturnix* Ett syngende ind. Songmoen, Orkdal fra mai til 17.7 (JOG) og et reir med 10-12 egg funnet etter forhøsting Storlidalen, Oppdal 6.7 (Harald Jære, JOG).

Jernspurv *Prunella modularis* Sen registrering: Ett ind. Fannrem, Orkdal uke 47 (HMH).

Stær *Sturnus vulgaris* Sen registrering: Ett ind. Fannrem, Orkdal uke 49 (HMH).

SUPPLERENDE REGISTRERINGER FRA 1993:

Lappfiskand *Mergus albellus* Hannen i Kilvatnet (Jonsvatnet) hadde tilhold fram til 16.5 (ARE).

Snadderand *Anas strepera* Ett par Grandefjæra, Ørland 1.-2.5 (GRU).

Knekkand *Anas querquedula* To hanner Litlvatn, Agdenes 12.6 (ARE).

Tjeld *Haematopus ostralegus* To ind. Ranheimsfjæra, Trondheim 26.12 (Thomas Holmberg pers. medd. MMY).

Heilo *Pluvialis apricaria* Sen registrering: To ind. Hovsfjæra og ca. 40 ind. Grandefjæra, Ørland 7.11 (MMY, GKL, KAS m.fl.).

Dobbeltbekkasin *Gallinago media* Ett ind. Gaulosen, Melhus 31.7 (GRU).

Svarthalespove *Limosa limosa* To ind. Grandefjæra, Ørland 1.-2.5 (GRU).

Rødstilk *Tringa totanus* Totalt 33 ind. Ørland kommune 20.2 (MMY, KOS, ESÆ).

Alkekonge *Alca alle* Ett ind. Børsaberga, Skaun 31.12 (ARE).

Gråspett *Picus canus* Ett ind. Kyrksæterøra, Hemne uke 48 (Arnfinn Kjønnsvik) og ett ind. Stokksund, Åfjord 17.10 (ARE).

Dvergspett *Dendrocopos minor* Ett ind. Røros uke 45 (Eldbjørg Johnsen).

Rødstrupe *Erithacus rubecula* Vinterregistrering: Ett ind. Kuhaugen, Trondheim 6.2 (GKL), ett ind. Fannrem, Orkdal uke 8 (HMH) og ett ind. på foringsplass Rosenborg, Trondheim 4.12-11.12 (MMY).

Rødstjert *Phoenicurus phoenicurus* Sen registrering: To hunner Gjæsingen, Frøya 2.10 og en hann 3.10 (MMY, GKL, KAS).

Møller *Sylvia curruca* Sen registrering: Ett ind. Gjæsingen, Frøya 2.-3.10 (MMY, GKL, KAS).

Stær *Sturnus vulgaris* To ind. Risvollan, Trondheim 11.1 (ARE).

Bjørkefink *Fringilla montifringilla* Vinterregistrering: Ett ind. Fannrem, Orkdal uke 8 (HMH).

Pilfink *Passer montanus* Åtte ind. Tyrihansveien (Ranheim), Trondheim 23.10.-28.10 (Gunvor Hustad).

Furukorsnebb *Loxia pytyopsittacus* 11 ind. Laugolia, Trondheim 6.10, syv ind. Rosenborg, Trondheim 8.11 og tre ind. 19.11 (MMY).

REGISTRERINGER FRA 1994:

Smålom *Gavia stellata* Hekkefunn: To ad. og en pull. Samsjøen, Melhus 5.7 (EHU).

Dvergdykker *Tachybaptus ruficollis* Ett ind. Ranheimsfjæra, Trondheim 16.1 (MMY, KOS) og to ind. Hemnefjorden ved Kyrksæterøra, Hemne 15.2 (RWI), begge typiske vinterfunn.

Toppsykker *Podiceps cristatus* Ett ind. Garten, Ørland 29.1 (ØRS), en ad. Buvika, Skaun 4.2.-13.3 (EHU, ØRS), tre ind. 2.4-9.4 (IAS, HJE, ØRS) og 4 ind. 10.4 (ØRS m.fl.), hele fem ind. Brekka/Buvika, Skaun 26.12 (DBO). Gaulosen-området (fra Viggja, Byneset kirke, Buvika og selve osen) er den viktigste overvintring-/trekklokaliteten for arten i fylket.

Horndykker *Podiceps auritus* Ett par Laugen, Skaun 5.5 (THA). Arten hekket for første gang i Laugen i 1991 og har siden den gang trolig etablert seg som hekkefugl i området. LRSK ønsker tilsendt alle hekkeindikasjoner i fylket.

Tristanalbatross *Diomedea chlororhynchus* En ad. ca. 20 nautiske mil vest av Halten, Frøya 13.4* (Jostein Sørsgård). Arten er vanligvis utbredt på den sørlige halvkule, men spredte funn er gjort opp langs Nord-Amerikas østkyst nord til New York. Spredning derfra over til Europa og Norge var derfor vurdert som en reell mulighet av europeiske ornitologer allerede før den dukket opp hos oss. Se forøvrig egen artikkel om funn av albatrosser i Europa i *Birding World* nr.6 /94.

Det første funn av Tristanalbatross i Europa ble gjort 13.4.1994 utenfor Halten, Frøya.
Foto: Jostein Sørsgård.

Havhest *Fulmarus glacialis* Ca. 20 ind. under sterk sørvestlig vind Storfosna, Ørland 1.10 (ØRS m.fl.). Arten er forholdsvis vanlig i de ytterste kyststrøk. Den opptrer svært fåtallig i indre kyststrøk, med unntak av under vedvarende og sterke vestlige vinder.

Havlire *Puffinus puffinus* Ett ind. Frøyfjorden, Hitra 20.7 (Rune Haugen). Denne arten forekommer trolig mer jevnlig sommerstid i de ytterste kyststrøk som f.eks. ved Frøya, enn hva de konkrete registreringene tilsier. Første funn av arten i fylket ble gjort utenfor Tarva, Bjugn 28.7.1939 og på Frohavet, Frøya 27.7.1945 (B. Hanson i Haftorn: Norges Fugler 1971). Eneste registrering i senere år ble gjort utenfor Linesøya, Åfjord 21.9.1991 (A. Lindgaard).

Havsvale *Hydrobates pelagicus* Ett ind. fanget for ringmerking på Halten, Frøya 21.8* (THA, TGI, ESÆ).

Havsule *Morus bassanus* Åtte ad. Sauøya, Frøya 15.4 (ØRS), 14 ad. Storfosna, Ørland 23.4 (ØRS m.fl.), fem ad. Valsneset, Bjugn 25.9 (ØRS, ESÆ), og min. 20 ind. Storfosna, Ørland 1.10 (MMY m.fl.). Opptrer forholdsvis vanlig på ytre kyststrøk, men i indre kyststrøk vanligvis bare etter vedvarende vestlige vinder.

Storskarv *Phalacrocorax carbo* Innlandstrekk: Ca. 30 ind. trakk høyt over Vigda-dalføret og nordover over Byneset 2.5 (DBO). Observasjonen dreier seg trolig om trekk fra Sør-Norge over Østlandet. I samme tidsrom foregikk også trekk av kortnebbgjess. Arten er forholdsvis uvanlig i Gaulosen: En ad. og en juv. oppe i osen ved Leinøra, Trondheim 13.3 (ØRS), ett ind. trakk opp langs Gaula 7.9 (ESÆ) og en ad. Brekkberga, Skaun 11.9 (ØRS).

Sangsvane *Cygnus cygnus* Ett par ble iaktatt under reirbygging ved Vinnstormyra, Hemne 3.5 (GBA). Fuglene ble ikke sett på samme lokalitet uken etter. Også sommeren 1993 skal det ha vært sett svaner i området. Oversomring: En juv. (2K) Langentjønna, Røros 26.6 (KAS, GAS). Toppnotering i Gaulosen, Melhus/Trondheim denne vinteren var 114 ind. 31.12 (ØRS).

Sædgås *Anser fabalis* Ett ind. Hovsfjæra, Ørland 4.9 (MMY, GKL, BBE m.fl.). Gaulosen og Ørlandet er de to beste lokalitetene for se denne arten i trekketidene.

Kortnebbgås *Anser brachyrhynchus*. Tidlig registrering: Ca. 70 ind. trakk over Jonsvatnet, Trondheim 19.4 (GBA) og 124 ind. Gaulosen, Trondheim/Melhus 20.4 (DBO). Store antall passerer Gaulosen-området på vårtrekket, noen slår seg også ned, eksempelvis: Ca. 2000 ind. 3.5 (TBO pers medd. MMY), 1026 ind. satt i fjæra Gaulosen, Melhus/Trondheim 12.5 (ØRS) og min. 1200 Gaulosen, Melhus/Trondheim 17.5 (EHU). Om høsten er ikke arten fullt så tallrik: Ca. 500 ind. 20.9 (MMY m.fl.). Arten har hatt en tendens til å ankomme Trøndelag under vårtrekket stadig tidligere det siste tiåret, observasjoner den 19. og 20.4 ville for noen år siden vært svært uvanlig. Kystregistreringer: 140 ind. Grande, Ørland 17.5 (MMY, GRU, BBE m.fl.), ett ind. 11.9 (MMY, KAS m.fl.), og 11 ind. Storfosna, Ørland 2.10 (ØRS m.fl.). Overvintring: Ett ind. Gaulosen, Melhus 8.10- fram til april 1995 (ØRS m.fl.).

Tundragås *Anser albifrons* En juv. (2K) Gaulosen, Melhus/Trondheim 3.5 (MMY, KOS m.fl.), to ad. Gaulosen, Melhus 14.5 (KAS m.fl.) og en ad. 18-20.5 (DBO, KAS m.fl.). Disse observasjonene ble gjort i store flokker med kortnebbgjess. Så det kan anbefales å ta en nøye kikk gjennom gåseflokkene om våren! En ad. Hovsfjæra, Ørland 4.9 (MMY, GKL, BBE m.fl.) og en

ad. Gaulosen, Melhus i perioden 22.9-9.10 (DBO, ØRS, ESÆ m.fl.). Arten har hatt en sterkt økende forekomst i fylket gjennom 1980- og 90-tallet siden de første observasjonene ble gjort i 1961 på Ørland og i årene 1977-78 på Gaulosen.

Grågås *Anser anser* Vinterregistrering: Fire ind. Gaulosen, Melhus 12.11 -31.12 (FFA, DBO, ØRS m.fl.) og ett ind. Hovsfjæra, Ørland 6.1 (MMY, KOS). Vårtrekk: Fem ind. Gaulosen, Melhus 28.4 (EHU). Høyeste antall i Gaulosen denne høsten ble 586 ind. 3.9 (ØRS), 684 ind. 10.9 (DBO) og ca. 800 ind. 20.9 (MMY, KAS m.fl.).

Stripegås *Anser indicus* Tre ind. Udduvoll, Melhus/Trondheim 2.6-5.6 (KAS, ESA m.fl.), ett ind. Engelsåsvika, Jonsvatnet, Trondheim 20.6-18.8 (PIV, GBA, ARE), ett ind. Gaulosen, Melhus 17.-18.8 (THA, ESÆ) og 27.8 (THA), to ind. 2.9 (THA), ett ind. 4.9, 26.11 (THA) og 31.12 (FFA, DBO, ØRS m.fl.). Trolig samme fugl som i Gaulosen: Gjølmesørene, Orkdal 28.8., 4.9 og 25.9 (KAS, MMY, HMH m.fl.) og Viggja, Skaun 25.10 (GBA). Stripegåsa blir stadig registrert hyppigere i fylket, med flere hekkefunn bl.a. ett i Froan 1992 og to tilfeller av hybridisering med grågås.

Hvitkinngås *Branta leucopsis* Tidlig vårregistrering: Tre ind. Sandstad, Hitra 11.4 (Petter N. Osbakk pers medd. ØRS). Nordlig trekk: 26 + 70 ind. Laksåvik, Hitra 1.5 (ØRS), fuglene trakk på innsiden av Hitra pga. sterk vestlig kuling. To ind. Gaulosen, Melhus/Trondheim 4.5 (DBO, KAS m.fl.), 21 ind. mot sør Valsneset, Bjugn 30.9 (THA, TGI), ett ind. Gjølmesørene, Orkdal 1.10 (HMH), ett ind. Storfosna, Ørland 1.10 (ØRS m.fl.), 11 + 1 ind. Storfosna, Ørland 2.10 (ØRS m.fl.), to ind. Gaulosen 1.10-31.12 (ESÆ, DBO, ØRS m.fl.) og trolig en av de samme fuglene i Viggja, Skaun 25.10 (GBA), ca. 50 ind. Grandefjæra, Ørland 10.10 (TON) og 5 ind. Storfosna 15.10 (THA, ESÆ, TGI).

Ringgås *Branta b. bernicla* Ett ind. Gaulosen, Melhus 7.9.-5.10 (ESÆ, DBO m.fl.), og en rekord-sen observasjon av fire ind. i Ranheimsfjæra, Trondheim 29.-30.12 (Annar Kirkvold, TGI). Ringgåsa er i motsetning til hvitkinngåsa ennå å regne som en sjelden art hos oss, selv om det foregår et regelmessig trekk langs kysten. Fuglene som opptrer på ytterkysten er stort sett av en lysbukete underarten (*hrota*), mens i indre deler er det vanligvis den mørkbukete som opptrer.

Kanadagås *Branta canadensis* 65 ind. Sauøya, Frøya 20.8 (THA, ESÆ, TGI), 520 ind. Gaulosen 26.11 (THA), 749 ind. 31.12 (DBO), 786 ind. 31.12 (ØRS) og 13 ind. Flatnesfjæra, Ørland 29.1 (ØRS). Ett lavere antall kanadagjess overvintret nå i Gaulosen-området enn før det ble åpnet for jakt på arten. Forekomsten om sommeren i Froan er av relativt ny dato, og har vist en økende tendens de siste årene. LRSK er interessert i meldinger om nye hekkeplasser.

Kanadagås x grågås hybrid Ett ind. sannsynligvis av denne krysning hadde tilhold i Gaulosen, Melhus/Trondheim 26.12 fram til 31.12 (ØRS, KAS, ETH m.fl.). Dette var ei gås som faktisk var litt større enn kanadagås, og minnet mest i farger om kanadagås, mens nebb og bein var hornfarget. Dette kan muligens være en krysning med tamgås.

Brunnakke *Anas penelope* Vinterregistreringer: En hann Være, Trondheim 17.1 (MMY) og trolig samme fugl i Ranheimsfjæra, Trondheim 29.1 (IAS, HJE), ett ind. Buvika, Skaun 29.1 (ESÆ, TGI) og et par Garten, Ørland 5.2 (ESÆ, TGI). Sene registreringer: 19 ind. Buvika, Skaun 13.11 (IAS, HJE), to hanner og en hunn Grønøra, Orkdal 27.11-30.12 (KAS, MMY m.fl.),

ett ind. Buvika, Skaun 3.12 (EHU) og en hann 30.12 (KAS, ETH). Funnene indikerer at flere brunnakker enn vanlig forsøkte å overvintre.

Stjertand *Anas acuta* Alle innkomne registreringer fra 1994: To hanner og tre hunner Gaulosen, Melhus 9.4.-3.5 (KAS m.fl.), tre par og en hunn Gaulosen 23.4 (ESÆ), en hann Grandefjæra, Ørland 24.4 (MMY m.fl.), et par Hådalen, Røros 7.5 (KAS, GAS), to hanner Leinøra, Trondheim 14.5 (AAM, TAM), et par Laugen, Skaun 26.5 (JOG), tre hanner Litlvatn, Agdenes 28.5 (JOG), seks ind. 26.-27.8 (MMY m.fl.), ett ind. Leangenbukta 3.9 (MMY, GKL m.fl.), tre ind. Gaulosen 3.9 (AAM, TAM), ett ind. Innstrandfjæra, Ørland 4.9 (MMY, GKL, BBE m.fl.), en hann Brekstadbukta, Ørland 2.10 (ØRS m.fl.) og 11 ind. Gaulosen 8.10 (ØRS). Antall registreringer og antall individer har økt påtakelig de siste 5 årene og reflekterer forhåpentligvis en reell bestandsøkning av denne vakre anda.

Krikkand *Anas crecca* Vinterregistreringer: En hann og tre hunner Rotvollbukta, Trondheim 16.1 (MMY, KOS), tre hanner og en hunn Nidarø, Trondheim 16.1.-20.2 (GBA, m.fl.), et par Brattøra, Trondheim 14.2 (SFB), åtte par Nidarø, Trondheim 19.11 (HJE), en hunn Buvika, Skaun 3.12-31.12 (DBO, EHU m.fl.) og 12 ind. Nidarø, Trondheim 20.10-29.12 (KAS). Mange av funnene i Trondheim dreier seg om de samme fuglene som regelmessig overvintret i Nidarø-området.

Knekkand *Anas querquedula* Alle innkomne registreringer fra 1994: En hann Gaulosen, Melhus 4.5.-16.5 (ØRS, THA, ESÆ m.fl.), en hann Håsjøen, Røros 7.5 (KAS, GAS), en hann Havsjøen, Røros 8.5 (KAS, GAS) og en hann Litlvatn, Agdenes 28.5 (JOG). Knekkanda har vært sjeldnere i de siste årene sammenlignet mot 1970- og begynnelsen av 80-tallet.

Skjeand *Anas clypeata* Ett par Litlvatn, Agdenes 22.4 (MMY m.fl.), en hann Storfosna, Ørland 23.4 (ØRS), ett par Gaulosen, Melhus/Trondheim 4.5 (ØRS), ett par Nedre Leirfoss, Trondheim 7.5 (AAM, TAM), fire hanner og en hunn Litlvatn, Agdenes 17.5 (MMY, GRU m.fl.), to hanner Gaulosen, Melhus/Trondheim 1.6 (ESÆ, TGI), en hann Litlevatn, Agdenes 5.6 (ØRS), to ind. Gaulosen, Melhus/Trondheim 23.8 (ESÆ, TGI) og ett ind. 8.10 (THA). Dette utvalget viser at arten fortsatt holder stand i fylket til tross for forverrede kår i jordbrukslandskapet. En våt sommer med vann i dammene på Storøra vil kanskje føre til at det første hekkefunnet blir gjort på Gaulosen?

Toppand *Aythya fuligula* Vinterregistreringer: En hann Nidarø, Trondheim og to hunner Svean, Klæbu 16.1 (GBA), en hann Ringvebukta, Trondheim 16.1 (MMY, KOS), to hanner og tre hunner Royal Garden, Trondheim 11.2 (HJE), en hann Ranheimsfjæra, Trondheim 29.1 (IAS, HJE), og en hann Nidarø, Trondheim 20.12-29.12 (KAS). Sammen med krikkender finnes det toppand hver vinter ved Nidarø, de samme fuglene streifer i området mellom Nidelva til Ranheimsfjæra. Stor ansamling: 20 hanner og tre hunner Haugatjern, Røros 7.6 (GBA).

Bergand *Aythya marila* 12 ind. Flatnesfjæra, Ørland 6.1 (MMY, KOS) og 25 ind. Midtsand, Malvik 15.1 (MMY). Arten opptrer forholdsvis fåtallig på Ørlandet, mens den er mer regelmessig om vinteren inne i fjorden som ved f.eks. Gaulosen.

Praktærfugl *Somateria spectabilis* 11 hunner og fem hanner Garten, Ørland 12.3 (ESÆ, TGI, JEL), to hunner Brekstad, Ørland 5.4 (ØRS), og en hann, fire hunner og en juv. hann Garten, Ørland 14.4 (ØRS).

Sjøorre *Melanitta fusca* Stor ansamling: 157 ind. Gaulosen; Melhus/Trondheim 19.6 (ØRS), 130 ind. 24.6 (GBA) og min. 181 ind. 11.7 (THA). Dette var nye toppnoteringer for Gaulosen, der trenden er mot et stadig økende antall sjøorrer (og svartender) som raster i området. Innlandsfunn: 12 ind. Buvatnet, Berkåk 4.10 (GBA).

Svartand *Melanitta nigra* Innlandsregistrering: 12 hanner og 7 hunner Momyrvatn, Åfjord 25.5 (GBA). Store ansamlinger: 190 ind. Gaulosen, Melhus 24.6 (GBA) og 177 ind. 26.12 (DBO) som var nye toppnoteringer for Gaulosen (se også sjøorre).

Brilleand *Melanitta perspicillata* Også i år ble en hann av denne nordamerikanske arten observert i Flatnesfjæra, Ørland: Fra 26.6 til 25.9 (ESÆ, ØRS m.fl.).

Islandsand *Bucephala islandica* En hann hadde som vanlig tilhold i Buvika og delvis i Gaulosen vinteren 93/94 (fra 15.10.93). Dette skulle bli den åttende overvintringen i området siden fuglen dukket opp som 2K i desember 1986. Dette skulle senere vise seg å bli den siste overvintringen i området. Den aller siste observasjon LRSK kjenner til ble gjort den 20.3 i Gaulosen, Melhus/Trondheim (ØRS).

1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91	1991/92	1992/93	1993/94
22.12.- 25.4.	20.11.- 8.5	29.10.- 20.4	21.10.- 8.4.	12.10.- 21.4	20.10.- 24.4.	17.10- 24.4.	15.10.- 20.3.

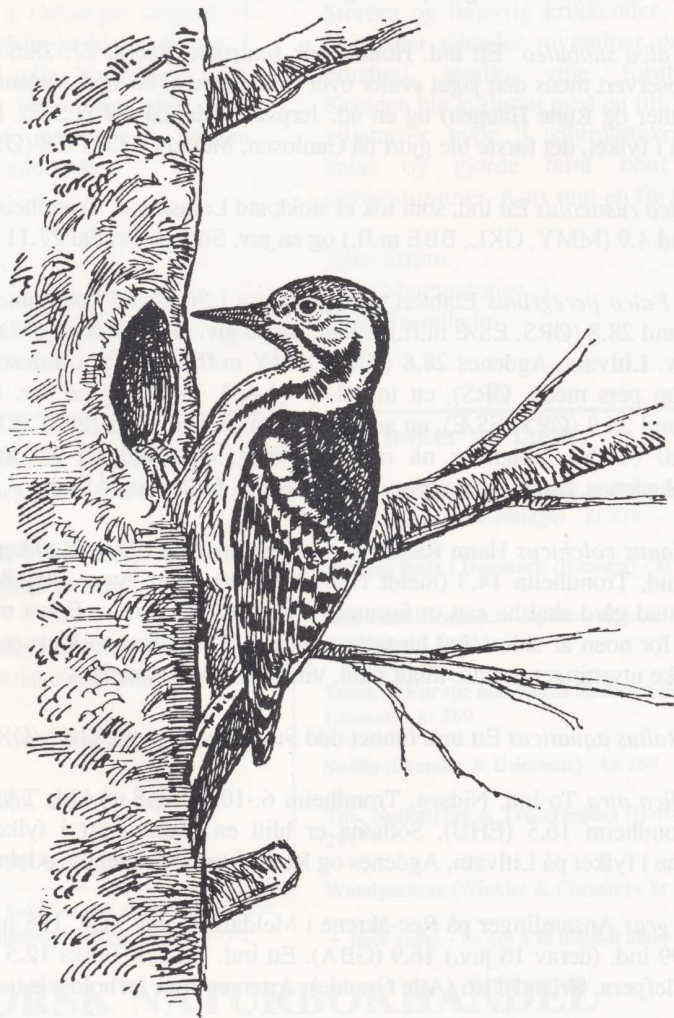
Tabell 3. Første og siste funn av islandsanda i Gaulosen/Buvik-området fra desember 1986 fram til siste observasjon i mars 1994.

Kvinand *Bucephala clangula* Store ansamlinger i ferskvann: 29 ind. Buvatnet, Berkåk 4.10 og 119 ind. Litvatnet (Jonsvatnet), Trondheim 15.10 (GBA).

Havørn *Haliaeetus albicilla* Havørna opptrer om vinteren langs Nidelva og ut til Trondheim havn. Tre ind. Gaulosen, Melhus/Trondheim 11.3 (EHU), ett ind. Havdal, Rennebu 30.3 (Oddbjørn Jamtøy) og en ad. Skaumsjøen (Sokndal), Rennebu 15.10 (Odd Roger Eggan). I takt med vekst i bestanden blir det gjort stadig flere innlandsobservasjoner, hovedsakelig langs Gaula og Orkla, og i Rennebu og Oppdal kommuner. Alle innlandsfunn mottas av LRSK.

Myrhauk *Circus cyaneus* En ad. hann Rørosgård, Røros 6.5 (KAS, GAS), en hunn Riasten sør, Røros 8.6 (GBA), en hann Harebekken seter, Oppdal 23.6 (Bernt Såstad) og en hunnfarget Hoøya, Ørland 10.-28.8 (ØRS, THA, ESÆ m.fl.).

Sivhauk *Circus aeruginosus* En hunn Melandsjø, Hitra 30.5 (John Bjercke) og en hann (2K) Gaulosen, Melhus/Trondheim 15.8 (THA, ESÆ). Hhv. fjerde og femte funn av arten i fylket, de første ble gjort i 1986 (2) og i 1992. En sterk vekst i den europeiske bestanden fører tydeligvis til et økende antall registreringer også hos oss. Forøvrig gjorde arten hekkforsøk i Hammervatnet, Nord-Trøndelag i 1994.

Musvåk *Buteo buteo* Ett ind. Sauøya, Frøya 15.-16.4 (ØRS), ett ind. Valset, Agdenes 11.9 (MMY, LJW, EED m.fl.) og 18.9 (Lars Løfaldli og Terje Klokk) og ett ind. ihjelkjørt Momyr, Åfjord 20.9* (Anne Kristin Staven).

Fjellvåk *Buteo lagopus* Kystregistrering: Ett ind. Sauøya, Frøya 15.-16.4 (ØRS).

Fiskeørn *Pandion haliaëtus* Ett ind. fløy over Fannrem, Orkdal 12.6 (HMH), og ett ind. Dännøyvatn (Brungmarka), Klæbu 14.7 (Lars Løfaldli pers medd. ØRS).

Dvergfalk *Falco columbarius* Overvintring: En hann Viggja, Skaun 5.1 (IKI) og ett ind. Kattem, Trondheim 4.2 (KAS, Erik Langnes). Tidlig obs.: Ett ind. Heimdal, Trondheim 26.3 (THA).

Lerkefalk *Falco subbuteo* Ett ind. Hommelvik sentrum, Malvik 27.-28.6 (TRØ, ESÆ, BNY), fuglen ble observert mens den jaget svaler over fotballbanen, ett ind. Melandsjø, Hitra 11.8-18.8 (Torgeir Sæther og Rune Haugen) og en ad. Jerpstad, Meldal 4.9 (ESÆ). Hhv. andre til fjerde funn av arten i fylket, det første ble gjort på Gaulosen, Melhus 21.9.1988 (ØRS).

Jaktfalk *Falco rusticolus* Ett ind. som tok ei stokkand Leinstrand, Trondheim 5.2 (ØRS), ett ind. Kråka, Ørland 4.9 (MMY, GKL, BBE m.fl.) og en juv. Songli, Orkdal 27.11 (JOG).

Vandrefalk *Falco peregrinus* Etablert på hekkeplass i Snillfjord kommune 3.5 (GBA), en juv. Uthaug, Ørland 28.8 (ØRS, ESÆ m.fl.), en ad. og en juv. Grandefjæra, Ørland 28.8 (ØRS, ESÆ m.fl.), en juv. Litlvatn, Agdenes 28.8 (KAS, MMY m.fl.), en juv. Gaulosen, Melhus 31.8 (Alf Ivar Oterholm pers medd. ØRS), ett ind. 17.9 (AAM, TAM) og en juv. 8.10 (THA), en juv. Uthaug, Ørland 25.9 (ØRS, ESÆ), en ad. Hovsfjæra, Ørland 2.10 (ØRS m.fl.) og en juv. Beian, Ørland 10.10 (TON). Arten er nå registrert som hekkefugl på 10 lokaliteter i følgende kommuner: Agdenes, Bjugn, Hitra, Frøya, Osen, Roan, Ørland og Åfjord.

Fasan *Phasianus colchicus* Hann Ranheim, Trondheim 12.3 (Elisif Bødtker), trolig samme fugl Charlottenlund, Trondheim 14.3 (meldt NOF-kontoret) og en hann Malvik 28.3 (SFB). Anton Jensen, Grilstad gård skal ha satt ut fasaner i sin park. Fra Titran, Frøya meldes det at selveste lensmannen for noen år siden skal ha satt ut fasaner. Disse skal ha klart seg flere år etter (Geir Bakken). Slike utsettinger er ikke tillatt i hht. viltlovens bestemmelser.

Vannrikse *Rallus aquaticus* Ett ind. funnet død Storfosna, Ørland 22.4* (ØRS).

Sothøne *Fulica atra* To ind. Nidarø, Trondheim 6.-10.4 (KAS, AAM, TAM), og ett ind. Øvre Leirfoss, Trondheim 16.5 (EHU). Sothøna er blitt en uvanlig art i fylket etter at de eneste hekkeplassene i fylket på Litlvatn, Agdenes og Rusasetvatn, Ørland ble ødelagt.

Trane *Grus grus* Ansamlinger på Ree-åkrene i Meldal: 53 ind. 21.4, 155 ind. (derav 8 juv.) 3.9 (OFR) og 199 ind. (derav 16 juv.) 16.9 (GBA). Ett ind. Sauøya, Frøya 12.5 (Tommy Rodahl) og to ind. Grandefjæra, Ørland 11.6 (Atle Grande). Arten opptrer forholdsvis uvanlig på kysten.

Tjeld *Haematopus ostralegus* Vinterregistreringer: Tre ind. Være/Ranheimsbukta/Grilstad, Trondheim 17.1-29.1 (ESÆ m.fl.) og ett ind. Storfosna, Ørland 6.2 (ESÆ, TGI). Høyt antall: 274 ind. Gaulosen, Melhus/Trondheim 16.7 (ØRS).

Sandlo *Charadrius hiaticula* Stort antall: 51 ind. Gaulosen, Melhus/Trondheim 17.5 (EHU).

Dverglo *Charadrius dubius* Hekkefunn: En ad. med tre pull. Udduvoll, Trondheim 28.5 (Jonny Pedersen). Dette er en av de klassiske hekke lokalitetene for arten i fylket. En juv. Gaulosen 17.-18.8 (THA, ESÆ).

Heilo *Pluvialis apricaria* Stort antall: Min. 520 ind. Gaulosen, Melhus/Trondheim 15.9 (THA)

Vipe *Vanellus vanellus* Vårregistrering: To ind. Brekstadfjæra, Ørland 12.3 (ESÆ, TGI, JEL).

Polarsnipe *Calidris canutus* Vinterregistrering: Fem ind. Brekstadfjæra, Ørland 6.1 (MMY, KOS). Tidlig høstregistrering inne i fjorden: To ad. Gaulosen, Melhus 16.7 (ØRS).

Temmincksnipe *Calidris temminckii* Uvanlig lokalitet: Ett ind. Momyr naturreservat, Åfjord 25.5 (GBA).

Alaskasnipe *Calidris melanotos* Fylkets første registrering ble gjort på Gaulosen, Melhus av ett ind. (trolig ad.) 9.8 (ØRS). Et forsåvidt lenge ventet funn i fylket av denne nordamerikanske vaderen etter at en rekke observasjoner er gjort i Nord-Trøndelag de senere år.

Fjæreplytt *Calidris maritima* To juv. Gaulosen, Melhus 3.8 (THA) og en juv 20.-21.8 (AAM, TAM). Opptrer ikke så ofte i dette området.

Myrsnipe *Calidris alpina* Vinterregistrering: 42 ind. Ørland kommune 6.1 (MMY, KOS). Vårtrekk: 27 ind. Grandefjæra, Ørland 5.4 (evt. overvintrende fugler) og 35 ind. Gaulosen, Melhus/Trondheim 29.5 (ØRS). Ett ind. med hekkeadferd Grandefjæra, Ørland 15.5 (TRØ, BNY). Sene registreringer: Ett ind. Gaulosen, Melhus 13.11 (IAS, HJE) og 26.12 (KAS, GAS).

Fjellmyrløper *Limicola falcinellus* 10-12 ind. (5-7 par) Hyllingsdalen, Røros 8.6 (GBA) og en juv. Leangenbukta 25.-30.8* (MMY, THA, KAS m.fl.).

Brusfugl *Philomachus pugnax* Vårregistrering: 103 ind. (derav ca. 25 hanner) Udduvoll, Melhus 17.5 (EHU). Stort antall: 8-900 ind. Gaulosen, Melhus/Trondheim 15.9 (THA).

Dobbeltbekkasin *Gallinago media* Spill (flere ind.) Molinga, Røros 7.6 (GBA) og to ind. Grandefjæra, Ørland 11.9 (MMY, LJW, EED m.fl.).

Svarthalespove *Limosa limosa* To ad. Grandefjæra, Ørland 24.4 (MMY, LJW, Terje Landsverk), ett ind. Grønningsbukta, Rissa 4.9 (MMY, GKL, BBE m.fl.) og ett ind. Gaulosen 17.9 (AAM, TAM).

Lappspove *Limosa lapponica* Vanlig på vårtrekket i ytre kyststrøk, mer fåtallig i fjordstrøk i fylket: Ett ind. Gaulosen, Melhus 8.-10.4 (KAS, ETH, ØRS) og ett ind. med flukt og lydytringer som er uvanlig utenom hekkeplass Grønningsbukta, Rissa 24.5 (GBA).

Storspove *Numenius arquata* Overvintring/vårtrekk: To ind. Langøya, Frøya 12.2 (Jon A. Krogstad).

Sotsnipe *Tringa erythropus* En ad. Gaulosen, Trondheim 19.6 (ØRS). Høye antall: Syv ind. Gaulosen, Melhus/Trondheim 20.8 (AAM) og syv ind. mot sør Halten, Frøya 21.8 (THA, ESÆ, TGI).

Rødstilk *Tringa totanus* Vinterregistrering: Hele 26 ind. samlet ved høyvann Beian, Ørland 29.1 (ØRS), dette utgjør en god del av vinterbestanden i området. Høyt antall: 154 ind. Gaulosen, Melhus/Trondheim 16.7 (ØRS).

Skogsnipe *Tringa ochropus* Ett ind. Rusasetvatn, Ørland 17.5 (MMY), arten opptrer forholdsvis uvanlig i kyststrøkene.

Grønnstilk *Tringa glareola* To ind. Gaulosen, Melhus 3.8 og ett ind. 27.8 (THA).

Strandsnipe *Actitis hypoleuca* Tidlig registrering.: Ett ind. Gaulosen, Melhus/Trondheim 2.5 (MMY, KOS) og to ind. Vinjeøra, Hemne 3.5 (GBA). Sen registrering: Ett ind. Gaulosen 8.10 (THA).

Steinvender *Arenaria interpres* Vårfunn på Gaulosen: Ett ind. 14.5 (AAM, TAM).

Svømmesnipe *Phalaropus lobatus* Ett ind. Rusasetvatn, Ørland 23.7 (ESÆ) og ett ind. Gaulosen, Trondheim 9.-10.8 (ESÆ).

Polarjo *Stercorarius pomarinus* To ad. Valsneset, Bjugn 25.9 (ØRS, ESÆ), min. 8 ad. Valsneset, Bjugn 30.9 (THA, TGI), en juv. Storfosna, Ørland 1.10 (ØRS m.fl.), en ad. Titran, Frøya 1.10 (TRØ, PIV, IJØ m.fl.), to ad. Garten, Ørland 2.10 (ØRS) og en juv. Storfosna, Ørland 15.10 (ESÆ).

Tyvjo *Stercorarius parasiticus* Sene registreringer: 15 ind. (en juv.) mot sør Valsneset, Bjugn 25.9 (ØRS, ESÆ), og fire ind. Storfosna, Ørland 1.10 (MMY m.fl.).

Fjelljo *Stercorarius longicaudus* Trekkregistreringer: Fire ind. Lensvik, 21.5 (TGI, JEL), en ad. Storfosna, Ørland 1.10 (ØRS m.fl.) og en ad. Kjerringvåg, Hitra 2.10 (TRØ, PIV, IJØ m.fl.).

Jo ubest. *Stercorarius* spp. 40-50 ind. på trekk sørover Valsneset, Bjugn 30.9 (THA, TGI).

Dvergmåke *Larus minutus* En ad. Slettestjønnen, Rennebu 3.8 (GBA, Arild Lindgaard), en spesiell observasjon var av tre juv. (1K) som trakk sørover i stormen på Storfosna, Ørland 1.10 (ØRS m.fl.). Store antall med dvergmåker trekker ute i havet og langs Vest-Europas kyster langt utover høsten, så på den bakgrunn er det å forvente at år om annet så trekker også noen forbi hos oss.

Hettemåke *Larus ridibundus* Vinterregistreringer: 20 ind. strekningen Trondheim havn til Ranheimsfjæra 16.1 (MMY, KOS) og 15 ad. Ørland 29.1 (ØRS). Kolonien på Storøra (Gaulosen), Melhus talte ca. 3200 ind. 3.5 (ØRS).

Ringnebbmåke *Larus delawarensis* En ad. Klæbu dyrepark 28.7* (PIV m.fl.). Ny art for fylket av denne nordamerikanske måkearten som det etterhvert er blitt sett en del av i Norge. Fuglen holdt til ved dammen i dyreparken og lot seg beskue av de mange tilreisende fuglefolkene på relativt nært hold, foruten fra vinduene i NOF-kontoret!

Fiskemåke *Larus canus* Vinterregistreringer: Syv ad. Buvika, Skaun 9.1 (ØRS), en ad. og en juv. Royal Garden, Trondheim 11.2 (HJE), og ca. 30 ind. Buvika, Skaun 17.12 (FFA).

Sildemåke *Larus fuscus* To ad. av underarten *graellsii* Brekstad, Ørland 14.4 (ØRS) og to ad. Klæbu dyrepark 15.6 (PIV). Sen observasjon: En ad. Storfosna, Ørland 1.10 (ØRS m.fl.).

Grønlanmåke *Larus glaucoides* En ad. Lillebybekken (Nyhavna), Trondheim 6.2 (ØRS), en juv. (2K) Buvika, Skaun 20.3 (ØRS) og en juv. (2K) Børsa, Skaun 20.3 (ESÆ).

Polarmåke *Larus hyperboreus* En juv. (2K) Garten, Ørland 5.4 (ØRS), en subad. (4K) Garten, Ørland 14.-24.4 (ØRS m.fl.), en subad. (4K) Momyr, Åfjord 3.-12.6 (Jan Erik Brattgjerd), en ad. Trondheim sentrum 22.9 (TAM), en juv. (1K) Titran, Frøya 1.10 (TRØ, PIV, IJØ m.fl.), en juv. (1K) Storfosna, Ørland 1.10 (ØRS m.fl.) og en juv. (1K) Innstrandfjæra, Ørland 19.11 (FFA, BBE, TEB).

Svartbak *Larus marinus* Ett par gikk til hekking for andre år på rad på Storøra (Gaulosen), Melhus, men hekkingen ble mislykket (ØRS).

Krykkje *Rissa tridactyla* Ca. 50 par i kolonien på Halten, Frøya 15.4 (ØRS), min. 1000 ind. Valsneset, Bjugn 25.9 (ØRS, ESÆ) og min.. 1000 ind. Garten, Ørland 2.10 (ØRS).

Makrellterne *Sterna hirundo* En juv (2K) Gaulosen, Melhus/Trondheim 1.7 (THA). 2K fugler trekker vanligvis ikke nordover fra den sørlige halvkule.

Rødnebbterne *Sterna paradisaea* Sene registreringer: Seks ind. Storfosna, Ørland 1.10 (MMY m.fl.) og ett ind. Beian, Ørland 10.10 (TON).

Bydue *Columba livia* 20 ind. Brekstad og ni ind. Beian, Ørland 29.1 (ØRS).

Skogdue *Columba oenas* Ett ind. sammen med ringduer Apoteket (Gaulosen), Trondheim 23.8 (ESÆ, TGI).

Ringdue *Palumba palumbus* Overvintring/tidlige registreringer: Ett ind. Være, Trondheim 17.1 (MMY), ett ind. Tilfredshet, Trondheim 20.3 (GBA) og ett ind. Gaulosen, Trondheim 17.12-26.12 (FFA, DBO).

Tyrkerdue *Streptopelia decaocto* Alle inkomne registreringer: Ett til fire ind. Nedre Charlottenlund, Trondheim 15.10.-2.4.95 (Elisif Bødtker), ett ind. NTH, Trondheim 7.3 (IAS), ett ind. Nedre Leirfoss, Trondheim 4.5 (IAS), ett ind. Røvika (Sunde), Snillfjord 29.5 (Marie Hassel pers medd. RWI), og ett ind. Singsaker, Trondheim 1.6 (AAM, TAM) og ett ind. Tilfredshet kirkegård 31.8 (Jan E. Kjøsnes).

Turteldue *Streptopelia turtur* En ad. Ansnes, Hitra 4.-19.6 (Roy Eidsvåg) og en juv. Mule (Gaulosen), Trondheim 22.10 (DBO).

Hubro *Bubo bubo* Vellykkede hekkinger registrert i Malvik, Hitra og Frøya kommuner (GBA).

Snøugle *Nyctea scandiaca* Ett ind. (hunn?) Skarvvatnet (Nerskogen), Oppdal 10.4 (Hallstein Nordbø pers medd. ØRS). Etter 1971 har LRSK registrert seks funn av arten i fylket, bl.a. et hekkefunn på Dovre i 1981. Imidlertid kjenner LRSK til at det skal ha vært gjort ytterligere andre registreringer i fylket etter 1971, uten at disse er kommet inn til LRSK.

Haukugle *Surnia ulula* Ett ind. Tydal 12.11 (ESA).

Spurveugle *Glaucidium passerinum* Ett syngende ind. Saksvikvollen, Trondheim 9.4 (GBA, THA), ett ind. Odden (Jonsvatnet), Trondheim 17.8 (GBA), ett ind. Grytdalen, Orkdal 13.9 (GBA), ett ind. Leirsjøen (Bymarka), Trondheim 6.11 (TAM) og ett ind. Melhus 25.12 (Torbjørn Tranmæl).

Perleugle *Aegolius funereus* Hørt syngende Malvik, Jonsvatnet, Trondheim og Bymarka på våren (GBA, m.fl.).

Kattugle *Strix aluco* Et dårlig kattugleår med færre par, små kull og middels hekkesuksess. Spesielt stor dødelighet vinteren 1993/94 med stor utskifting av hekkebestanden mellom 1993 og 94 (særlig i vestre deler av fylket). Ca. 30 par ble fulgt av prosjekt kattugle i 1994. En hunn merket som unge i Telemark i 1989 ble kontrollert som hekkefugl i Melhus (GBA, RWI).

Hornugle *Asio otus* Ett ind. på Gaulosen, Melhus 3.10 (ESÆ) var en uvanlig obs. derfra.

Svartspett *Dryocopus martius* Hekkefunn: Granåsen (Leinstrandmarka), Trondheim (TON). Arten synes på 1990-tallet å opptre hyppigere i lavereliggende barskogsområder i fylket sammenlignet med 1970- og 80-tallet. F.eks. fast tilhold i Ravnås, Midtre Gauldal, i Flå-Slipran, Rennebu, min to territorier i Bymarka, Trondheim, fem territorier Jonsvatnet, Trondheim og i Malviksmarka, ett i Strindamarka, ved Urdvatnet, Meldal, i Skaun og Orkdal (GBA, ØRS m.fl.). Denne høsten hadde også en svartspett tilhold i Lauglolia, Trondheim fra 8.10-ut året (ØRS m.fl.). Samtlige observasjoner av svartspett og andre spetter tas i mot av LRSK.

Gråspett *Picus canus* Samtlige obs. utenom Hitra nevnes: Ett ind. på foringsplass Aunet (Vaslagvågen), Snillfjord 21.1 (RWI), en hann på foringsplass Vassdalen (Jonsvatnet), Trondheim 1.2 (Inger Korshavn), ett ind. Kyrksæterøra, Hemne uke 6 (Arnfinn Kjønsvik), ett ind. Austråtlunden, Ørland 5.4 (ØRS), ett ind. Storfosna, Ørland 2.10 (ØRS), en hann Beian, Ørland 10.10 (TON) og ett ind. Hasselvika, Rissa 3.11 (KAS). Selv i Trondheim sentrum kan gråspetten ses: En hunn ved Vår Frues kirke 15.12 (TAM)!

Hvitryggspett *Dendrocopos leucotos* To hunner og en hann Vinjelia, Hemne 4.4 (THA, ESÆ, TGI) og en hunn Lauglolia, Trondheim 5.5 (JOG). Hunnen i Lauglolia holdt seg sammen med en flaggspetthann. Krysninger mellom de to er forøvrig en mulighet.

Flaggspett *Dendrocopos major* Hekkefunn/indikasjoner: Ett par med flyvedyktige unger Odden (Jonsvatnet), Trondheim 28.6 (GBA) og ett par i kurtise Leinslia, Rissa 4.5 (GBA).

Dvergspett *Dendrocopos minor* Alle innkomne obs. nevnes: En hunn Stavsengan, Trondheim 21.4 (THA, ESÆ), ett syngende ind. Bjørnliia, Rissa 4.5 (GBA), en hunn med tromming i Austråtlunden, Ørland 14.4 (ØRS) og igjen 17.5 (MMY, GRU, BBE m.fl.) og en hann Prestbukta, Rissa 4.9 (MMY).

Tretåspett *Picoides tridactylus* En hunn Storfosna, Ørland 2.10 (ØRS m.fl.). Opptrer forholdsvis sjelden på høsttrekk i kyststrøkene hos oss, men Storfosna ser ut til å være en god plass å finne arten om høsten da det foreligger noen observasjoner herfra.

Sanglerke *Alauda arvensis* Vinterregistrering: To ind. Hoøya, Ørland 6.1 (MMY, KOS).

Sandsvale *Riparia riparia* Fem ind. Øysand, Melhus 26.4 (GBA), min. 100 ind. Elgeseter bru, Trondheim 27.5 (TAM) og ca. 100 ind. Gaulosen, Melhus 29.5 (ØRS).

Låvesvale *Hirundo rustica* Sen registrering: Ett ind. Rørvik ferjeplass, Rissa 18.11 (Peter Osbakk pers medd. ØRS). Stort antall: Ca. 1000 ind. Gaulosen, Melhus 29.5 (ØRS). Svalene er blitt merkbart fåtalligere det siste tiåret, LRSK vil derfor oppfordre til å notere forekomster av svaler.

Taksvale *Delichon urbica* Vårobs.: Ett ind. Vaslagvågen, Snillfjord 27.4 (RWI), min. 100 ind. Elgeseter bru, Trondheim 27.5 (TAM), ca. 100 ind. Gaulosen, Melhus 29.5 og ca. 50 ind. Litlvatn, Agdenes 5.6 (ØRS).

Trepiplerke *Anthus trivialis* Vårregistrering: Ett ind. Nordvika, Snillfjord 3.5 (GBA).

Lappiplerke *Anthus cervinus* En juv. Grønningsbukta, Rissa 4.9 (MMY, GKL, BBE m.fl.).

Skjærpiplerke *Anthus petrosus* Relativt fåtallig hekkefugl inne i Trondheimsfjorden: Ett ind. med en juv. Brattøra 10.6 (SFB), kan stamme fra hekkebestanden på Munkholmen.

Vintererle *Motacilla cinerea* Hekkerregistrering: Ett par april-mai Nedre Leirfoss, Trondheim. Reirbygging observert 25.4, mens 20.-22.5 ble mateaktivitet registrert (THA, KAS m.fl.). Ett ind. Gaulosen, Trondheim 11.5 (TBO pers medd. MMY) var en ny art i det området.

Rødstrupe *Erithacus rubecula* Vinterregistrering: Ett ind. funnet halvdød Lade, Trondheim 28.1. Fuglen kviknet etterhvert til og ble fløyet til en bedre tilværelse på Sørlandet (Astrid Breen), ett ind. Rosenborg, Trondheim 28.1 (MMY), ett ind. Nyheimsveien (Jakobsli), Trondheim 13.2 (GLA), ett ind. Malvik 23.2.-april (SFB) og ett ind. Ranheim, Trondheim februar-mars (EBR).

Nattergal *Luscinia luscinia* En ad. fanget for ringmerking Aunet (Vaslagvågen), Snillfjord 5.6* (RWI) var tredje registrering i fylket. Det første var på Kvål, Melhus i 1966, det andre ved Laugen, Skaun i 1984.

Blåstrupe *Luscinia svecica* Registrering fra høsttrekket: Min. 10 ind. Gaulosen, Melhus 27.8 (THA).

Rødstjert *Phoenicurus phoenicurus* Har hekket nært sjøen (ca. 30 m.o.h) blant bebyggelsen på Malvik et par år. Se kommentarer i 1993-rapporten.

Fylkets tredje registrering av nattergal, fanget i Snillfjord 5.6.1994 Foto: Roger Wingan.

Fylkets tredje registrering av svartstrupe ble gjort på Halten, Frøya 22.5.1994 Foto: Jan Egil Larsen.

Svartrødstjert *Phoenicurus ochruros* En hunn Halten, Frøya 22.5 (TGI, JEL) og en hann 23.5* (TGI, JEL), og en hann på foringsplass Vuttudalen, Snillfjord 12.12 (Knut Arve Dalsaunet pers medd. ØRS). Dette var hhv. 5' til 7' registrering i fylket. De første ble gjort i Trondheim i 1955, på Kongsvoll, Oppdal i 1958, på Oppdal i 1969 og på Hosnøyene, Åfjord i 1982.

Svartstrupe *Saxicola torquata* En hann Halten, Frøya 22.5* (TGI, JEL) var tredje registrering i fylket. De to første ble gjort i Trondheim hhv. i 1974 og 1976. Som svartrødstjerten er svartstrupen en sjelden fugl hos oss, men Halten og Froan er for begge artene gode steder å se etter de.

Steinskvett *Oenanthe oenanthe* Høsten 1994 opptrådte arten uvanlig tallrikt over hele Skandinavia, også hos oss ble det gjort observasjoner av uvanlig høye antall sent på høsten: Min. 20 ind. Storfosna, Ørland 1.10 (ØRS m.fl.). Sene innlandsregistreringer: Ett ind. Støren, Midtre Gauldal og Berkåk, Rennebu 4.10 (GBA).

Svarttrost *Turdus merula* Vinterregistreringer: Ett til to ind. Ranheim, Trondheim vinteren 94/95 (EBR) og en hann Uthaug, Ørland 29.1 (ØRS).

Sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus* Ny hekkeplass: En syngende hann og et ind. med mat for min. to unger i strandsonen nedenfor Apoteket (Gaulosen), Trondheim 17.7 (ØRS). Ett syngende ind. Sundevatnet, Snillfjord 12.6 (RWI) og ett syngende ind. Være, Trondheim 2.7 (SFB).

Dvergspottesanger *Hippolais caligata* Fylkets første registrering var en ad. fanget for ringmerking på Storfosna, Ørland 2.10* (ØRS m.fl.). Dette var fjerde registrering av arten i Norge og må kunne karakteriseres som en av de mest spesielle registreringer i fylket for 1994. Arten er meget vanlig utbredt i sentrale deler av Sibir, men går faktisk helt vest til Finland som hekkefugl, selv om den nok er svært fåtallig så langt vest. I Europa er arten også svært sjelden og regnes som en riktig godbit blant ornitologer.

Munk *Sylvia atricapilla* Vinter-/sen registrering: En hann Orkanger, Orkdal 18.11 (GBA, OFR), ett ind. Singsaker, Trondheim 31.12 (Håvard Mølnå) og en hunn på foringsplass Rosenborg, Trondheim 29.-30.1 (MMY).

Gulbrynsanger *Phylloscopus inornatus* Ett ind. Brekkholmen, Ørland 2.10 (ØRS). Dette er det den andre registrering av arten i fylket. Det første ble gjort i Budal, Midtre Gauldal 15.9.1988 (GBA).

Bøksanger *Phylloscopus sibilatrix* Også for 1994 kom det inn en observasjon av denne for oss uvanlige arten: Ett ind. Lauglolia, Trondheim 26.5-2.6 (KAS, MMY, ETH m.fl.).

Gransanger *Phylloscopus collybita* Tidlige registreringer: Ett ind. Vinjelia, Hemne 4.4 (THA, ESÆ, TGI), ett ind. Sodin, Hemne 7.4 (RWI) og ett ind. Jonsvatnet, Trondheim 11.4 (GBA). Observasjonen den 4.4 er den hittil tidligste registrering i fylket.

Lappmeis *Parus cinctus* Svært få registreringer foreligger utenom hekkeområdene i furuskogene øst i Røros kommune, en uvanlig registrering ble derfor gjort på foringsplass ved Kilvatnet (Jonsvatnet), Trondheim 28.11 og 30.11 (ARE).

Første registrering av dvergspottesanger i fylket og Norges fjerde ble gjort på Storfosna, Ørland 2.10.1994 Foto: Ø.R. Størkersen.

Kjøttmeis *Parus major* Sent hekkefunn: Reir med 7 egg i holk Hammarvik, Frøya 27.8 (Ronny Pedersen pers medd. RWI).

Spettmeis *Sitta europaea* Samtlige registreringer utenom Byneset: Ett ind. 1.11.1993 til 15.2 og to ind. 15.2.-23.2 Berkåk, Rennebu (Elisabeth Berkaak), ett ind. Kilvatnet (Jonsvatn), Trondheim 20.9.1993 til 5.4* (ARE), ett til fire ind. Kyrksæterøra, Hemne 15.11.1993-10.1. og fem ind. 20.3.-10.4 (Arnfinn Kjønnsvik). Hemne har en tett bestand av arten og utgjør en del av det sammenhengende utbredelsesområdet langs Vestlandskysten. To ind. Ringvebukta, Trondheim 16.1 (MMY, KOS), ett til tre ind. Hasselvika, Rissa 10.2.-15.4 (Astrid Elvebakken), ett ind. Malvik januar til 3.4 (SFB), min. 15 ind. Vinjelia, Hemne 4.4 (THA, ESÆ, TGI), tre ind. Bliksås, Rissa 8.4 (THA, ESÆ), ny lok. på Hitra: innerst i Barmannsfjorden ett syngende ind. 15.4 (ØRS), to ind. Leinslia, Rissa 4.5 (GBA), ett ind. Brattgjer, Osen 13.-21.5 (Peder Brattgjerd) et uvanlig funn i det området, to ind. Austråtlunden, Ørland 18.6 (KAS, AAM, TAM), to ind. Storvatnet, Agdenes 5.7 (KAS), ett ind. Kilvatn (Jonsvatnet), Trondheim 16.9 og 30.11 (ARE), to ind. Størdalsbugen, Agdenes 29.10 (MMY, Bjørn Rangbru), ett ind. ved foringsplass Tanem, Klæbu 7.-13.11 (Martin Jansen), to ind. Geitastrand, Orkdal 15.10.-15.4.95 (Egil Eide) og ett kull med 4 unger ved sjøen Devlebukta (Lade), Trondheim 18.6 (ØRS).

Stjertmeis *Aegithalos caudatus* Forholdsvis tallrik våren 1994 i Gauldalen, Orkdalen og Trondheim, samt hyppig i lavereliggende løvskoger i fylket gjennom høsten. Åtte ind. Vinjelia, Hemne 4.4 (THA, ESÆ, TGI), ett ind. Austråtlunden, Ørland 5.4 (ØRS), 3 ind. Bliksås, Rissa

8.4 (THA, ESÆ) og to ind. 4.5 (GBA), ett ind. Devle (Lade), Trondheim 9.4 (ØRS), to ind. Hasselvika, Rissa 15.4 (Astrid Elvebakken), ett ind. langs Vigda 2,5 km fra Buvika, Skaun 25.5 (KAS), to ind. Nedre Leirfoss, Trondheim 2.6 (MMY, Ivar Myklebust m.fl.), ni ind. Austråtlunden, Ørland 29.10 (MMY, KAS m.fl.). Hekkefunn/indikasjoner: To ind. Rovatn, Hemne (reirbygging), ett kull Flå-Slipran, Rennebu 23.8 (par sett samme sted 20.5) (GBA), og ett par med mat i nebbet Nedre Leirfoss 30.5 (THA).

Tornskate *Lanius collurio* En juv. Titran, Frøya 1.10 (TRØ, Kjell Arnfinn Aune).

Varsler *Lanius excubitor* Alle innrapporterte registreringer: Ett ind. Aunet (Vaslagvågen), Snillfjord 20.1 (RWI), ett ind. Våvatn, Snillfjord 29.4 (ØRS), ett ind. Hoøya, Ørland 23.7 (ESÆ, TGI), ett ind. Songosen (Gangåsvatnet), Orkdal 25.10 (GBA), ett ind. Mule (Gaulosen), Trondheim 12.11 (DBO), og ett ind. Markahaugbergan (Bymarka), Trondheim 17.12 (DBO).

Lavskrike *Perisoreus infaustus* Også i Bymarkas gammelskog kan en oppleve dene arten: Tre ind. Leirsjøen, Trondheim 6.11 ((TAM).

Kaie *Corvus monedula* Registreringer fra Røros sentrum: Fire ind. 1.4., ett ind. 7.5 og 25.6., fire ind. 29.9. Minst to par hekket i tårnet på Røros kirke (KAS, GAS).

Kornkråke *Corvus frugilegus* Registreringer utenom Trondheim: Ett ind. Krogstadøra, Snillfjord 10.4 (Tore Bøe pers medd. RWI), hele 30 ind. Gaulosen, Melhus 19.9 (AAM, TAM) og en ad og en juv. Gaulosen, Melhus 8.10 (ØRS).

Stær *Sturnus vulgaris* Vinterfunn: 68 ind. Brekstad, Ørland 29.1 (ØRS), åtte ind. Garten. Ørland 29.1 (ØRS), 15 ind. Flatnesfjæra, Ørland 29.1 (ØRS), ett ind. Ringvebukta, Trondheim 16.1 (MMY, KOS), ett ind. Straumen, Rissa 2.2 (GBA), fire ind. Hasselvika, Rissa 5.2 (GLA), ett ind. domkirkeparken, Trondheim 11.2 (Lars J. Waaler) og ca. 20 ind. Austråt, Ørland 10.12 (Jon og Gro Aalbu).

Pilfink *Passer montanus* Ett ind. på foringsplass Presthus (Ranheim), Trondheim 23.3 og igjen 3.11 (ESÆ, Annar Kirkvold). Ett par gjorde et mislykket hekkforsøk i fuglekasse (se også 1993) Malvik 3.4.-8.5 (SFB). 14 ind. Nedre Charlottenlund, Trondheim 15.10.-15.4.95 (Elisif Bødtker).

Grønnsisik *Carduelis spinus* Tidlig hekking: En flyvedyktig unge Jonsvatnet, Trondheim 14.5 (GBA).

Bokfink *Fringilla coelebs* Vinterregistreringer: To ind. Hasselvika, Rissa 5.2 (GLA), 2 ind. Fannrem, Orkdal uke 46 (HMH), fire ind. Gjølme, Orkdal uke 48-49 (Arnfinn Dørdal) og ett ind. Åfjord uke 49 til januar 1995 (Willy Nicolaisen).

Bjørkefink *Fringilla montifringilla* Vinterregistreringer: En til åtte ind. Geitstrand, Orkdal 10.12 til 10.2.95 (Egil Eide), ett ind. Brekstadfjæra, Ørland 6.1 (MMY, KOS) og ett ind. Singsaker, Trondheim januar (Håvard Mølnå).

Grønnfink *Carduelis chloris* Tidlig hekking: En nylig flyvedyktig unge Flatåsen, Trondheim 28.4 (AAM), det skulle indikere egglegging i siste uke av mars.

Stillits *Carduelis carduelis* Ett ind. Dronning Mauds Minde, Trondheim 2.4 (Tore Ånesland), 5 ind. Gildheim, Trondheim 10.10 (Sissel Dahl), ett ind. Angelltrøa, Trondheim 6.11 (ØRS) og to ind. Buvika, Skaun 30.12 (KAS).

Furukorsnebb *Loxia pytyopsittacus* Ca. 30 ind. Storfosna, Ørland 1.10 (ØRS m.fl.). Arten opptrer forholdsvis regelmessig på Storfosna.

Rosenfink *Carpodacus erythrinus* En ad. hann Rimolshagen, Melhus 6.6.-16.6* (Birgit Eklund Børmark).

Konglebit *Pinicola enucleator* Åtte eller ni ind. Mølnbukt, Agdenes 30.1 (Rolf Didriksen).

Kjernebiter *Coccothraustes coccothraustes* Arten ser ut til å befeste sin stilling og fortsetter å vise spredning i Midt-Norge: Ett ind. Vassdalen (Jonsvatnet), Trondheim 18.4 (Rune Korshavn), ett ind. Svorkmo, Orkdal 20.4 (Solveig Dahlen), en hann i ren barskog øst for Rønningen (Leinstrandmarka), Trondheim 15. og 20.4 (THA), ett par Leinøra, Trondheim 23.4 (Peter Johan Schei pers medd. ØRS), en hann Mebonden, Selbu 26.4* (Reidun & Arne Sandvik), ett ind. Lauglolia, Trondheim 3.5 (ØRS) og 10.5 (KAS), ett ind. Nedre Leirfoss 30.5 (THA), et par Aundalen (Hølonda), Melhus 6.6.-10.6* (Anne Mari Lund), ett ind. på foringsplass Øvre Rommersbakken (Orkanger), Orkdal i november * (JOG m.fl.) og ett ind. Svorkmo, Orkdal 10.12 (Solveig Dahlen).

Gulspurv *Emberiza citrinella* Større antall: Ca. 200 ind. Hasselvika, Rissa 5.2 (GLA) og ca. 325 ind. Gaulosen, Melhus 17.12 (FFA).

Snøspurv *Plectrophenax nivalis* Tidlig høsttrekk: 1 ind. Brattøra, Trondheim 25.-26.8 (SFB).

Brillefugl *Zosterops* sp. Ett ind. ved foringsplass i Øvre Rommersbakken (Orkanger), Orkdal fra ca. 4.11 til ca. januar*. Artsbestemmelsen er noe usikker da forveksling med andre brillefuglarter ikke kan utelukkes, men fuglen er antatt å være *Z. palpebrosus* (orientbrillefugl). Funnet regnes ikke som spontant i Norge da fuglen trolig ankom med et kinesisk skip den 25.7, der kapteinen ombord hadde bur med div. fugler. Arten er svært tallrik i sitt utbredelsesområde i subtropiske områder fra Afghanistan til Sør-Kina, og om vinteren i varmere strøk i bl.a. Thailand. Selv om fuglen overlevde dager med ned til minus 20 grader bukket den trolig til slutt under pga. det barske vinterværet (Finn Skauvik, JOG, Otto Frenge m.fl.).

LRSK tar også i mot observasjoner av eksotiske arter som f.eks. denne brillefuglen som hadde tilhold ved en foringsplass på Orkanger fra november 1994 til januar 1995. Brillefuglene kommer opprinnelig fra Asia og er populære burfugler der. Foto: Georg Bangjord.

Observatørliste:

AAM - Audun Amundsen	GLA - Geir Lasse Aune	PIV - Per Inge Værnesbranden
ARE - Arild R. Espelien	GKL - Geir Klaveness	PMG - Pål Martin Grønlien
BBE - Bjørn Berg	GRU - Geir Rudolfsen	SAS - Stein Are Sæther
BNY - Bård Nyberg	HJE - Henrik Jensen	SFB - Stephen F. Barstow
DBO - Dag O. Bollingmo	HMH - Hans M. Høiby	TAM - Tormod Amundsen
EBR - Erling Brataas	IAS - Inge A. Strømnes	TBO - Tor Bollingmo
EED - Erik Edvardsen	IKI - Ingebrigt Kirkvold	TEB - Trond Einar Brobakk
EHU - Einar Hugnes	JEL - Jan Egil Larsen	TGI - Terje Gimnes
ESA - Eivind Sande	JOG - Jan Ove Gjershaug	THA - Trond Haugskott
ESÆ - Einar Sæter	KAS - Kjetil Aa. Solbakken	TON - Terje O. Nordvik
ETH - Edvin Thesen	KBY - Kevin By	TRØ - Tom Roger Østerås
FFA - Frode Falkenberg	KOS - Kolbjørn Scjøølberg	TST - Tommy Størseth
GAS - Gunnar Aa. Solbakken	LJW - Lars J. Waaler	ØRS - Øystein R. Størkersen
GBA - Georg Bangjord	MMY - Magne Myklebust	

Adresse til LRSK/ST:

**c/o Trøndersk Natur
Postboks 1719 Rosenborg,
7002 TRONDHEIM.**

Tlf. 7358 0563a/7391 5441p

STATUSLISTE FOR FUGLER I SØR-TRØNDELAG FYLKE

Meddelelse nr. 17 fra LRSK/Sør-Trøndelag

Øystein R. Størkersen,
Georg Bangjord,
& Stein Are Sæther.

Liste over godkjente arter

Foreliggende liste over registrerte fuglearter i Sør-Trøndelag fylke omfatter godkjente observasjoner i LRSK/STs (den lokale rapport- og sjeldenhetskomite i Sør-Trøndelag) funksjonstid fra 1977 fram til i dag. I tillegg er det inkludert registreringer beskrevet i eldre litteratur, dvs. i hovedsak Haftorn (1971) og Collett (1921). Listen bygger på de opplysninger som pr. dato ligger inne i LRSKs database. Enkelte registreringer med god dokumentasjon er tatt med i listen selv om de ennå ikke er godkjent av den nasjonale sjeldenhetskomite (NSKF).

Systematikk og underarter

Artslisten og systematikken er satt opp i tråd med den nyeste listen over norske fuglearter, publisert i Norsk Fugleatlas (Gjershaug et al. 1994). En skal merke seg at det fortsatt pågår omfattende taksonomiske revideringer basert på nye DNA-teknikker. Det er derfor å forvente ytterligere endringer i systematikken og de vitenskapelige artsnavn. LRSK har forsøkt å inkludere underarter som er kjent fra fylket og som det vanligvis med rimelig

letthet kan skjelnes mellom. Statusen for flere av underartene er imidlertid dårlig kjent.

Noen underarter som f.eks. i gråsisik-komplekset (jf. *cabaret*) opptrer muligens i fylket, selv om det ennå ikke er verifisert. En annen komplisert gruppe er sildemåke og gråmåke. Registreringer av sildemåke med grålig rygg har hittil blitt ført til den britiske underarten *graellsii*, evt. underarten *intermedius*. Imidlertid er det med dagens kunnskap nær umulig i felt å skulle skille *graellsii* fra den svært like *heuglini*-underarten. *heuglini* er i forskjellig litteratur ført både til gråmåke og til sildemåke! Den er registrert som hekkefugl så langt vest som til Kola, og bør følgelig være en potensiell art hos oss.

Inndeling i A, B og AB-arter

Listen for Sør-Trøndelag inneholder 297 arter, dette kan sammenlignes med de totalt 454 artene som hittil er godkjente for Norge. Inndeling i såkalte A og B arter følger samme oppsett som hos Gjershaug et al.

(1994). Tradisjonelt anses A-liste arter for være spontant opptredende arter som ved egen hjelp er kommet til Norge. I denne listen befinner seg også arter som kanadagås, stripegås, mandarinand, fasan og stivhaleand. Samtlige er innført til Europa, men yngler nå i vill tilstand og sprer seg på naturlig vis. Disse artene blir i dag derfor kalt AB-arter pga. sin opprinnelige innførte bakgrunn (jf. tabell 1). I tillegg kan det settes spørsmålsteget ved om ikke ytterligere andre arter som f.eks. flamingo og snøgås også tilhører denne gruppen. Selv om det foreligger en viss sjans for at slike arter skal ha kommet på naturlig vis til Norge fra ville bestander i sitt opprinnelige utbredelsesområde, er samtidig disse artene svært vanlige "burfugler" i europeiske parker o.l. Også rapphøna har en historie preget av spredning ved menneskets hjelp. Sannsynligvis var de første rapphønsene i fylket av vill opprinnelse, mens i dag settes rapphøns ut med tanke på jakt og trening av jakthunder. Rapphøna regnes heller ikke lenger som naturlig ynglende i Norge. Med den spredningsevnen som fugler en gang har, så er det å forvente at slike «parkrømlinger» fra tid til annen kan dukke opp hos oss (jf. tabell 2). For noen arter vil det være et diskusjonsgrunnlag om hvorvidt arten er i stand til lange trekk, om de har større trekkbevegelser i sitt opprinnelige utbredelsesområde osv. For gultykknebb finnes det f.eks. bare fire europeiske funn, to i Storbritannia og to fra Norge (Lewington et al. 1991). Denne arten er utbredt i Nord-Amerika, der de nordlige bestandene trekker sørover. Samtidig forekommer samme art som burfugl i Europa! Mhp. rustand er det sannsynlig at individer fra den ville bestanden f.eks. i Russland lett vil kunne nå våre kyster, men samtidig finnes det en relativt stor «parkbestand» i Europa. I forbindelse med invasjonen i Vest-Europa sommeren 1990 er det likevel antatt at disse fuglene stammet fra ville individer av den østlige bestanden.

Andre nordamerikanske arter som pavefink og gulhodetrupial regnes til B-listen. Dette er arter som anses for lite sannsynlige kandidater til å klare den lange ferden over Atlanteren på egne vinger. Nyere litteratur avdekker imidlertid at gulhodetrupial har trekkbevegelser på østkysten av Nord-Amerika, og f.eks. er den funnet to ganger på Grønland i hhv. 1840 og 1900 (Lewington et al. 1991). Pavefinken er utbredt i varme områder i det sørøstlige USA, med overvintring bl.a. i Florida. I Europa foreligger det seks funn i Storbritannia og to fra Norge. Begge artene vurderes nå på ny for evt. optak på den britiske A-listen (Cramp & Perrins 1994). For begge artene gjelder det at de holdes som burfugler i Europa og at det dermed er en viss mulighet for at funn i Europa dreier seg om rømte burfugler.

Tabell 1. Liste over AB-arter observert i Sør-Trøndelag fylke.

1. Stripegås *Anser indicus*
 2. Kanadagås *Branta canadensis*
 3. Mandarinand *Aix galericulata*
 4. Stivhaleand *Oxyura jamaicensis*
 5. Fasan *Phasianus colchicus*
-

Tabell 2. Liste over arter hvis opprinnelse er usikker. Føres i dag på A-listen for Sør-Trøndelag fylke.

1. Flamingo *Phoenicopterus ruber*
 2. Snøgås *Anser caerulescens*
 3. Rustand *Tadorna ferruginea*
 4. Rapphøne *Perdix perdix*
 5. Gultykknebb *Hesperiphona vespertinus*
-

På B-listen er det for Norge ført opp i alt 24 arter og en underart (Gjershaug et al. 1994). B-arter er også ført opp i fylkeslisten, men de er ikke gitt egne nummer. Dette gjelder arter

som geirfugl (funn av beinrester fra Hitra fra jernalderen), brudeand, pavefink og gulhodedrupial (jf. tabell 3). Den første arten er som kjent utryddet, mens de tre siste artene altså ikke regnes for spontant forekommende i Europa, dvs. funn hos oss regnes som fugler som stammer direkte fra fangenskap. Funnet av en brillfugl *Zosterops* sp. i 1994 ved Orkanger må vel også kunne føres inn under B-listen, men er ikke tatt med i denne utgaven av listen.

Funn av rovfugl med lærreimer rundt beina er andre eksempler på arter som kvalifiserer for B-listen. F.eks. er det i Sør-Trøndelag gjort to funn av steppeørn, hvorav den første var med lærreimer rundt beina.

Forekomst

LRSK har i statuslisten angitt årstall for første funn av de sjeldneste artene, samt i parentes angitt antall funn. LRSK vil presisere at disse tallene baserer seg på data

fra LRSKs arkiver, som vil kunne bli justert dersom nye opplysninger kommer inn.

Statuslisten er oppdatert frem til og med 1994, foruten at tre nye arter i 1995 er inkludert (hvitkinnsvarterne, dverglerke og dvergfluesnapper).

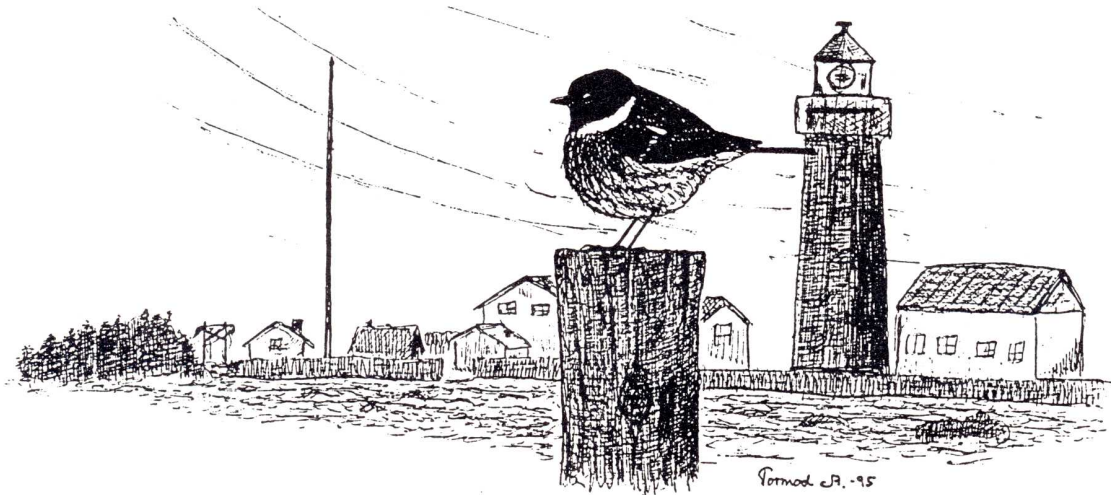
Tabell 3. Liste over B-arter observert i Sør-Trøndelag fylke.

1. Brudeand *Aix sponsa*
 2. Geirfugl *Pinguinus impennis*
 3. Pavefink *Passerina ciris*
 4. Gulhodedrupial *Xanthocephalus xanthocephalus*
-

Forfatterens adresse: LRSK Sør-Trøndelag, c/o Trøndersk Natur, Postboks 1719 Rosenborg, 7002 TRONDHEIM.

Litteratur:

- Collett, R. 1921: Norges Fugle. Tre bind. Aschehoug & Co.
- Cramp, S. & Perrins, C.M. (eds.) 1994: The birds of the Western Palearctic. Vol. IX. Oxford.
- Gjershaug, J.O., Thingstad, P.G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. 1994: Norsk Fugleatlas. NOF.
- Haftorn, S. 1971: Norges Fugler. Universitetsforlaget.
- Lewington, I., Alström, P. & Colston, P. 1991: A field guide to the rare birds of Britain and Europe. Harper Collins.

TEGNFORKLARING

Hekkestatus

- H - Funnet hekkende i nyere tid (dvs. etter 1971)
h - Hekking ikke påvist med sikkerhet, men sannsynlig hekkfugl etter 1971 (fåtallig/sjelden)
S - Sjelden og/eller fåtallig hekkefugl
(H) - Har tidligere hekket, men er ikke registrert som hekkefugl etter 1971

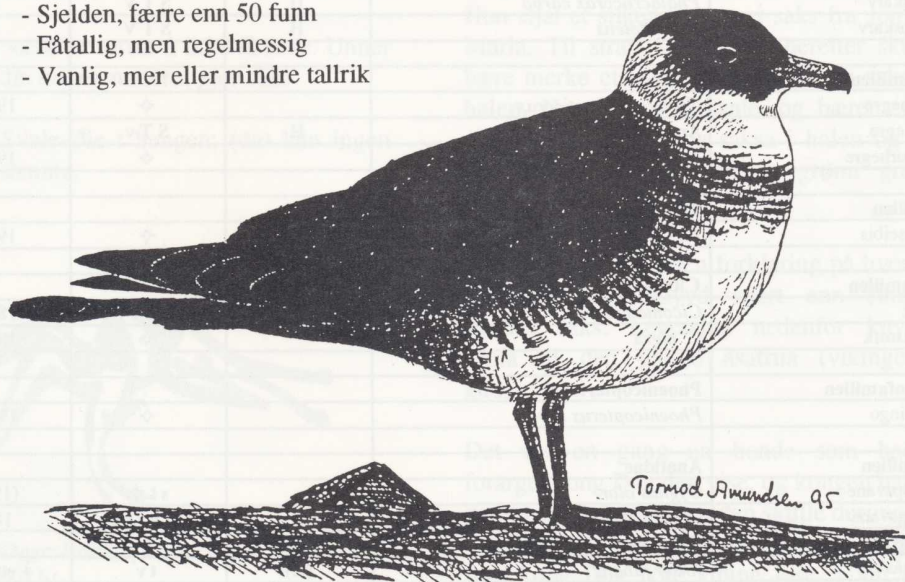
Årstidsstatus

Det skal bemerkes at tegnene ikke er sammenlignbare artene i mellom.

- S - Vanlig om sommeren
s - Fåtallig om sommeren
T - Vanlig i trekketidene (enten vår eller høst, eller begge)
t - Fåtallig i trekketidene
V - Vanlig om vinteren
v - Fåtallig om vinteren
x - Sterkt varierende forekomst, som f.eks. frøspesialister, invasjonarter og smågnagerspesialister
◇ - Sjelden og/eller sporadisk gjest

Forekomst

- + - Sjelden, færre enn 50 funn
++ - Fåtallig, men regelmessig
+++ - Vanlig, mer eller mindre tallrik

Familie/art	Latinsk familie-/artsnavn	Hekkestatus	Årstidsstatus	Forekomst
Lomfamilien	Gaviidae			
1. Smålom	<i>Gavia stellata</i>	H	S T V	+++
2. Storlom	<i>G. arctica</i>	H	S T v	+++
3. Islom	<i>G. immer</i>		T V	+++
4. Gulnebbblom	<i>G. adamsii</i>		T V	+++
Lappedykkerfamilien	Podicipedidae			
5. Dvergdykker	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	h	s t v	(1972) +
6. Toppdykker	<i>Podiceps cristatus</i>		t v	(1870) ++
7. Gråstrupedykker	<i>P. griseus</i>		s T V	+++
8. Hornedykker	<i>P. auritus</i>	HS	s T V	+++
Albatrossfamilien	Diomedidae			
9. Tristanalbatross	<i>Diomedea chlororhynchos</i>		◇	1994 (1)
Stormfuglfamilien	Procellariidae			
10. Havhest	<i>Fulmarus glacialis</i>		s T V	+++
11. Havlire	<i>Puffinus puffinus</i>		s ◇	1939 (4)
12. Grålire	<i>P. griseus</i>		s t ◇	1976 (18)
13. Storlire	<i>P. gravis</i>		◇	1989 (1)
Stormsvalefamilien	Hydrobatidae			
14. Stormsvale	<i>Oceanodroma leucorhoa</i>		s t ◇	1885 (10)
15. Havsvale	<i>Hydrobates pelagicus</i>	h	s t ◇	1857 (8)
Sulefamilien	Sulidae			
16. Havsule	<i>Morus bassanus</i>		s T V	++(+)
Skarvefamilien	Phalacrocoracidae			
17. Storskarv	<i>Phalacrocorax carbo</i>	H	S T V	+++
18. Toppskarv	<i>P. aristotelis</i>	H	S T V	+++
Hegrefamilien	Ardeidae			
19. Nattegre	<i>Nycticorax nycticorax</i>		◇	1929 (1)
20. Gråhegre	<i>Ardea cinerea</i>	H	S T v	+++
21. Purpurhegre	<i>A. purpurea</i>		◇	1983 (1)
Ibisfamilien	Threskiornithidae			
22. Bronseibis	<i>Plegadis falcinellus</i>		◇	1920 (2)
Storkefamilien	Ciconiidae			
23. Stork	<i>Ciconia ciconia</i>		s t ◇	1897 (6)
24. Svartstork	<i>C. nigra</i>		◇	1898 (1)
Flamingofamilien	Phoenicopteridae			
25. Flamingo	<i>Phoenicopterus ruber</i>		◇	1972 (1)
Andefamilien	Anatidae			
26. Knoppsvane	<i>Cygnus olor</i>		s t ◇	(1967) +
27. Dvergsvane	<i>C. columbianus</i>		t v ◇	1879 (4)
28. Sangsvane	<i>C. cygnus</i>	HS	s T V	+++
29. Sædgås	<i>Anser fabalis</i>	(H)	t v	+ etter 1971
30. Kortnebbgås	<i>A. brachyrhynchus</i>		T v	+++
31. Tundragås	<i>A. albifrons albifrons</i>		t v	(1960) +

Familie/art	Latinsk familie-/artsnavn	Hekkestatus	Årstidsstatus	Forekomst
Grønlandsk tundragås	<i>A. albifrons flavirostris</i>		◇	1990 (2)
32. Grågås	<i>A. anser</i>	H	S T v	+++
33. Stnpegås	<i>A. indicus</i>	HS	s v t	(1967) +
34. Snøgås	<i>A. caerulescens</i>		t ◇	1980 (3)
35. Kanadagås	<i>Branta canadensis</i>	H	S T V	+++
36. Hvitkinngås	<i>B. leucopsis</i>		s T v	++
37. Ringgås, mørkbuket	<i>B. bernicla bernicla</i>		t	+
Ringgås, lysbuket	<i>B. bernicla hrota</i>		t	+
38. Rustand	<i>Tadorna ferruginea</i>		◇	1887 (2)
39. Gravand	<i>T. tadorna</i>	H	S T v	+++
Brudeand	<i>Aix sponsa</i>		◇	1993 (1)
40. Mandarinand	<i>A. galericulata</i>	h	s t ◇	+
41. Brunnakke	<i>Anas penelope</i>	HS	S T v	+++
42. Snadderand	<i>A. strepera</i>	HS	s t	(1971) +
43. Krikkand	<i>A. crecca crecca</i>	H	S T v	+++
Amerikakrikkand	<i>A. crecca carolinensis</i>		◇	1991 (1)
44. Stokkand	<i>A. platyrhynchos</i>	H	S T V	+++
45. Stjertand	<i>A. acuta</i>	HS	s t v	++
46. Knekkand	<i>A. querquedula</i>	h	s t	(1969) ++
47. Skjeand	<i>A. clypeata</i>	HS	s t	(1898) ++
48. Rødhodeand	<i>Netta rufina</i>		◇	1977 (1)
49. Taffeland	<i>Aythya ferina</i>		t v	(1954) ++
50. Ringand	<i>A. collaris</i>		◇	1976 (1)
51. Toppand	<i>A. fuligula</i>	H	S T v	++
52. Bergand	<i>A. marila</i>	H	S T v	++
53. Ærfugl	<i>Somateria m. mollissima</i>	H	S T V	+++
	<i>S. mollissima borealis</i>		T V	+++
54. Praktærfugl	<i>S. spectabilis</i>		t V	++
55. Brilleærfugl	<i>S. fischeri</i>		◇	1970 (1)
56. Stellerand	<i>Polysticta stelleri</i>		v ◇	(1983) +
57. Havelle	<i>Clangula hyemalis</i>	H	S T V	+++
58. Svartand	<i>Melanitta nigra</i>	HS	S T V	+++
59. Brilleand	<i>M. perspicillata</i>		s t v ◇	(1977) +
60. Sjørre	<i>M. fusca</i>	HS	S T V	+++
61. Islandsand	<i>Bucephala islandica</i>		◇	1986 (1)
62. Kvinand	<i>B. clangula</i>	H	S T V	+++
63. Lappfiskand	<i>Mergus albellus</i>		◇	(1893) +
64. Siland	<i>M. serrator</i>	H	S T V	+++
65. Laksand	<i>M. merganser</i>	H	S T V	++
66. Stivhaleand	<i>Oxyura jamaicensis</i>		◇	1991 (2)
Haukefamilien	Accipitridae			
67. Vepsevåk	<i>Pernis apivorus</i>		◇	1893 (3)
68. Glente	<i>Milvus milvus</i>		◇	1984 (1)
69. Havørn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	H	S t V	++
70. Sivhauk	<i>Circus aeruginosus</i>		◇	1986 (5)
71. Myrhauk	<i>C. cyaneus</i>	HS	s t x	(1972) ++
Steppe-/ enghauk	<i>C. macrourus/C. pygargus</i>		◇	1982 (1)
72. Hønehauk	<i>Accipiter gentilis</i>	H	S T V	++
73. Spurvehauk	<i>A. nisus</i>	H	S T V	++
74. Musvåk	<i>Buteo buteo</i>	h	s t v ◇	+
75. Fjellvåk	<i>B. lagopus</i>	H	S T v x	++(+)
76. Steppeørn	<i>Aquila nipalensis</i>		◇	1984 (2)
77. Kongeørn	<i>A. chrysaetos</i>	H	S t V	++

Familie/art	Latinsk familie-/artsnavn	Hekkestatus	Årstidsstatus	Forekomst
Fiskeørnfamilien	Pandionidae			
78. Fiskeørn	<i>Pandion haliaetus</i>	HS	S t	++
Falkefamilien	Falconidae			
79. Tårnfalk	<i>Falco tinnunculus</i>	H	S T v x	++
80. Aftenfalk	<i>F. vespertinus</i>		◇	1969 (1)
81. Dvergfalk	<i>F. columbarius</i>	H	S T v	++
82. Lerkfalk	<i>F. subbuteo</i>		◇	1988 (4)
83. Jaktfalk	<i>F. rusticolus</i>	HS	s t v	++
84. Vandrefalk	<i>F. peregrinus</i>	HS	s T v	++
Skogshønsfamilien	Tetraonidae			
85. Jerpe	<i>Bonasa bonasia</i>	H	S V	+++
86. Lirype	<i>Lagopus lagopus lagopus</i>	H	S V	+++
Smølalirype	<i>L. lagopus variegatus</i>		s v	?
87. Fjellirype	<i>L. mutus</i>	H	S V	+++
88. Orrfugl	<i>Tetrao tetrix</i>	H	S V	+++
89. Storfugl	<i>T. urogallus</i>	H	S V	+++
Fasanfamilien	Phasianidae			
90. Rapphøne	<i>Perdix perdix</i>	(H)	◇	1886
91. Vaktel	<i>Coturnix coturnix</i>	HS	◇	9 etter 1931
92. Fasan	<i>Phasianus colchicus</i>	HS?	◇	+
Riksefamilien	Rallidae			
93. Vannrikse	<i>Rallus aquaticus</i>		s t v ◇	1866 (19)
94. Myrrikse	<i>Porzana porzana</i>		s t ◇	1960 (4)
95. Åkerrikse	<i>Crex crex</i>	h	s ◇	+ etter 1971
96. Sivhøne	<i>Gallinula chloropus</i>	(H)	s t v ◇	(1862) +etter 1971
97. Sothøne	<i>Fulica atra</i>	HS	s T v	++
Tranefamilien	Gruidae			
98. Trane	<i>Grus grus</i>	H	S T	+++
Tjeldfamilien	Haematopodidae			
99. Tjeld	<i>Haematopus ostralegus</i>	H	S T v	+++
Avosettfamilien	Recurvirostridae			
100. Avosett	<i>Recurvirostra avosetta</i>		◇	1969 (2)
Lofamilien	Charadriidae			
101. Dverglo	<i>Charadrius dubius</i>	HS	S t	(1975) ++
102. Sandlo	<i>C. hiaticula</i>	H	S T	+++
103. Boltit	<i>C. morinellus</i>	H	S T	++
104. Heilo	<i>Pluvialis apricaria</i>	H	S T	+++
105. Tundralo	<i>P. squatarola</i>		T	+++
106. Vipe	<i>Vanellus vanellus</i>	H	S T	+++
Snipefamilien	Scolopacidae			
107. Polarsnipe	<i>Calidris canutus canutus</i>		T v	+++
108. Sandløper	<i>C. alba</i>		T	++
109. Dvergsnipe	<i>C. minuta</i>		T	+++
110. Temmincksnipe	<i>C. temminckii</i>	H	S T	++
111. Alaskasnipe	<i>C. melanotos</i>		◇	1994 (1)

Familie/art	Latinsk familie-/artsnavn	Hekkestatus	Årstidsstatus	Forekomst
112. Tundrasnipe	<i>C. ferruginea</i>		T	+++
113. Fjæreplytt	<i>C. maritima</i>	H	S T V	+++
114. Myrsnipe	<i>C. alpina</i>	H	S T v	+++
115. Fjellmyrløper	<i>Limicola falcinellus</i>	HS	S t	+(+)
116. Brusfugl	<i>Philomachus pugnax</i>	H	S T	+++
117. Kwartbekkasin	<i>Lymnocyptes minimus</i>	h	s T v	++
118. Enkeltbekkasin	<i>Gallinago gallinago</i>	H	S T v	+++
119. Dobbeltbekkasin	<i>G. media</i>	H	S t	++
120. Rugde	<i>Scolopax rusticola</i>	H	S T v	+++
121. Svarthalespove	<i>Limosa limosa (islandica?)</i>	HS	s t	(1969) +(+)
122. Lappspove	<i>L. lapponica</i>		s T v	+++
123. Småspove	<i>Numenius phaeopus</i>	H	S T	+++
124. Storspove	<i>N. arquata</i>	H	S T v	+++
125. Sotsnipe	<i>Tringa erythropus</i>		s T	++
126. Rødstilk	<i>T. totanus totanus</i>	H	S T V	+++
Islandsrødstilk	<i>T. totanus robusta</i>		v	++
127. Damsnipe	<i>T. stagnatilis</i>		◇	1983 (2)
128. Gluttsnipe	<i>T. nebularia</i>	H	S T	+++
129. Skogsnipe	<i>T. ochropus</i>	H	S T	++
130. Grønntilk	<i>T. glareola</i>	H	S T	+++
131. Strandsnipe	<i>Actitis hypoleucos</i>	H	S T	+++
132. Willettsnipe	<i>Catoptrophorus semipalmatus</i>		◇	1993 (1)
133. Steinvender	<i>Arenaria interpres</i>	H	S T V	+++
134. Svømmesnipe	<i>Phalaropus lobatus</i>	H	S T	+++
135. Polarsvømmesnipe	<i>P. fulicarius</i>		◇	1925 (2)
Jofamilien	Stercorariidae			
136. Polarjo	<i>Stercorarius pomarinus</i>		t	(1874) ++
137. Tyvjo	<i>S. parasiticus</i>	H	S T	+++
138. Fjelljo	<i>S. longicaudus</i>	H	S T	++
139. Storjo	<i>S. skua</i>		s T	(1925) ++
Måkefamilien	Laridae			
140. Svartehavsmåke	<i>Larus melanocephalus</i>		◇	1993 (1)
141. Dvergmåke	<i>L. minutus</i>		◇	1973 (17)
142. Sabinemåke	<i>L. sabini</i>		◇	1886 (2)
143. Hettemåke	<i>L. ridibundus</i>	H	S T v	+++
144. Ringnebbmåke	<i>L. delawarensis</i>		◇	1994 (2)
145. Fiskemåke	<i>L. canus</i>	H	S T v	+++
146. Sildemåke, nordlig	<i>L. fuscus fuscus</i>	H	s T	++
Sildemåke, sørlig	<i>L. fuscus intermedius</i>		S T	++
Britisk sildemåke	<i>L. fuscus graellsii</i>		s t	+
147. Gråmåke	<i>L. argentatus</i>	H	S T V	+++
148. Grønlandsmåke	<i>L. glaucoïdes</i>		t v	(1897) +
149. Polarmåke	<i>L. hyperboreus</i>		t v	++
150. Svartbak	<i>L. marinus</i>	H	S T V	+++
151. Krykkje	<i>Rissa tridactyla</i>	HS	S T V	+++
152. Ismåke	<i>Pagophila eburnea</i>		◇	1869 (2)
Ternefamilien	Sternidae			
153. Rovterne	<i>Sterna caspia</i>		◇	1968 (1)
154. Splitterne	<i>S. sandvicensis</i>		◇	1986 (4)
155. Makrellterne	<i>S. hirundo</i>	H	S T	+++
156. Rødnebbterne	<i>S. paradisaea</i>	H	S T	+++

Familie/art	Latinsk familie-/artsnavn	Hekkestatus	Årstidsstatus	Forekomst
157. Hvikinnsvartterne	<i>Chlidonias hybridus</i>		◇	1995 (1)
158. Svartterne	<i>C. niger</i>		◇	1970 (2)
159. Hvitvingesvartterne	<i>C. leucopterus</i>		◇	1986 (1)
Alkefamilien	Alcidae			
160. Lomvi	<i>Uria aalge</i>		s T V	+++
161. Polarlomvi	<i>U. lomvia</i>		◇	1985 (1)
162. Alke	<i>Alca torda</i>		s T V	+++
163. Teist	<i>Cephus grylle</i>	H	S T V	+++
164. Alkekonge	<i>Alle alle</i>		T V	+++
165. Lunde	<i>Fratercula arctica</i>	HS	s t v	++
Geirfugl	<i>Pinguinus impennis</i> †			Jemalder
Sandhønsfamilien	Pteroclididae			
166. Steppehøne	<i>Syrhaptes paradoxus</i>		◇	1888 (1)
Duefamilien	Columbidae			
167. Klippedue	<i>Columba livia</i> var. <i>domestica</i>	H	S V	+++
168. Skogdue	<i>C. oenas</i>	h	s t ◇	(1982) +
169. Ringdue	<i>C. palumbus</i>	H	S T v	+++
170. Tyrkerdue	<i>Streptopelia decaocto</i>	H	s t v	(1962) ++
171. Turteldue	<i>S. turtur</i>		t ◇	(1888) +
Gjøkfamilien	Cuculidae			
172. Skjæregjøk	<i>Clamator glandarius</i>		◇	1974 (1)
173. Gjøk	<i>Cuculus canorus</i>	H	S T	+++
Uglefamilien	Strigidae			
174. Hubro	<i>Bubo bubo</i>	H	S V	++
175. Snøugle	<i>Nyctea scandiaca</i>	HS	s t v x ◇	+
176. Haukugle	<i>Surnia ulula</i>	H	s T V x	++
177. Spurveugle	<i>Glaucidium passerinum</i>	H	S T V	++
178. Kattugle	<i>Strix aluco</i>	H	S t V	++
179. Slagugle	<i>S. uralensis</i>		◇	0 etter 1971
180. Lappugle	<i>S. nebulosa</i>		◇	0 etter 1971
181. Hornugle	<i>Asio otus</i>	H	S T v x	++
182. Jordugle	<i>A. flammeus</i>	H	S T v x	++(+)
183. Perleugle	<i>Aegolius funereus</i>	H	S T V x	++(+)
Nattravnfamilien	Caprimulgidae			
184. Nattravn	<i>Caprimulgus europaeus</i>		s ◇	1866 (5)
Seilerfamilien	Apodidae			
185. Tårnseiler	<i>Apus apus</i>	H	S T	+++
Isfuglfamilien	Alcedinidae			
186. Isfugl	<i>Alcedo atthis</i>		◇	1962 (3)
Råkefamilien	Coraciidae			
187. Blåråke	<i>Coracias garrulus</i>		◇	1920 (3)
Hærfuglfamilien	Upupidae			
188. Hærfugl	<i>Upupa epops</i>		s t ◇	1862 13 etter 1971

Familie/art	Latinsk familie-/artsnavn	Hekkestatus	Årstidsstatus	Forekomst
Spettefamilien	Picidae			
189. Vendeheals	<i>Jynx torquilla</i>	H	s t	++
190. Gråspett	<i>Picus canus</i>	H	S t V	++
191. Grønnspekk	<i>P. viridis</i>	H	s t v	+
192. Svartspett	<i>Dryocopus martius</i>	H	S t V	++
193. Flaggspett	<i>Dendrocopos major</i>	H	S T V x	+++
194. Hvitryggspett	<i>D. leucotos</i>	HS	s t v	+
195. Dvergspett	<i>D. minor</i>	H	S T V	++
196. Tretåspett	<i>Picoides tridactylus</i>	H	S t V	++
Lerkefamilien	Alaudidae			
197. Dverglerke	<i>Calandrella brachydactyla</i>		◇	1995 (1)
198. Topplerke	<i>Galerida cristata</i>		◇	1880 (1)
199. Sanglerke	<i>Alauda arvensis</i>	H	S T v	+++
200. Fjellerke	<i>Eremophila alpestris</i>	HS	s t	++
Svalefamilien	Hirundinidae			
201. Sandsvale	<i>Riparia riparia</i>	H	S T	+++
202. Låvesvale	<i>Hirundo rustica</i>	H	S T	+++
203. Taksvale	<i>Delichon urbica</i>	H	S T	+++
Erlefamilien	Motacillidae			
204. Tartarpiplerke	<i>Anthus richardi</i>		t ◇	1984 (6)
205. Trepiplerke	<i>A. trivialis</i>	H	S T	+++
206. Heipiplerke	<i>A. pratensis</i>	H	S T	+++
207. Lappiplerke	<i>A. cervinus</i>		t ◇	1966 (6)
208. Skjærpiplerke	<i>A. petrosus</i>	H	S T v	+++
209. Gulerle, særle	<i>Motacilla flava thunbergi</i>	H	S T	++
Sørlig gulerle	<i>M. flava flava</i>	h	s t	+
210. Vintererle	<i>M. cinerea</i>	HS	s t	+
211. Linerle	<i>M. alba alba</i>	H	S T v	+++
Svartryggerle	<i>M. alba yarrellii</i>	HS	s t ◇	1991 (7)
Sidensvansfamilien	Bombycillidae			
212. Sidensvans	<i>Bombycilla garrulus</i>		s T V x	+++
Fossekalffamilien	Cinclidae			
213. Fossekal	<i>Cinclus cinclus</i>	H	S T V	+++
Gjerdemettfamilien	Troglodytidae			
214. Gjerdemet	<i>Troglodytes troglodytes</i>	H	S T v	+++
Jernspurvfamilien	Prunellidae			
215. Jernspurv	<i>Prunella modularis</i>	H	S T v	+++
Trostefamilien	Turdidae			
216. Rødstrupe	<i>Erithacus rubecula</i>	H	S T v	+++
217. Nattergal	<i>Luscinia luscinia</i>		◇	1966 (3)
218. Blåstrupe	<i>L. svecica</i>	H	S T	+++
219. Svartrødstjert	<i>Phoenicurus ochrorus</i>		t ◇	1955 (5)
220. Rødstjert	<i>P. phoenicurus</i>	H	S T	+++
221. Buskskvett	<i>Saxicola rubetra</i>	H	S T	+++
222. Svartstrupe	<i>S. torquata hibernans</i>		◇	1974 (3)
223. Steinskvett	<i>Oenanthe oenanthe</i>	H	S T	+++
224. Ringtrost	<i>Turdus torquatus</i>	H	S T	+++

Familie/art	Latinsk familie-/artsnavn	Hekkestatus	Årstidsstatus	Forekomst
225. Svartrost	<i>T. merula</i>	H	S T v	+++
226. Gråtrost	<i>T. pilaris</i>	H	S T v	+++
227. Måltrost	<i>T. philomelos</i>	H	S T	+++
228. Rødvingetrost	<i>T. iliacus</i>	H	S T v	+++
229. Duetrost	<i>T. viscivorus</i>	HS	s t	(1860) +
Sangerfamilien	Sylviidae			
230. Gresshoppesanger	<i>Locustella naevia</i>		◇	1953 (6)
231. Sivsanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	HS	s t	++
232. Myrsanger	<i>A. palustris</i>		◇	1978 (3)
233. Dvergspottesanger	<i>Hippolais caligata</i>		◇	1994 (1)
234. Gulsanger	<i>H. icterina</i>	H	S T	+++
235. Rødstrupesanger	<i>Sylvia cantillans</i>		◇	1975 (1)
236. Hauksanger	<i>S. nisora</i>		t ◇	1984 (1)
237. Møller	<i>S. curruca</i>	H	s t	++
238. Tornsanger	<i>S. communis</i>	H	S T	+++
239. Hagesanger	<i>S. borin</i>	H	S T	+++
240. Munk	<i>S. atricapilla</i>	H	S T v	+++
241. Gulbrynsanger	<i>Phylloscopus inornatus</i>		◇	1988 (2)
242. Bøksanger	<i>P. sibilatrix</i>	h	s t	(1949) +
243. Gransanger	<i>P. collybita collybita</i>	H	S T	+++
244. Løvsanger	<i>P. trochilus</i>	H	S T	+++
245. Fuglekonge	<i>Regulus regulus</i>	H	S T v	+++
Fluesnapperfamilien	Muscicapidae			
246. Gråfluesnapper	<i>Muscicapa striata</i>	H	S T	+++
247. Dvergfluesnapper	<i>Ficedula parva</i>		◇	1995 (1)
248. Svarthvit fluesnapper	<i>F. hypoleuca</i>	H	S T	+++
Stjertmeisfamilien	Aegithalidae			
249. Stjertmeis	<i>Aegithalos caudatus</i>	H	S T V	++
Meisefamilien	Paridae			
250. Løvmeis	<i>Parus palustris</i>	H	S T V	+++
251. Granmeis	<i>P. montanus</i>	H	S T V	+++
252. Lappmeis	<i>P. cinctus</i>	H	s t v	++
253. Toppmeis	<i>P. cristatus</i>	H	S t V	+++
254. Svartmeis	<i>P. ater</i>	H	S T V	+++
255. Blåmeis	<i>P. caeruleus</i>	H	S T V	+++
256. Kjøttmeis	<i>P. major</i>	H	S T V	+++
Spettmeisfamilien	Sittidae			
257. Spettmeis	<i>Sitta europeae</i>	H	S T V	++
Trekryperfamilien	Certhidae			
258. Trekryper	<i>Certhia familiaris</i>	H	S T V	+++
Varslerfamilien	Laniidae			
259. Tomskate	<i>Lanius collurio</i>	h	s t ◇	1972 (11)
260. Rosenvarsler	<i>L. minor</i>		◇	1985 (1)
261. Varsler	<i>L. excubitor</i>	HS	s T v	++
Kråkefamilien	Corvidae			
262. Nøtteskrike	<i>Garrulus glandarius</i>	H	S T V	+++

Familie/art	Latinsk familie-/artsnavn	Hekkestatus	Årstidsstatus	Forekomst
263. Lavskrike	<i>Perisoreus infaustus</i>	H	S V	+++
264. Skjære	<i>Pica pica</i>	H	S T V	+++
265. Nøttekråke, sibirsk	<i>Nucifraga caryoc. macrorhynchos</i>		t x	+(+)
266. Kaie	<i>Corvus monedula</i>	H	S T V	++
267. Komkråke	<i>C. frugilegus</i>	H	S T V	++
268. Kråke	<i>C. corone cornix</i>	H	S T V	+++
Svartkråke	<i>C. corone corone</i>		◇	1974 (1)
169. Ravn	<i>C. corax</i>	H	S T V	+++
Stærfamilien	Sturnidae			
270. Stær	<i>Sturnus vulgaris</i>	H	S T v	+++
271. Rosenstær	<i>S. roseus</i>		◇	1885 (4)
Spurvefamilien	Passeridae			
272. Gråspurv	<i>Passer domesticus</i>	H	S T V	+++
273. Pilfink	<i>P. montanus</i>	HS	s t v	++
Finkefamilien	Fringillidae			
274. Bokfink	<i>Fringilla coelebs</i>	H	S T v	+++
275. Bjørkefink	<i>F. montifringilla</i>	H	S T v	+++
276. Grønnfink	<i>Carduelis chloris</i>	H	S T V	+++
277. Stillits	<i>C. carduelis</i>		s t v	(1861) +
278. Grønnsisik	<i>C. spinus</i>	H	S T v	+++
279. Tomirisk	<i>C. cannabina</i>	h	s t	1965 (16)
280. Bergirisk	<i>C. flavirostris</i>	H	S T v	+++
281. Gråsisik	<i>C. flammea</i>	H	S T V	+++
282. Polarsisik	<i>C. hornemanni</i>		t v	++
283. Båndkorsnebb	<i>Loxia leucoptera</i>		t x	(1889) +
284. Grankorsnebb	<i>L. curvirostra</i>	H	S T V x	+++
285. Furukorsnebb	<i>L. pytyopsittacus</i>	H	S T V x	+++
286. Rosenfink	<i>Carpodacus erythrinus</i>	HS	s t ◇	1978 (12)
287. Konglebit	<i>Pinicola enucleator</i>		t v x	+(+)
288. Dompap	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	H	S T V	+++
289. Kjemebiter	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	H	s t v	(1884) ++
290. Gultykknebb	<i>Hesperiphona vespertina</i>		◇	1975 (1)
Buskspurvfamilien	Emberizidae			
291. Lappspurv	<i>Calcarius lapponicus</i>	H	S T	+++
292. Snøspurv	<i>Plectrophenax nivalis</i>	H	S T v	+++
293. Gulspurv	<i>Emberiza citrinella</i>	H	S T V	+++
294. Hortulan	<i>E. hortulana</i>		◇	1983 (2)
295. Vierspurv	<i>E. rustica</i>		◇	1973 (6)
296. Dvergspurv	<i>E. pusilla</i>		◇	1960 (2)
297. Sibirspurv	<i>E. aureola</i>		◇	1965 (1)
Pavefink	<i>Passerina ciris</i>		◇	1974 (1)
Trupialfamilien	Icteridae			
Gulhodetrupial	<i>Xanthocephalus xanthocephalus</i>		◇	1979 (1)

Svala i tekst og tradisjon

Jon Peter Stav

Trekkfuglene er kjente og kjære venner som vender tilbake til oss hver vår. De var også i gammel tid symbol på våren og oppstandelsen. Svalene er blant de mest "husvarme" av disse vår- og høstpendlerne. Reiret bygger de gjerne i og ved menneskenes boliger. Det gjelder særlig låvesvala og taksvala. Sandsvala er avhengig av sandtak, sandmeler o.l. hvor den kan grave ut reirgangen. På fjellet har sandsvala gravd ut ganger i torvtaket på setrene. Låvesvala, taksvala og sandsvala er alle tre flinke flygere, og fanger alt de trenger av mat i lufta. Tårnseileren het før tårnsvale. Fuglen har mange likhetstrekk med svalene, men tilhører seilerfamilien. Den er større og flyr på en annen måte enn de egentlige svalene. Den har lange, sigdformede vinger, og er en eminent flyger. Fuglen har spesielle "klamreføtter", og tilsammen har dette ført til at noen har tatt den for å være en liten hauk! Men i folkelig tradisjon er den svale så god som noen.

Svala har fått forskjellige navn

Til daglig skiller ikke folk flest mellom de forskjellige svaleartene, og kaller dem med en fellesbetegnelse *svale*. Dette navnet gir oss ingen umiddelbare assosiasjoner om betydningen av det. I følge en legende fra Skåne i Sverige er dette forklaringa: En svart fugl fløy forbi Jesus på korset. Det var varmt, og Jesus led. Den så svetteperler i panna på Jesus, og ropte til folket: "Sval'en, sval'en!" Det var en bønn om at folket skulle svale

Jesus i hans pinsler. Etter den dagen kalte folk denne fuglen for *svalen*.

Men det fins også en etymologisk teori om at fuglen har fått navnet etter måten den flyr på. Under jakta på insekter kaster den seg hit og dit i kjappe utfall, og derved virker flukten vinglete og ustabil. *Svale* betyr "den flagrende".

I litteraturen er navna nedenfor blitt brukt. Navn og årstall i parentes viser til den forfatter som første gang bruker navnet, og når.

Låvesvale: Huussvale (Rasch 1838), Laavesvale (Helland 1905), Ladesvale (Wilse 1771) (lade = hus for avlingen), lødsvale (Sand 1926), Lødesvola (Strand 1900), Marksvale (Hammer 1775), Sakssvale (Sand 1926), Skjærsvale (Lund 1785), Solo (Aasen 1873), Sulu (Bassøe 1796), Svolo (Aasen 1873), Svolu (Aasen 1873), Svulu (Aasen 1873).

Sandsvale: Digesvale (Rasmus 1715), Digsulu (Brünnich 1764), Sandrønne (Strøm 1762), Strandsvale (Lie-Pettersen 1910)

Taksvale: Bjergsulu (Wiel 1804), Byesvale (Hammer 1775), Huussvale (Hammer 1775), Mariæsvale (Strøm 1784), Muursvale (Rasch 1838), Stuesvale (Wilse 1771), Suale (Claussøn Friis 1599), Sulua (Bassøe 1796), Svaalu (Wille 1786), Tagskiægsvale (Hammer 1775), Tagskiægssulu (Hammer

1797), Tagsvale (Rasch 1838), Taksvola (Strand 1900)

Tårnseiler: Johannes Svale (Strøm 1762), Fjeldsulu (Bassøe 1796), Fjeldsvale (Rasch 1838), Kirkesvale (Rasch 1838), Kjørkesulu (Hammer 1797), Kyrkjesevola (Helland 1905), Ringsvola (Hammer 1775), Sortsulu (Wiel 1804), Svartsulu (Rasmus 1715), Taarnsvale (Arbjørnsen 1840), Taarnsvola (Strand 1900).

Det er registrert mange lokalnavn på svalene. Nedenfor er også ulike skrivemåter tatt med:

Låvesvale: kløftsvulu (Hedmark), ladu-solo, læmmsolo, læmmsollo, låv-svulu (Nord-Trøndelag), låvesolo, låvesullu (Nord-Trøndelag), låvesulu (Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag), låvesvalå (Møre og Romsdal), låvesvolo (Nord-Trøndelag), låvesvullu (Sør-Trøndelag), låvesvulu (Sør-Trøndelag), låvsulu (Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag), låvsval (Nord-Trøndelag), låvsvulu (Sør-Trøndelag), løesvale (Rogaland), saksesu (Buskerud), saksesevle (Østfold), såkssolo (Nord-Trøndelag), sakssvalæ (Nordland), sakssvullu, sakssvulu, solo (Nord-Trøndelag), sullu (Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag), sulu (Hedmark), sval (Nord-Trøndelag), svolo (Oppland), svulu (Telemark), svullu, svulu (Nord-Trøndelag)

Sandsvale: jordsulu (Sør-Trøndelag), jordsvalæ (Nordland), jordsvale (Nordland), jordsvulu, lersolo, mælsolo (Nord-Trøndelag), mælsvulu (Sør-Trøndelag), melsvolo (Nord-Trøndelag), myrsvale (Nordland), sainnsulu (Sør-Trøndelag), sandsvulu, sandsolo, sandsollo, sandsvulu (Nord-Trøndelag), sandsulu (Sør-Trøndelag), sandsval (Nord-Trøndelag), sandsvalæ (Nordland), sandsvullu, sandsvulu (Sør-Trøndelag), såndsuvulu (Sør-Trøndelag), sannjsålå (Møre og Romsdal).

Taksvale: hussvalæ (Nordland), hussvale (Nordland, Østfold), hussvolo (Nord-Trøndelag), hussvullu (Sør-Trøndelag), hvitryggsvulu, Mariesvale (Buskerud), solo (Nord-Trøndelag), stubbsvulu (Hedemark), sulu (Oppland, Sør-Trøndelag), svala (Hordaland), svale (Nordland), svåle (Aust-Agder), svullu (Nord-Trøndelag), svulu (Hedmark, Sør-Trøndelag), taksolo, taksollo, taksvullu, taksullu (Nord-Trøndelag), taksvulu (Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag), taksvalæ (Nordland), taksvalo (Nordland).

Tårnseiler: bergsvole (Telemark), fjellsulu (Buskerud, Hedmark, Oppland, Sør-Trøndelag), fjellsvulu (Hedmark), kjærksolo (Nord-Trøndelag), kjørkesvale (Vest-Agder), regnspir (Hedmark), rinsulu (Hedmark), spirsulu, svartsulu (Oppland), svartsvulu (Sør-Trøndelag), svartsvullu (Sør-Trøndelag), svulukonge (Nord-Trøndelag), tårnsullu (Sør-Trøndelag), tårnsvale, tårnsvollo (Nord-Trøndelag), tårnsvullu (Sør-Trøndelag), tårnsvulu (Hedmark, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag)

Svalas flukt og poetene

Svalas flukt har fascinert mange diktere. "Ja, svalerne, disse luftens barn par excellence..." Det er *O. J. Lie-Pettersen (1910)* som har skrevet disse ordene. *Helge Torvund* skriver at svalas flukt er "eit støkk av liv i fart". Mer prosaisk er *Agnes Dahll*: "Som en skokk bitte små fly er de, med smale, kjappe vinger og en lang kløftet hale til ror." *Inger Hagerup* har sett at "...svalen flyr i lykkkast og skriver brev med vingen..."

Jakob Sande skriver i ett av sine dikt:

Mot kvelden i solfallsglansen
sviv svala i bryllaupsdans.
Med himmelskrift trør ho dansen
mot kveld i solefalls-glans.

Rolf Jakobsen beskriver flukten slik:

De [slavene] står i Burgund og Baalbek og Xeres de la Frontera.
 Askegrå murer over skogene, panner av sten og tungsidige øyne,
 mange steder på jorden
 hvor svaler går ut i store sløyfer i luften
 som lydløse svepeslag.

...

Per Olaf Kaldestad får lyst til å drømme seg bort og ut i det blå ved synet av svaler i flukt:

Eg sit i toppen på kirsebærtreet ...
 Eg kastar meg ut i
 lystige bogar saman med svalene
 oppunder himmelen ...

O. J. Lie-Pettersen lengter også etter å kunne følge svalene ut i det frie lufthavet:

Du lille svale med dit hvite bryst,
 som svæver høit hist i det blaa
 let paa din raske vinge,
 hvor gjerne fløi jeg ikke med
 og fulgte dig fra sted til sted
 til fjerne landes kyst!
 Men ak! jeg maa tilbake staa
 og smukt min længsel tvinge!

Tårnseilerne vet å markere seg i bybildet om sommeren med sin særegne fluktlek. Med kjappe, stive vingeslag skjener de ned over oss med sine skarpe hvin, "som selv fra store høider klinger gjennomtrængende sterkt og paa nært hold næsten er nerverystende skarpe." (O.J. Lie-Pettersen 1910) Det er bare å stoppe opp og beundre de dristige manøvreringene, gjort tilsynelatende i yr glede. Tårnseileren er "verdens hurtigste fugl, som med svimlende fart iler gjennom rummet, indtil 500 kilometer i timen!", skriver en overbegeistret forfatter. (Sophus Aars 1919) I tidsskriftet *Naturen* for 1893 er hastigheten for svale angitt til 67 m/s, som tilsvarer noe over 240 km/t.

Harald Sverdrup angir ingen eksakte mål, men uttrykker seg slik: "... Høyt oppe plystrer seilere og svaler lyst i kode..." Han beskriver tårnseilerens "luftdans" et annet sted:

Tårnseilere stuper plystrende ned i en mørk omvendt pyramide.

På vei fra Syden har de streifet Thor Heyerdahl med vingene.

...

Fig. 3. Kirkesvalen.

Dikteren *Hans Børli* har også beundret disse sjarmerende luftakrobatene. Men selv disse "fluktens mestere" må i jord til slutt:

Susende svarte sveip
under vindskyene, høgt
over hus som hviler
demonstrativt tungt på tuftene
i kvelder når juli har fått sin tone
av klinger desperasjon
i lys og luft.
Tårnsvalen -
et hugg i sansene, et lyn
som får deg til å kjenne din tyngde,
dine år hos steinene,
som et lenke-gnag rundt ankelen.

Men
jeg så tårnsvalen ligge
i skyggene på bunnen av grustaket.
Med maur-kravl i regnpjusket fjær
og mark under vingene.
Uendelig sakte sank den
i jordens mørke
hvor åtselsgraverne grov.

Svala og reiret

Svalene er fugler som også barna legger merke til. Her er en liten og sjarmerende sangleik som er blitt brukt i undervisningen av småbarn, hvor svala og spurven spiller hovedrollene:

En liten svale, fin og lett, et reir seg bygde lunt og tett. Da kom en spurv, så tykk og bred, og la seg i reiret ned.

"Å, kjære spurv", sa svalen blidt, "du vet jo dette hus er mitt." Men spurven sa: "Det hjelper ei, fra denne plass jeg viker ei."

Da svarte liten svale: "Jeg reiret skjenker deg. Jeg ei med deg vil stride, nå flyver jeg min vei."

Snart tittet svaleunger ut fra det nye hjem, og lille svalemoder, så trofast pleiet dem.

Den lille svala som fikk et uønsket besøk av spurven, var nok ei taksvale. Det forekommer ikke så sjelden at gråspurven fortrenger taksvala fra reiret. Men "kloke"

svaler har murt igjen åpningen i reiret dersom de ikke klarer å drive inntrengerne på flukt. Det fortelles også at et svalepar forgjeves prøvde å jage et spurvepar bort fra sine enemerker. De ga tilsynelatende opp kampen og fløy bort. Men etter en tids forløp myldret det med svaler omkring reiret. Noen angrep forfra, mens andre hakket seg inn i reiret bakfra. Spurveparet fant det fornuftigst å oppgi det erobrede reiret. *A. Bernhoft-Osa* forteller også at taksvalene kan hjelpe hverandre med å holde spurven unna reiret. Det har dessuten forekommet at taksvalene har avvist inntrengere ved å gjøre åpningen i reiret så liten at gråspurven ikke klarer å komme inn.

Både taksvala og låvesvala blir fort vante til folk. Låvesvala har på sett og vis gjort seg avhengig av folk og fe. Den hører tradisjonelt til på bondegården, og inngår i det som kan kalles gårdskulturen. Det er blitt sagt at den er "nesten som et husdyr", og "med rørende tilidsfuldhet har den søkt hans [menneskets] beskyttelse ... som om den var sig bevidst, at dens muntre væsen og rørende elskværdighet var istand til at dæmpe og overvinde menneskets onde tilbøieligheter."

Ja, svalene har skaffet seg venner og beskyttere "endog blandt ellers nok saa ufølsomme mennesker." (*O.J. Lie-Pettersen 1919*) Det fortelles at svala kan bygge reiret inne i trafikkerte rom, som inne i ei skjenkestue eller inne i kjøkkenet på en gård. På gården Øvre Næs i Asker byggde et låvesvalepar i 1877 reiret inne i et lite badehus ved stranda. Alt gikk vel, "trods ungdommelige badendes færden derinde næsten til enhver tid på dagen."

Det er noe av dette *Harald Sverdrup* sanser når han skriver:

I barn og blomster, åndssvake og svaler
fins en forsvarsløshet bare en og annen
kvinne synes å forstå. Tør vi
gå med blomsterkrans rundt hodet,
ære barn og fuglers folkeslag
med vennlig taushet, snille ord?

Her er et kjent barnerim som bringer flere fugler enn svala fram på scenen. Det forteller ellers om en litt uvanlig reirplass for svala:

Till, till tare!
I morgen skal vi fare
langt bort i dype daler
til Elvekongens saler.
Der er så godt å gjete,
der faller ingen væte.
Der vokser løken,
der galer gjøken,
der bygger sulua,
høyt opp i furua,
der danser dua
med røde gullband i lua.

Det er godt å leve der svalene bygger reir.
Det forteller også denne båndullen fra Beiarn:

Bokkjen sto i loinj'n me' grasstrå i moinj'n.
Så resta hån på hårna då såg hån faulen i
tårna, "Faul, lån me' vængan' dín." "Kva ska'
du me' vængan' mín?" "E' ska' flyg' i frå

strainj å langt inj i lainj. Dar e' gåttj å jæte
dar e' ingja væte, å dar jæl gaukjen. Dar kry'
maur'n opp ett' staur'n, dar e' gras i dalan å
dar bøgg' svalan. Dar e', jær å dar e' le',
(gjerde og led) å gåttj me' gras åt fe.

Her er noen godnatt-vers, hvor også svala er med:

Sov nu, sov nu, barnet mit,
nu maa du lukke øiet dit!
for nu skal de sove, alle de smaa;
Gud skal vaage og passe paa.

...

Trosten blunder i træets gren;
fol-ungen strækker ud sine ben.

Svalen fløi ind i redet sit;
i-morgen siger den atter: kvi-vit.
Spurven sidder alt op-under tag;
duen kurrer i due-slag.

...

Sulua spør...

Virksomheten på en bondegård veksler etter årstidene. Og alltid er været avgjørende for årsvekst og avling. Det var viktig, før som nå, å vite hva slags vær som var i vente. Uten værvarsler på radio og TV, kunne bonden gløtte til svalene og se hvordan de oppførte seg. Svalene kunne spå været, og de ble holdt for å være dyktige værprofeter: "Dens flugt er det bedste barometer, man kan ønske sig." (*O. J. Lie-Pettersen 1910*) Flyg "svullu" lågt, blir det regn. Flyg ho høgt, blir det godver. Ser det ut som om svullu er svart eller mørk, blir det regn. (Stjørdal) Bader svalene, ble det tatt som et varsel om at det ble uvær.

Inger Hagerup har diktet sitt ønske til svalene om godt vær:

Dere svaler
som flyr så høyt
og klipper luften
med blanke halesakser:

Fly fort!
Fly kjapt!
Klipp ned godt vær
til oss!

Per Olav Kaldestad knytter også svalas flukt høyt i luftrommet til godt vær:

Svalene vispar
høgt i lufta, skyene fyk
inn i fjella.

Alf Prøysen synger ei vise som forteller om da svala spådde regn. Men ungjenta trodde ikke noe på det! Eller var det mest et håp om at forvarselet ikke skulle slå til?

Og sulua sank som et uværstegn,
lågt over bondens tak.
Men ungjenta kvitre: Det blir itte regn,
i kveld skal je sitte på bak!
Nå går je en tur igjennom parken,
der heggen står som ei brur.
For der kjem'n Roger fra plastikkfabrikken
og byr meg på skuter-tur!
Sulu, sulu slutt å spå,
for deg vil ingen høre på!
Aille har så nok med sitt,
og ingen æinse ditt!
...

Men sulua spådde på såmmå vis,
nå, som i gamle da'r.
Og sangern sang suluas hymne og pris
om tia som den gongen var.
Da fekk'n et drøpp inn i aue'
når sulua suste forbi.
Og så skar hu rett som en fjernsyrt rakett
mot grustakets blokk nummer ni.

Hvor er svala om vinteren?

Når svale-kvitret er borte, betyr det at den mørke høsten er i anmarsj. *Maurits Hansen* er ikke begeistret over det, og spør svala i dette barnedikket hvorfor den må dra bort:

"Du lille svale! hvor skal du hen?"

Vil du nu reise fra os igjen?
Saa vakker en Rede har du gjort
Og reiser dog nu med Dine bort.
Jeg synes, du skulde blive hjemme,
Nu Dagene ere saa korte og slemme."

Svala svarer:

"Just for det nu bliver slemt i Nord,
Drager jeg rundt den kjære Jord.
Længere nede er Sommer nu;
Der har jeg ogsaa en Bolig, du.
Naar Vaaren kommer med varme Dage,
Da kommer jeg ogsaa her tilbage."
Små unger kan spørre om så mye, og det er viktig at de får et skikkelig svar, slik dikteren *Per Sivle* gir:

Det var seg så solblank en junidag,
- Kvivivivivitt, kvivivitt!
Svalen den satt oppå låvetak,
- Kvivivivivitt, kvivivitt!
"Mor, mor, så si meg da,
hvor kommer svalen fra -
hvor kommer svalen fra?"
"Fra Afrikas strand,
fra palmetopp,
over hav og land
den hastet hitopp.
Den ville hjem til sitt rede igjen."
Når sommeren kommer til Norge,
så kommer svalen med den.

Det var seg så våt en oktoberdag,
dryppe-dryppe-drypp, dryppe-drypp,
dryppe-drypp!
Regnet det silte fra låvetak,
dryppe-dryppe-drypp, dryppe-drypp!
"Mor, mor fortell meg så,
hvor er svalen nå -
hvor er svalen nå?"
"Til Afrikas strand,
til palmekyst,
over hav og land
den ilte med lyst.
Og redet på bjelken står tomt igjen."

Når sommeren reiser fra Norge,
så reiser svalen med den."
I dette diktet av *Johs. D. Sandal* venter svala
i det lengste med å fly sørover. Støren og
svala kvitrer her hvert sitt budskap:

Støren:

"Svale, svale, hvi sidder du saa;
det er vel intet, du venter paa?
Da sid ikke her, mens regnen siler.
Nei, svale, svale kom, og vi iler".

Svalen:

"Du lokker nok fint, du muntre stør;
dog prises for høit din tørre fjær;
den pris vil give dig lave renter;
nei, høiere værd jeg ved og venter".

Støren:

"Blive til spot, er det det, du vil-
og maaske vente, hvad ei er til?
I ærlig kamp vil du lykken savne,
til sorg og kvide den bedst kan gavne".

Svalen:

"Tungen er falsk, du listige stør;
fly bort, fly bort til sværmernes hær!
Mig at fange det skal du ei klare.
selv hvor fint du kan spinde din snare".

Mens støren flygted i ly bag fjeld,
sad svalen tro i den mørke kveld.
Uveiret brød, men natten den voved,
voved sit liv for, hvad den har lovet.

Men midt gjennom stormens vilde jag
hørtes bag grene et vinge-slag.
Svalen glemte, hvad ondt den har døiet.
To har vundet, for ingen har løiet.

Svala har det, som andre trekkfugler, godt i
sydens land og rike. Vi liker å tenke det slik,
i alle fall. De fuglene som er igjen hos oss
om vinteren, har fått en viss sympati.
Spurven er i følge *Einar Skjæråsen* en "stri
og hemkjær trysling", og er verdt et eget
dikt:

Når alle fine svulur
slår venga ut og fær,
da sit'n att i tunet
og trøter tia her,
spurven.

...

Svala kommer etter tradisjonen til Sør-Norge
ved *krossmessedagen* (3. mai), og drar igjen
morsmesse eller *marimesse siare* (8.
september). Norges land og rike er langt, og
ankomstdagen om våren varierer. Men vår er
det i alle fall!

Johan Falkberget skriver i et dikt:

Nu er det vår
i dette fjell

...

Vi sto og hørte
stør og svale
gikk til ro ---
og du lutet deg
mot den morkne tro,
som ennu ligger
i bekken her.

Et gammelt ordtak sier at *Ei svullu gjer
ingen sommår*. (*Stjørdal*) Her i Trøndelag
går våren over i sommer når svalene er
kommet for fullt. Svala hører sommeren til,
og er blitt kalt "sommerens yndling". (*Sopus
Aars 1919*)

Jon Østeng Hov blir rent lyriske når han ser
ei svale en sommerdag:

"... For det finnes nesten ikke noe mer såmmårlig enn når svalene broderer lufta i lynraske snirkler, men(s) sola glitrer gjennom vinger og hale. Og skulle man da være så heldig å ligge på rygg i såmmårenga når man nyter dette synet, behøver man ikke noe anna for å kjenne at man lever..."

Tove Lie har svalen som tankefeste mellom sommer og vinter:

...

Somrene er kjedet sammen
av uklar vinterlengsel, juni så skjær
man våger knapt snakke; det er
så flyktig, allting, jeg husker
en barndoms undring og stillferdighet
dengang sommeren varte og løftet seg

høyt som svalen, grov dypt
som blanke biller, dengang...

Så en dag på seinsommeren er de borte. *Kurt Narvesen* ser det flyktige i denne sommergjestens opphold hos oss:

En svale kom
en svale gikk
det var noe
til sommer

Jens Trøan har fanget inn høsten og svalenes trekk mot sør i disse ordene:

Hen over bleknende kroner
nå styrer en svale mot sør,
bak lyder svindende toner
- står en sommer og dør.

Utpå høsten samler svalene seg i hundre- og tusentall ved vann og sjøer der de overnatter i sivskogen. Dette var noe folk visste i gamle dager også . Men så en høstdag var svaleflokken plutselig borte, og de kom ikke tilbake før neste vår. Det var lenge ei stor gåte hvor svalene gjorde av seg om høsten og vinteren. Ei forklaring på svalenes forsvinningsnummer måtte folk ha. Teoriene

som ble lansert er preget av overtro og stor fantasi. Folk trodde at svala lå og sov hele den lange og kalde vinteren i holer i trær. Når våren og varmen kom i lufta, fløy de ut igjen. Folk trodde også at svalene gikk i dvale og overvintret på bunnen av innsjøer og tjern. Ja, det var ikke bare noe folk trodde, det var vitner som kunne fortelle at dette var sant.

Biskop *Pontoppidan* forteller i *Norges Naturhistorie* (1753) om svalenes vinterbolig under vatnet:

"at næsten hver Mand her tillands ved, at Svalerne mod Vinteren, efter at de lidet har qvidret, eller, som man siger, syngt deres Svale-Sang, flyve flokkevis tæt tilsammen og synke sig ned i ferske Vande, gemenlig imellem Rør og Siv, hvoraf de om foraaet fremkomme og indtage deres forrige Boelig. Men naar Fiskeren om Vinters-Tid af en Hændelse træffer paa saadant Svale-Leye og med sit Garn opdrager nogle Sneese, ja vel 100 tillige, findes de sammenkoblede med Fod i Fod og Neb i Neb, saa denne Klump er af underlig Anseelse. Tager man nogle af dem ind i en varm Stue, da begynde de, efter en halv Times Forløb, at røre sig, og kort efter at flyve og flagre omkring, dog varer dette utidige og dem unaturlige Liv ikke længer end een Time i det højeste, saa døde de aldelses."

Presten Wilse skriver i *Spydebergs beskrivelse* (1771):

"Her haves Beretning af Øienvidner, at Svalerne om Efterhøsten flokke sig ved dybe Fjeld-Søer, og at de der flokkevis nedstyrte sig paa engang efter en almindelig stærk Qvidren."

I Sør-Aurdal trodde folk at svalene hekket føttene sine inn i riskvister som lå i vatn, og lå der vinteren over. Det er vel ingen som tror på dette i dag. Men så seint som i 1859 er heller ikke vitenskapsfolkene helt sikre på hvor svalene oppholdt seg om vinteren.

Professor *Rasch* i Christiania skriver at dersom noen skulle finne svaler i vinterdvale, bør disse sendes inn til et museum for nærmere undersøkelse.

Fantasien kan av og til spille oss et puss, og særlig barn kan tro på både det ene og andre av det voksne forteller. Forfatteren *Peder W. Cappelen* skriver i en av sine bøker:

"Som barn trodde vi fullt og fast at svalene overvintret på bunnen av slike skogstjern; i en vik av Sandungen skulle en mann som lystret ørret senhøstes, ha funnet en hel klump av sovende svaler. Vi gikk langs denne vika, mens vi nynet et vers for å lokke fuglene ned:

Gutter og jenter,
gutter og jenter,
sitter på låven,
kysse og klappes,
kysse og klappes!

Svalene skjøt seg ned mot den blanke flaten; ja, var det ikke én som ble borte da? Jo mørkere det ble, jo flere svaler forsvant i dyppet; vi hørte kraftige plask og så store ringer etter dem. De ivrigste av oss noterte ned sted og antall, og gikk tilbake i mai, for å se om det kom like mange svaler opp av vannet."

Det forekommer i mange sagn og eventyr at folk, gjerne unge jomfruer, blir forvandlet til fugler. Ett av disse *forvandlingssagnene* forteller om en uærlig tjenestepike som stjeler ei saks og et silkenøste fra Jomfru Maria. Som straff blir hun forvandlet til ei svale, og hun må ligge på bunnen av sjøer og tjern om vinteren. I dag vet "alle" at svalene er trekkfugler, eller "flyttfugler" som det het tidligere, og overvintret i Afrika sør for Sahara.

Svalas sang

Ingen av svalene har fått rang som noen sanger. Sangstrofene er ikke særlig melodiose, "men desto mere muntre og elskverdige sangskvalder.." Kvadderet og pludringen har sjarmert mange. *Sophus Aars* sier: "... hvor er det ikke elskelig dette svalekvidder!... dette bedårende pjatt..." Og låvesvala, "den er perlen blandt dem alle." *A. Bernhoft-Osa* skriver at taksvala er en dårlig sanger, men det er noe koselig og sommerlig med all den kvitringen.

Svalas sang har et budskap i eventyr og legender. I moderne språkdrakt har *Peder W. Cappelen* har gjendiktet denne legenden om *Jomfru Maria og svalen* :

"En dag sitter jomfru Maria og syr i det grønne. Hun har lagt gullsaksen og det røde silkenøstet ved siden av seg i gresset, men da hun skal ta etter det er det borte. Hun leter overalt, og hun spør alle trær og alle dyr; både fugl og fisk, om noen har tatt nøstet og saksen, men alle svarer nei. Men i det samme kommer svalen flyvende forbi og kvitrer:

Gutter og jenter,
gutter og jenter,
sitter på låven,
kysse og klappes-
Jeg satt og så på,
jeg satt og så på!

- Det er du som har tatt gullsaksen min og det røde silkenøstet mitt! roper jomfru Maria; for ingen annen vimser omkring som du, både høyt og lavt, rundt hus og hjem, under sky og himmel. og i den grønne eng.

Svalen sang tilbake:

Tok jeg dem, tok jeg dem?
Det er løgn, er det!
Er det sant,

vil jeg synke i sjø!
Gi' nøstet satt i bringen
og saksen i enden
på den som tok dem, tok dem!

-Selv sa du dommen, sa jomfru Maria. Både nøste og saks skal du bære til merke, og som vinteren skal du ligge på bunnen av sjøer og tjern. Og fordi du løgster meg, enda du selv både løy og stjal, skal du bygge i ufred under tak og røst, og aldri komme på grønn gren. Fra den dag flyr svalen rundt med den røde flekken etter silkenøstet i strupen og med saksen til stjert. Og om høsten, når de andre fuglene setter kosen sydover, må den skyte seg ned i myr og tjern, for der sover den vinterdvalen sin."

I legenden benekter tjenestejenta sin skyld. Dette rimet er nærmest en klagesang:

Jomfru Maria skulda meg for å ha stoli saks og skjære og eit raudt nykla. men det var lygn! Fyrst det er sant, må dei gjerne søkkja meg ned! søkkja meg ned!

I Østre Slidre heter det slik:

Jomfru Maria skulda me før raue leppen o skjerin sin! Raue leppen har e i bryste, o skjerin har e i sjarte, men inkji to' e 'n, inkji to' e 'n!"

I ei eventyrsamling fra Lom og Sjøk heter eventyret om Jomfru Marias tyvaktige tjenestepike *Kva sulo kvittra*. Og svala må alltid selv fortelle andre om tyveriet! Låvesvalas sang er i denne sammenhengen blitt tolket slik: *Jomfru Maria skyldte meg ... skyldte meg for ... at jeg stjal ... et nøste og en sa-aks!* Et annet sted heter det: *Min frue har mistet - min frue har mistet - et rødt nøste og en sa-aks!*

Her er en opptegnelse fra Bø (1878): Sulo stal gullkjæ' av jomfru Maria: "*Jomfru Marja sa nei, men eg sa ja - å juks tók eg 'o*

likevæl." Fra Trondheims-kanten har vi denne opptegnelsen (1880): "Tjenerne lærte os børn at lægge følgende strofer i hussvalens kvitter: "*Jomfru Marja siger, jeg har tat guldæblet og sølvsaksen hendes. Jeg har den ikke, jeg har den ikke - jeg har den læll jeg!*" Fra Innherred har vi denne tolkinga: "*Sulua sa: Jomfru Maria skylt' mæg fer å ha tatt skjæra - iij' veit æ kæm de va som tók 'a - itt tók æ 'a!*"

Svalene er som nevnt ikke regnet for å være flinke sangere. Men sangen har sin sjarm, og folk har diktet inn ord og ordspill "som ofte paa en fortrinlig maate gir uttryk saavel for sangens karakter, som for det gemytlige hjertevindende væsen hos sangeren selv." Det handler om bonden og det han steller med, om låven som var full da svala dro om høsten og tom da den vendte tilbake om våren:

Om høsten når jeg reiser,
er alle husene fulle;
om våren når jeg kommer igjen,
er alle husene tomme,
hvert ett, hvert ett, hvert ett!
For kjerringene susler og skusler det bort
i skvitter og skvatter og spinnelønn,
i skvitt- skvett- skvatt!

Sangen kan også referere til det den har sett innenfor husets fire vegger, og på den lange reisen til sydligere land.

Varsler, svalesteiner og hekseri

Mange fugler har i følge tradisjonen nære bånd til onde makter. Svala var derimot en hellig fugl som hørte himmelriket til. Det vitner denne oppskriften om, som er blitt kalt "Det gamle Fadervor":

Nottæ hadde seg ei dottedotte; Nottæ vakna, ho si sæle dotte sakna. Ravnen kom or Svimo, aa inkje sagde pino. Svalo kom or Himmerikje, aa inkje sagde pino; ho tok ein

Guldkamb aa kjæmbde so mangein
veifarende Mann ...

I Bibelen står å lese om svala:

Ja, fuglen har funnet et hjem, svalen har fått
seg et rede, hvor den kan legge sine unger,
ved dine altere, Herre, Allhærs Gud, min
konge og min Gud.

Henrik Wergeland var glad i naturen og det
levende liv, men han hadde ikke like stor
sympati for alle bevingede skapninger med
nebb. Ugla hørte til mørkets makter, og var
ikke så vel ansett som svala:

Vær velkommen, dag som jaget
fæle ugle har fra taget!
Nu sin morgensalme der
kvittrer svale, spurv og stær.

Wergeland ble alvorlig syk våren 1844. Den
siste våren Wergeland levde, hadde han ennå
håp om å få leve lenger. Våren skulle redde
ham. Svala var vårens budbringer og en av
hans hjelpere han satte lit til:

Vidn, svale, at jeg gjorde gjestebud for deg
som for et hjemkommet fortapt barn,
fordi du var forårets sendebud.

Mange fugler kan etter tradisjonen varsle
lykke eller ulykke. Folketrua vil ha det til at
dersom ei svale flyr skrikende over huset,
betyr det ulykke. (Mandal) Men svala er
ellers en *lykkefugl*. Når gjeteren skulle ut
med buskapen om morgenen, tok han det
som et godt tegn dersom svalene fulgte med
et stykke på veien. Det ville gå både ham og
dyra godt den dagen. (Mandal) Dersom svala
bygde reir i huset, var en heldig. Husfolket
ble da velsignet med barn, lykke, framgang
og et godt ekteskapelig samliv. Denne trua er
uttrykt i ordspillet *Hvor svalen flyr inn, flyr
lykken med*. Lynet slo heller ikke ned i et hus
hvor svala hadde bygd reir. Men en skulle
være varsom med å forstyrre svalene under
hekkingen. Det fulgte ulykke med det.
Spesielt ille var det å ødelegge egg og reir.
Men av og til var det nødvendig å gjøre det,
for derved å kunne utøve magi. Av det som
står nedenfor, skjønner vi at *heks*er ikke er
velkomne som medlemmer i NOF!

Det er mangt i naturen som tillegges krefter
som folk kan dra nytte av. Deler av svala
eller svaleegg var viktige ingredienser i
magiske midler. I Østre Slidre het det at
dersom noen skulle "gjere åt", skulle de
skaffe seg flaggermusblod og svaleblod.
Hadde en det, kunne en gjøre hva en ville.
I svala fins det steiner som etter tradisjonen
har stor magisk kraft. Disse *svalesteinene*
kan bringe hell i kjærlighet og spill, helbrede
sykdom, gjøre folk usynlige og motvirke all
forjødelse og trolldom. I *Svartebog fra
Thronenæs* kan vi lese:

I August Maaned findes der 3 Stene i Svale-
Hannernes (Mave?, Ordet Mangler): 1 hvid,
1 rød og 1 sort. De skal tages paa en Fredag,
den 2den Time efter Solens Nedgang. Den
Hvide at bære paa sig, vinder han altid med

Kort og Terninger; den Røde for Kvindfolk-Kjærlighed og er befriet for den faldende Syge; den Sorte at bære på sig, kan han aldrig frygte for Trolddom eller noget Slags Forgjørelse; han bliver og aldrig sørgesfuld i nogen Maade; in summa: alle 3 Stene at bære paa sig, han faar alt, han begjærer af Folk. NB: den Hvide Sten gjør og En usynlig.

I de forskjellige *svartebøger* (cyprianer) fins mange oppskrifter som garanterer deg et heldig resultat dersom du vet hva du vil, og har det som skal til. En rekke av disse formularene går ut på å få en bestemt person til å bli forelsket i en.

Et knep store og små gutter kan benytte seg av er dette: Dersom jenta du er forelsket i tramper på et svalehode slik at det går i stykker, kan du vente at hun gjengjelder følelsene dine!

Her følger flere oppskrifter hvor svala eller deler av svala er en viktig del av "brygget":

Tag et Bæger Øl og drik Pigen til dermed; skjenk saa fuldt igjen og kast et Stykke Svaleblood deri og lad hende drikke; saa elsker hun dig.

Tag Tungen af en Svale og læg den under din Tunge. Med hvem du da taler, har han dig kjær.

Gak til et Svale-Rede og tag deri en Svale, dog ikke med bar Haand. Tag hendes Tunge og forvar den, men kast ikke Svalen paa Jorden men i Vandet eller paa Taget. Læg saa samme Svale-Tunge under din Tunge og kys Pigen dermed, som du vil skal elske dig; saa faar hun dig hjertelig kjær.

Runer gives i Mad og Drikke, f. Ex. Øl. Man tager en Svaleunge og dypper i Øllet og uttaler en Formular, hvis Indhold er, at den, man giver Drikket, skal blive saa glad i sig, som Svalen er i Ungerne sine.

Tag en Svales Hjerter, lad den blive tør, skrab noget af det i Øl, Vand eller Vin, som hun drikker af, saa sker det.

Tag Muskat og et Svalehjerter og læg i din Mund, og tag en Kande Øl og drik Pigen til, og lad falde af Munden og i Øllet og lad Pigen drikke. Saa faar hun dig inderlig kjær.

Tag en Svale og skjær hende op og tag Hjertet af hende og læg det for dit Hjerter, tag hendes Tunge, læg under din Tunge, tag hendes høire Fod og læg under din høire Fod. Og naar du gaar til den, som du haver Kjærlighed til, da læs: Jeg besvær dig ved den levende Gud og ved hans Søns Død og Pine, hans hellige Opstandelse og røde Rosens Blod, at dit Hjerter skal blive saa bange som dette Kreatur, da jeg tog hendes Hjerter, som ligger under mit Hjerter, hendis Tunge under min Tunge, og den Tid, jeg tog hendes Fod, som ligger under min Fod. In nomini patris et filii et speritus sanctii. Amen.

Tag en Hus- eller Kirke-svale, flek Hjertet istykker paa den; saa finder du en Sten der. Bær den, alle uafvidende, hos dig.

Tag Tungen af en Svaleunge med det lille Ben ved, som sidder under Tungen, førend den flyver ud af Reden. Tør det og stik det under din Tunge og kys hende ret paa Munden; hun skal derefter elske dig. Det er probatum.

Det fins mange oppskrifter og formularer i *svartebøkene* som kan bringe glede i kjærlighetslivet. Det er kanskje ikke så rart, for kjærligheten betyr mye for folk flest. Men også *nysgjerrigheten* kan være utrolig sterk hos enkelte. Av og til kan hvem som helst av oss ønske å være usynlig, eller i det minste være ei "flue på veggen", slik at vi kan både høre og se det som foregår uten at noen merket det. I *Svarteboka* fins det oppskrifter som kan gjøre folk usynlige:

Naar man haver de tre Stene, som findes i Svale-Hannernes Hoved og den Sten, som findes i Korp-Hannernes, samt Jernurt og Blod-Kløver, saa kan man blive usynlig for Menneskenes Øine.

Tag en Svale udi Augusti Maaned; i hende findes da 3de Stene, en rød, en sort, en hvid. Læg den røde under din Tunge, saa skal ingen se dig. Og den, som har den sorte, skal vederfares Lykke paa alle hans Veie, og alle Mennesker skal have ham kjær. Og den, som har den hvide, ham skal ikke vederfares noget ondt.

Kan du ikke utstå at andre har en hemmelighet? Alt du trenger er ei død svale:

Ta en død svale som ikke må være tatt i med bar hånd, legg den i senga til den som vet hemmeligheten. Når denne har lagt seg og sovnet inn, går den som vil vite hemmeligheten bort til ham og spør den sovende. Denne svarer på alt hva den andre spør om, uten at han selv vet om det. (Nærø i Namdalen)

Går du og gruer til neste rettsak? Det trenger du ikke gjøre! Til og med i retten kan det gå slik du ønsker dersom du har ei svaletunge for hånden. Svale-tunga gjør at du kan få ordet fullstendig i din makt. Det går deg også godt både i handel og vandel:

Først skal du tage en Svale. Tag hendis Hjerte og steg det paa en Pinde; tag saa Svale-Tungen og læg den under din Tunge; æd saa op Hjertet, med(ens) Svale-Tungen ligger under din Tunge. Gjem saa Svale-Tungen, til du kommer for Retten. Læg saa Svale-Tungen under din Tunge; tal, saa faar du din Begjær(ing). Og naar du staar i Kjøb, da læg Svale-Tungen under din Tunge og prut saa i Kjøb, da vinder du Kjøb frem om nogen anden.

Svaleegg har også en magisk kraft. Dersom du kan få tak i svaleegg, kan du gå gjennom

låste dører ved hjelp av et spesielt strå. Attpåtil kan du øke den formuen du måtte ha:

Springstraet - et smalt Straa - tages før Pintse en Søndagsaften med disse Ord: jeg tager dig i Djævelens Vold, hvorefter det smøres med Blommen af et Svaleæg, som man tilforn har taget af et Svalerede. Naar man vil bruge det, sætter man det i Nøglehullet og siger: Du skal op enten i Djævelens eller Guds navn. Saa gaar Døren op med et Smeld.

Med et svaleegg kan du lett få pengene dine til å yngle:

Tag et Svaleæg af Reden, kog det haardt og læg det i Reden igjen. Saa kommer de gamle Svaler og lægger en Urt eller Rod i Reden. Tag den, og læg den ved eller hos Pengene.

Har du lett for å glemme det du leser? Frykt ikke for neste eksamen! Et svalehjerte kan hjelpe deg:

Tag et Svale-Hjerte og kog det i en Potte under lagt Laag, og æd det med Honning. Saa kommer du ihu, hvad du leser.

Deler av svala kan ha en gunstig virkning for å bekjempe spesielle sykdommer:

For Hjernens Forstoppelse, hvoraf den Syge (epilepsi) kommer. Tag Hjertet af en Frø, brændt, og en Svale, som pulveriseres og fortæres 3 Dage fastende.

Er du jeger? Kanskje du er en makelig anlagt feltornitolog, eller en sliten "krysser"? (Fugleinteressert som er ute etter å ha sett så mange forskjellige arter som mulig.) Da bør du sikre deg tilgang på svalefett:

Bland Egeblade med Martegon eller Silphium og Svale-Fedt og hæng det paa et

Træ. Da forsamler sig der alle Slags Fugle nogle Mile fra.

Enkelte fugler har evnen til å "forgjøre" børser. Du bommer og fuglen flakser bort, uansett hvor godt du har siktet. En annen gang kan du selv være i skuddlinja, og da vil det være til din fordel at skuddet ikke rammer! Slik kan du sikre deg mot skudd fra din fiende:

Om tre Friskud at have og ei nogen dig at skade, førend de Skud er forløbne af den, som vil skyde paa dig. (Høland ca 1700).

Tag du en Svalerede med Ungerne og alt, og sæt den udi en ny, glasseret Potte og gak hen til en Myretuve og grav den ner derudi og lad den staa der i 3 Dage, og den fjerde Dag grav den saa op igjen; saa finder du i Potten blaa, røde, grønne smaa Stene derudi. Tag saa samme smaa Stene og vev dem ind i en Klud og derover unyttet Vox omkring og sig saa: Den almægtige Gud, Fader, Søn og Helligaand med sine fim Vunder.

At gjøre sig haard. (Fron i Gbdl. og Skaabu i Kvikne). Tag en Svale, der er en Sten i hendes Hoved, Kirkejord og Kvægsølv for 2 skilling, bær det paa dig.

Det kan være en tortur å ikke få sove. Unner du ikke din uvenn nattero, gjør slik:

Kast et Svale-Øie i Sengen; (da) kan ingen sove (i) samme.

Svala: Væggmålning på ön Thera (Santorini), omkr 1600 fKr.

Av og til kan vi se fugler som er helt kvite. Og de skiller seg naturligvis ut dersom de av naturen ikke skal være kvite (albino). Den som stikker seg ut, kan også risikere å bli mobbet. I 1885 skriver forstassistent *Feragen* i Valdres om ei kvit låvesvale. Den var egentlig gråaktig, men så helt kvit ut på avstand. "Den jagedes uophørlig af de andre Svaler." Det kunne ha vært hekseri med i spillet. Det går nemlig an "At gjøre hvide Svaler"

Bestryg Ungerne, medens de ligger i Reden, med Kat-Ister og Saften af Jernurt.

Svala i eventyr, sagn og legender

Låvesvala har et spesielt utseende. Den har lang, kløftet hale, og den rustrøde strupeflekken blir også lagt merke til. Elegant og smekker er den, og derfor er den blitt kalt *bygdas flotteste spradebasse*. (Sophus Aars) Av og til kan folk lure på hvorfor en bestemt fugl har fått akkurat det utseende den har. Legender og eventyr gir forklaringer på det. I legenden om Jomfru Maria og tjenestepiken hadde Jomfru Maria en gang hadde en uærlig pike i sin tjeneste. Hun stjal et silkenøste og ei saks fra Jomfru Maria. Til straff skulle hun heretter skulle bære merke etter nøstet i brystet og saks i halen. Hun ble til ei svale, og bærer ennå slikenøstet i brystet og saks i halen og får aldri lov til å sitte på en grønn grein. (Mandal)

Det fins også en annen forklaring på hvorfor låvesvala har kløyvd stjert enn Jomfru Marias saks. Legendene nedenfor knytter svala til den gamle åsatrua (vikingenes gudetro):

Det var en gang en bonde som hadde forarget kong Dag den vise, og kongen hadde dømt han til døden. Bonden skulle derimot få beholde livet om han kunne fortelle en gåte som kong Dag ikke kunne løse. I sin nød

henvendte bonden seg til Odin, som lovte å ta seg av saken hans. Odin innfant seg hos kongen i bondens skikkelse og sa: "Hva var det Balder hvisket i Odins øre, da Balder var død og skulle begravet?" På dette ble kong Dag svar skyldig og ba om gåtens løsning. "Ingenting!", svarte Odin og lo, "Balder var jo død!" Kongen følte seg lurte og dro sverdet for å felle Odin. Men Odin forvandlet seg til en svale og fløy ut gjennom vinduet. Kongen kastet sverdet sitt etter fuglen, men traff bare noen halefjær. Siden den gang har svalen fløyet med kløyvd stjert.

Det fins også ei legende om hvordan Svartedauen kom til Firenze. Vi finner den i diktet *Den fremmede fugl*:

Fattiggutten, stakkar, laa paa trappens sten;
ingen ven i verden, bare sorg og mén!

...

Men fra himlens skyer sank en liten fugl,
sank, som om den søkte her hos gutten skjul;
lot sig villig ta og var saa træt og varm,
gjemte sig saa gjerne her ved guttens barm.

"Svale, du kan sagtens være glad i hu:
med din rappe vinge skyen kløver du;
i de vakre lande der hvor der hvor du var
sidst,
er det ingen taarer, ingen nød og brist.

Hvorfor slog du her i fattigdommen ned?
Aa, vend om, jeg ber dig, flyv og ta mig
med!
Gjennom himlens skyer, over havets vei,
til de grønne palmer vil jeg følge dig."

Ind i barmens filler ømt han fuglen tok;
vingen snart var uthvilt; atter bort den drog.
Menigheten jublet, orglets toner steg;
gutten sank tilbake, han var kald og blek.

Næste sol randt op; fra tusen læber lød:
"Pesten er i Florens! Fly den sorte død!"
Sorte død, hvis ofre er som havets sand,

kom på svalevinger fra Ægyptens land."

Dette diktet er blitt til ei vise som heter *Fattiggutten*, og synges av *Helge Borglund*.

Noen ord og uttrykk

Svalesang - er det en mildere form for *svanesang*? Pontoppidan skriver om den sterke kvitringa svalene frambringer før de styrter seg ned i sjøene for å gå i vinterdvale.

Han var en ensom svale er et positivt uttrykk i forhold til *Han var en ensom ulv*.

Norge er det landet i verden hvor én svale gjør fjorten somre, skriver Olav Angell da han i sommer uttalte seg om kulturdebatten i ei hovedstadsavis. *Svalehale* har du kanskje lært å lage på sløyden da du laget skrin? Det er en trekantet tapp til sammenføyning av trestykker. I et av Prøysens eventyr om Teskjekjerringa prøver frosken å lære Teskjekjerringa å svømme. Det meste går bra, men svalestupet klarer hun ikke! *Svalestup* er definert som et stup hvor utøveren i begynnelsen av svevet inntar en horisontal stilling med utstrakte armer. *Svalestjert* er navnet på en sommerfugl. *Svaletege* og *svaleurt* er navnet på to planter. *Svalereir* betegner en hattemote på begynnelsen av 1900-tallet.

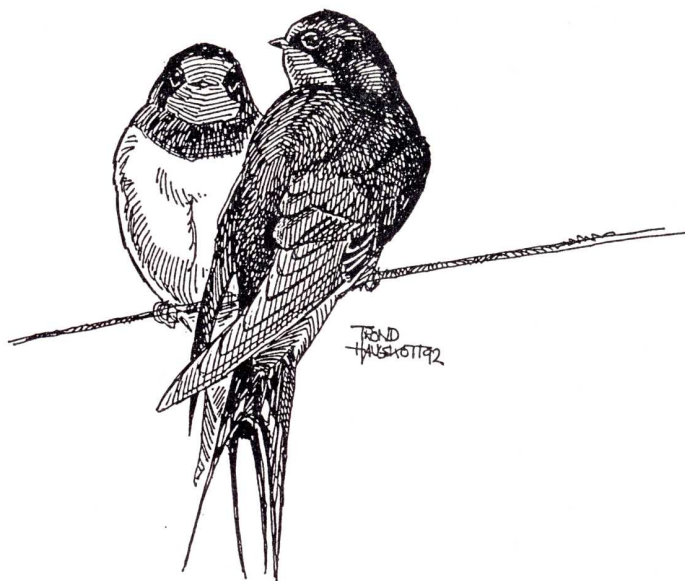
Avslutning

Alle kjenner svalene. De blir lagt godt merke til fordi de er så nært knyttet til menneskenes hus og boliger. Derfor er det mange som har merket seg at disse trivelige fuglene er blitt færre de siste åra, og sjeldnere å se. *Det er ikke lenger fnugg av tvil: Den tause våren nærmer seg, og den nærmer seg raskt!* Dette sto å lese i "en herværende avis" sommeren 1995. Biologenes talloversikt forteller om en uhyggelig tilbakegang for en rekke fuglearter, ikke bare i Norge, men i en rekke land. Ornitologene har konstatert at tilbakegangen av den norske svalebekstanden er mer dramatisk enn noen trodde. Det er lett å tenke på sur nedbør, giftstoffer i jordbruket og feil arealdisponering som stikkord her. Det vi har lært de siste åra er at vi ikke må tenke for snevert. Svalene har også et liv om vinteren, og hva skjer med dem da? For hundre år siden var det mote i Paris at elegante damer hadde ei utstoppet svale på hodet. Under trekket ble det langs kysten i Syd-Frankrike spent ut metalltråder. Disse

satte svalene seg på for å hvile ut etter strabasene, tett "som perler på ei snor". Da ble det satt strøm på trådene, slik at svalene ble drept. I Italia brydde de seg ikke om fjærene, men derimot var svalekjøttet ansett som en delikatesse. I områdene rundt *Lago Maggiore* tjente gutter og gamle koner en god slant ved å "luftfiske" svaler. Under svaletrekket til Afrika hang hundrevis av fiskekroker ut gjennom vinduene, med fluer, sommerfugler og andre insekter som agn. Når dagens fangst var slutt, ble det å gå til et eller annet hotell med kurva full av døde svaler. Svalesteik var for gourmeter! Anslagsvis millioner av svaler ble drept på denne bestialske måten.

Men dette skjedde i forrige århundre. Vi må her og nå gjøre vårt, og legge forholdene best mulig til rette for svalene når de er "hjemme hos oss".

Forfatterens adresse: Antonie Løchensvei 9, 7020 Trondheim.

Atlasprosjekt: Nå også for pattedyr!

Ann-Helén Rønning

Begynner atlasprosjektastinensen å gjøre seg gjeldende? Eller tilhører du en ny generasjon av fuglekikkere som aldri fikk oppleve fugleatlasregistreringer? Fortvil ikke! De av NOF's medlemmer som er så dyriske at de i tillegg er medlem av Norsk Zoologisk Forening, har muligens oppdagat at et nytt atlasprosjekt allerede er i ferd med å forsøke å slå sine klør om fritida deres. Denne gang er det pattedyra som er utpekt til ofre for vårt registreringsbehov. Absolutt alle norske pattedyr; fra nusselige dvergspissmus til feite hvalrosser skal kartlegges!

Norsk Zoologisk Forening nedsatte i 1992 et utvalg som skulle arbeide med gjennomføringen av prosjektet Norsk Pattedyratlas. Prosjektet ble satt i gang fra og med 1993 og er planlagt avsluttet i løpet av 1997. Det er nærmere beskrevet i NZF's tidsskrift "Fauna" nummer 1-1993, sidene 3-9. Også i Vår Fuglefauna nummer 2- 1993, siden 106-107 er prosjektet beskrevet. Opplegget kan sammenlignes med fugleatlasprosjektet, som nå er ferdig publisert. Landet er delt inn i 10x10 kilometers rutenett etter UTM-systemet, på samme vis som for fugleatlas. Dette rutenettet er trykket på alle kart i M711-serien, som er de vanlige 1:50 000 kartene som selges hos de fleste bohandlere. Nederst på kartene står det hvordan en kan kartfeste et funn til riktig rute ved hjelp av UTM-koordinater. Dette er uansett nyttig kunnskap

når en ønsker å nøyaktig oppgi stedsangivelse.

Alle observasjoner av pattedyr, eller sportegn, fra og med 1980 fram til i dag blir tatt med

Bare sikkert artsbestemte funn skal med og for noen arter ønskes det spesiell dokumentasjon. Dette gjelder selvsagt de store rovdyra, men også grupper som kan være vanskelige å bestemme i felt, slike som flaggermus, spissmus, noen av smågnagerne og hvalene. For **hver observasjon** må man ta med en **kode** som beskriver observasjonen (se liste), omtrentlig **dato** (for å kunne si om det er i artens yngletid) og altså **UTM-koordinater, stednavn, kommune og fylke**. Det virker som om UTM-systemet er en barriere for mange, det kan se unødvendig tungvint ut hvis man ikke har benyttet det før. I så fall kan du bare sette opp navnet på nærmeste sted som du antar står på kartet, så skal vi forsøke å finne fram til rette koordinater. Dette bør dog være en nødløsning.

Kodeliste for norsk pattedyratlas:

A - Påvist forekomst

- A1** Funn av spor eller sportegn (inklusive gevirer) utenom artens (lokale) yngletid.
- A2** Funnet død utenom artens yngletid (inklusive beinmrester i gulpeboller fra

stasjonær fugl), eller funn av lenge dødt individ/kadaver i yngletida.

- A3 Hørt utenom artens yngletid.
- A4 Sett utenom artens yngletid.
- A5 Hørt i artens yngletid i et område som ikke er egnet yngelhabitat.
- A6 Sett i artens yngletid i område som ikke er egnet yngelhabitat.

B - Mulig yngleforekomst

- B7 Beinrester funnet i fersk gulpebolle fra hekkende fugler i pattedyrets yngletid.
- B8 Funn av ferskt spor eller spor tegn i artens yngletid.
- B9 Funnet død (fersk) i artens yngletid i egnet yngelhabitat.
- B10 Hørt i artens yngletid i egnet yngelhabitat.
- B11 Sett i artens yngletid i egnet yngelhabitat.

C - Sannsynlig yngleforekomst

- C12 Tilstedeværelse (fast) av flere voksne individer i yngletida.
- C13 Observert paring eller kurtiseatferd.
- C14 Lakterende (melkebærende) eller drektig hunn observert (gjelder ikke smågnagere og spissmus, se D19).
- C15 Observert voksent individ som bærer mat under forhold som tyder på at det befinner seg små unger i nærheten.
- C16 Engstelig eller truende atferd som gjør det sannsynlig at det befinner seg små unger i nærheten.
- C17 Observert besøk på antatt ynglelokalitet.
- C18 Funn av brukt hi eller bol med antatt yngling fra samme sesong.

D - Konstatert yngleforekomst

- D19 Lakterende eller drektig hunn observert (gjelder bare smågnagere og spissmus, se C14).
- D20 Observasjon/funn av liten unge.
- D21 Observasjon av kalving, kasting eller annen nedkomst.
- D22 Funn av hi eller bol, herunder sommerkoloni av flaggermus, med små unger.

Bruk en av de kommende mørke høst- eller vinterkvelder til å gå gjennom notatbøker og minnet på jakt etter pattedyrobservasjoner! **De vanlige artene er av like stor interesse som de sjeldne.** Alle har derfor verdifulle observasjoner. Til de som har uglekasser: NZF er svært interesserte i å få tilsendt gulpeboller eller annet materiale som inneholder kranier eller kjever fra små pattedyr. Hele smågnagere og spissmus (f.eks. fra musefelle- eller kattefangst) mottas også med takk (hodet er det viktigste å få med). Pakk dyret inn i avisepapir innerst, deretter tett plast, før vanlig postemballasje benyttes. Husk å merke tydelig med funnsted og dato!

NZF ønsker også å komme i kontakt med personer som kan tenke seg å ta ansvar for innsamling av data lokalt eller regionalt. Skriv eller ring hvis dette høres interessant ut. NZF har utarbeidet egne skjema (enten for en UTM-rute eller for oppramsing av spredte observasjoner). Disse kan fås ved å kontakte prosjektet:

Pattedyratlas, NZF, Postboks 102 Blindern, 0314 Oslo. Eventuelt kan en ringe prosjektkoordinator A-H. Rønning på tlf. 2285 4608, faks 2285 4605.

SMÅSTYKKER

ORNITOLOGISK EKSURSJON TIL FROAN Høsten 1994 ble det planlagt en NOF/ST ekskursjon til Froan og det forjettede Halten, langt ute i havet i Frøya kommune. Vær og problemer med leie av båttransport gjorde imidlertid sitt til at prosjektet ble utsatt til våren 1995. Som kjent er det etter at Halten ble fraflyttet på slutten av 80-tallet blitt opphør i postbåten "Frøya's" regulære anløp til Halten på fredag, med retur på søndag. Rutebåten er i dag også blitt byttet ut med en hurtiggående westamaran som desverre for fuglefolket snur ved Sauøya. Fra Sauøya er det derfor i dag nødvendig med egen transport skal en komme helt ut til Halten. Et unntak fra dette er gjort i sommersesongen fra 20. juni til 20. august, da går det båt helt ut. Pga. betjeningen på Halten fyr går det forøvrig hurtigbåt dit året rundt på fredager, men retur er ikke mulig før på tirsdager. Så fuglefolk som har bra med tid og interesse kan ennå komme ut til Halten med rutebåt!

Halten er Sør-Trøndelags svar på Sklinna i nord-fylket, eller var det vårt svar på Utsira? Halten har iallefall fått et ry for å samle opp fugl som er fløyet på villstrå. Det er et fenomen som de mer sjeldne artene ofte gjør, i og med at nettopp slike arter har en tendens til å ende opp på slike steder. Høydepunkter fra nyere tid er f.eks. Norges eneste nordtrupial og gultykknebb, foruten pavefink og rosenvarsler som de mest celebre artene. Småsnadder som hortulan, dvergspurv, vierspurv, turteldue, tartarpiplerke, lappiplerke, dobbeltbekkeasin, grålire og havsvale er også arter som har lyst opp tilværelsen for besøkende fuglefolk på Halten. Haltens isolerte geografiske plassering og øyenes fysiske utforming er nøkkelen til å forstå hvorfor fuglene samles der ute. Det høye

fyret er ikke bare et landemerke for sjøfolk, men det sterke lyset lokker også til seg trekkende fugl. Under mørke og gjerne disige høstkvelder er det eksempler på at fugler som kommer nær lyskjeglen blir blendet og kolliderer med de mange wirene og telefontrådene i området. Massedød av trost er rundt fyret på Halten er tidligere beskrevet her i TN, se Bangjord 1994:44-45, "Fugledøden på Halten". Men hvorfor dukker det opp en uforholdsmessig andel med sjeldne og uvanlige arter på slike steder? Den fysiske utformingen av øya gjør det for det første lett å oppdage fugler som havner på Halten. For fuglekikkere er det kort sagt en stor fordel at det er lite landareal og at det er lite vegetasjon som fuglene kan gjemme seg blant. Oppdagbarheten er derfor større på Halten. Interessant er det at mange fugler som havner på Halten høyst sannsynlig har noe feil med sitt innebygde kompass og dermed orienteringsevnen. Eksempelvis kan arter som normalt skal ha sitt kompass innstilt på sørøstlig kurs om høsten ha fått reversert sitt indre kompass, og flyr dermed jevnt og trutt vestover i håp om å nå til vinterkvarteret! Norge og øyer langt ute i havgapet i vest er mye nærmere i avstand enn de tradisjonelle vinterkvarterene, fuglene flyr derfor lett ut til disse plassene på forgjeves søk etter varme og sommer! Mer eller mindre feilnavigering er selvsagt også utbredt blant våre mer kjente arter, disse dukker da også jevnlig opp på slike plasser, men de mer eksotiske artene legger vi selvsagt lettere merke til enn disse.

Halten ligger i det store øyriket Froan. Dette området ble fredet i 1979 som et viktig område for fugler og dyr. Store antall sjøfugl preger Froan, særlig kjent er koloniene av storskarv, teist og toppskarv, men også

ærfugl, grågås og rødnebbterne hekker i store antall her. Som hekkeområde for sjøfugl er Froan uhyre verdifull pga. fraværet av mink. Som myteplass for tusentall grågås (2500) og ærfugl (35000) er Froan et av landets viktigste områder. Vinterstid finnes det rikelig med sjøfugl som f.eks. alkekonge og gulneblom. I trekketidene er i grunnen hele Froan et spennende område, hvitkinngås forekommer regelmessig vår og høst, storjo og havsule patruljerer regelmessig, lirer drar forbi, og trekkende småfugl finnes i perioder på hver en holme med litt vegetasjon. Froan er også kjent for sin bestand av havert. Froan er med andre ord svært verdifull og skal snart utnevnes som et internasjonal viktig våtmarksområde under Ramsarkonvensjonen. For besøkende i Froan er det ved siden av fugle- og dyrelivet også svært spennende å få oppleve den ekstreme kystnaturen med de skiftende værforhold som råder. Landskapet er svært vakkert med lyngheier, kulturlandskap, hus og fyrlykter, som samlet er med på å gi Froan sitt særpreg. Finnværet og Halten fyr er forøvrig nå foreslått vernet etter kulturminneloven.

Etter mye om og men (og en trøstetur til Storfosna bl.a. med innlagt fiskeørn, stivhaleand og dverglo) klarte undertegnede å organisere en tur til Froan og Halten helga den 3.-5.6.1995. Åtte heldige sjeler ble med på en tur som skulle vise seg å bli fylt av spennende opplevelser, foruten bare godt vær! Pga. vansker med transport til Halten skulle vi overnatte på Sauøya, og dra med innleid fiskebåt ut til Halten på dagsbesøk. Det viste seg at dette opplegget ble svært vellykket. Snart etter ankomst til Sauøya på ettermiddagen lørdag den 3.6. ble de første fuglene observert. Ei stripegås hadde tilhold sammen med grågjessene hele helga. Dessuten fløy en storjo rakt over hodene på noe overraskete fuglefolk. Skikkelig fres i sakene ble det ikke før senere utpå dagen da dagens bombe ble avslørt. En vierspurv hunn dukket nemlig opp. Vierspurven så ut til å like seg best langs fuktige bekkedrag med bekkeblom, mens nærliggende buskas ikke ble særlig benyttet. Et kull sandlounger og minst tre reir med store kråkeunger ble i tillegg observert. Seks heilo, to vipser, en småspove, en lappspove, minst fire hage-

Fra venstre Torborg Berge, Geir Rudolfsen, Bjørn Berg, Magne Myklebust og Kjetil Aa. Solbakken som studerer en vingeskadet enkeltbekkasin funnet på Halten. Fuglen har trolig fløyet inn i en av de mange wirene i området. Foto: Ø.R. Størkersen.

sangere, tre munk, en gulsanger, en tornsanger hadde også tilhold på Sauøya denne dagen. De mest dominerende artene ellers var heippiplerke, skjærpiplerke, bergirisk, steinskvett, enkelt-bekkasin og storspove. På søndagsmorgenen var alt klappet og klart til turens hovedattraksjon. Med leid fiskebåt tøffet vi raskt utover til Halten. Det karakteristiske fyret på Halten dukket snart opp i horisonten, mens vi på overfarten gledde oss over nærgående krykkjer, flere havørn, ca. 1200 rødnebbterner, begge skarvartene og en enslig 3K polarmåke. På Halten møtte krykkjekolonien på ca. 500 ind. og ca. 145 reir oss med skrik og skrål. Dette tallet er forøvrig en pen fremgang siden i fjor, men det er fortsatt et stort sprang til det antall kolonien hadde i sine velmaktsdager med ca. 1800 par. I havna var det også som vanlig en bråte med teister som hekker i steinmoloen. Likeledes var det ca. 120 individer av lunde som lå og duppet foran en av moloene. På de nokså vegetasjonssnaue øyene på Halten gikk det ikke lenge før vi hadde en brukbar oversikt over annet fugleliv. Av interessante ting kan nevnes rødstjert, buskvett, sandvale, fire låvesvaler, minst tre hagesanger, munk, gransanger, løvsanger og to sivsangere. Høydepunktene ble pussig nok

enda en vierspurv, denne gang en hann. I de små nypebuskene rundt fyret fant vi også en nattergal! Denne nattergalen var forøvrig svært rødlig og kunne derfor ha vært en sørnattergal. For sikker bestemmelse må den imidlertid innfanges. Med andre ord så skuffet ikke Halten denne gangen heller. Interessant er det å nevne at fylkets andre funn av vierspurv ble gjort på Halten i 1987, det tredje ble gjort på Gjøsingene våren 1993, det fjerde på Gaulosen høsten 1993, og altså det femte på Sauøya og nå det sjette på Halten. Av seks funn er fire gjort i Froan! Tilbake på Sauøya ble det så oppdaget en tornskate hann! En runde utover kvelden ga ytterligere interessnte arter som gulsanger, møller og sivsanger, før vi vel fornøyde tok kvelden.

Pga. vansker med transport og uforholdsmessig høye reisekostnader kan det desverre ikke bli jevnlig arrangert turer til Froan i foreningsregi. Jeg oppfordrer derfor leserne selv til å ta turen utover. Tips om transport og overnattingsmuligheter kan innhentes ved å kontakte undertegnede.

Øystein R. Størkersen,
Angelltrøveien 168,
7048 Trondheim.

Teisten har en av Norges største kolonier i området rundt Halten fyr. Foto: Ø.R. Størkersen.

REFERAT FRA EKSURSJON TIL SAUØYA OG HALTEN 3-5.6 1995.

Halten er et spennende navn for trønderske fuglekikkere, og mange av de åtte deltakerne hadde nok store forhåpninger til denne turen. Været var lovet bra med noe bris fra øst, så det gjensto bare å se hvilke fugler som hadde tatt turen til Froan i år. Turen startet lørdag morgen fra Trondheim, og utpå dagen var vi framme på Sauøya hvor vi skulle bo. På turen fra Frøya og utover ble det endel spaning fra båten, som resulterte i flere smålom og storlom, samt mange krykkjer og ei jordugle. Sauøya er ganske forblåst og det finnes sparsomt med busker og trær på øya. Det meste av "skogen" finnes rundt kirkegården og en liten granplantning i nærheten. Her er et av de beste stedene for å observere spurvefugl, ellers er ikke øya større enn at en rekker over det meste på noen timer. Vi satte raskt kursen for kirkegården for å sjekke skogholtet der. Allerede på veien fikk vi den første overraskelsen i form av ei stripegås som fløy forbi sammen med en flokk grågjess. Dette var artig med tanke på at stripegås tidligere er funnet hekkende i Froan. Få minutter senere kom en storjo flygende rolig over hodene våre. Noe som også var med å sette sitt preg på turen var at det myldret av vånd overalt, og bakken var totalt perforert med ganger. Det positive med dette var at vi så to par jordugle som sannsynligvis hekket på øya. Utover dagen ble endel fugl observert bl.a. tårnfalk, lappspove, gulsanger og flere hagesangere, helt til folk gikk for å spise middag på ettermiddagen. Middagsroen senket seg helt til noen "etternølere" hesblesende rapporterte om en liten spurv som sa "tsikk" på ekte vierspurvvis. Pølsegryter og fleskesvorer ble forlatt i en fei og fuglen ble behørig beskuet og krysset av dem som driver med slikt. Det

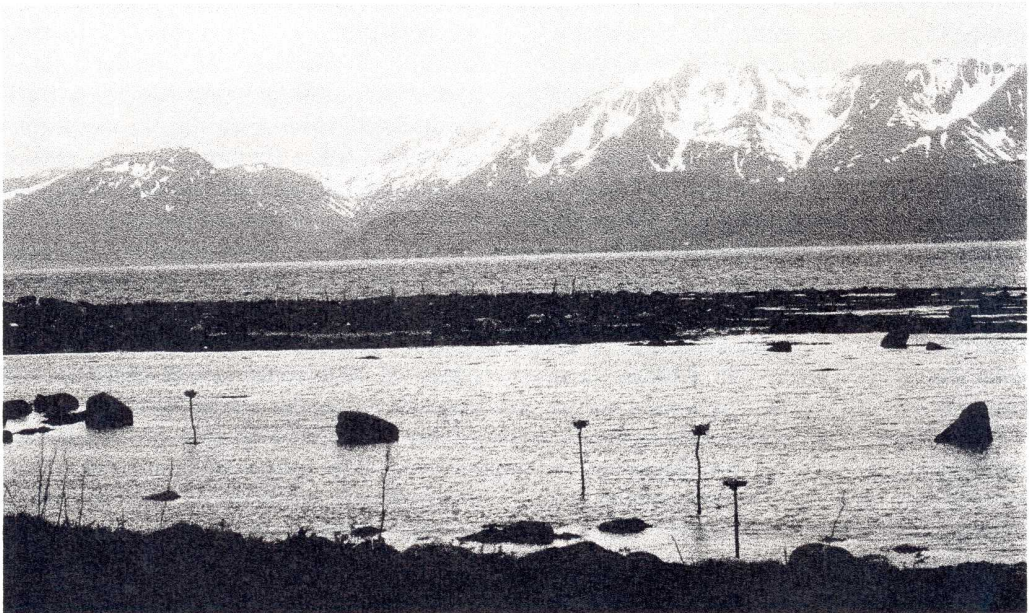
viste seg nemlig å være en vierspurv hunn. Neste dag fikk vi en fisker til å kjøre oss ut til Halten for en dagstur. Turen utover kunne nytes med mye teist, krykkje, tyvjo og en treårig polarmåke som satt vaksomt og speidet etter en sjanse ved en storskarvkoloni. Vel ute på Halten var spenningen på topp, og alle deltakerne beveget seg i samlet flokk rundt på hovedøya. Litt etter litt ble endel "landarter" som sandsvale, rødstjert, buskskvett, hagesanger og grønnsisik observert, og overraskelsen ble stor når nok en vierspurv, denne gangen en hann hoppet opp av gresset og satte seg få meter foran oss. Turen gikk videre over til fyrøya hvor det krydde av sangere i de to buskasene som finnes på øya. Vi så 2 sivsangere, flere hagesangere, tornsanger og 1-2 nattergal. Ellers kan det nevnes at vi fant 140 reir av krykkje fordelt på hovedøya og fyrøya samt 150 unge krykkjer i havnen, 50 lunder og 1 møller. Turen tilbake forløp rolig, og kvelden ble brukt til spaning på Sauøya mens noen dro ut for å fiske. En tornskate hann var nok et eksotisk innslag blant observasjonene på ettermiddagen. Fisketuren endte med ca. 200 kg torsk og sei, og fiskerensing til langt ut på natten. Mandag formiddag ble også tilbrakt på Sauøya, men det virket som om alle fuglene hadde trukket videre i løpet av natten, så det ble magert med observasjoner. Jordugle og tårnfalk kunne likevel observeres på jakt etter feite vånd som kravlet omkring før båten gikk tilbake til Trondheim. Turen var totalt sett vellykket både fuglemessig og sosialt, og været var også på vår side noe som førte til at også naturopplevelsen ble fin.

Kjetil Aa. Solbakken
Søndre Husebytn 24c
7078 Saupstad

REIRKASSER FOR FISKEMÅKE. Det finnes mange slags utforminger av fuglekasser for å tilfredsstille de ulike artenes krav. Et fenomen som er lite beskrevet i litteraturen er det å snekre fuglekasser for fiskemåke og bl.a. tjeld. Mink, hunder, og bl.a. mennesker er alvorlige farer for rugende fugl og når fugleungene er små. Tjeld og fiskemåke er slik forholdsvis utsatte for predasjon av egg og unger. For å kompensere for dette er det velkjent at f.eks. fiskemåka gjerne plasserer reiret sitt høyt oppe i trær, på hustak eller andre sikre steder som oppå fuglekasser, foringsbrett o.l.! Tjelden derimot stoler gjerne mer på eggenes kamuflasje. Flere steder i landet er det satt opp rugekasser for fiskemåke og tjeld. Selve kassen er en enkel firkant på ca. 40 x 40 cm, med bunn og lave karmen på ca. 10 cm høyde. Det spesielle er at kassen plasseres oppå en pøle som rager ca. 1,5 - 2 meter over bakken. Pølene kan enten stå på land eller enda tryggere ute i vannet. På det viset skulle en forvente at predatorer som hund og mink

ikke skulle ha en sjanse til å få tak på eggene. På Andøya i Vesterålen har jeg lagt merke til at slike fuglekasser var satt opp nokså tett. Med en avstand på 5-10 meter kunne slike kasser være satt opp som en "koloni". Selv om det nok vanligvis er fiskemåka som slår seg ned i slike kasser, så fant jeg på Andøya også at en tjeld lå og ruget oppi en kasse. Fenomenet med fuglekasser for fiskemåke og tjeld satt opp langs stranda og gjerne ute i sjøen har jeg ikke bare registrert i Nord-Norge, men det er også en metode brukt andre steder i landet. Bl.a. har jeg sett slike kasser langs stranda ved Bangsund og ved Vemundvik i Nord-Trøndelag, og i Børsa i Sør-Trøndelag. Oppsetting av slike kasser er kanskje noe som flere av oss burde prøve som et tilbud til fugler som har det vanskelig med å finne trygge hekkeplasser på bakken!?

Øystein R. Størkersen,
Angelltrøveien 168,
7048 Trondheim.

Fuglekasser satt på en pøle er en populær og trygg hekkeplass for bl.a. fiskemåke og tjeld. Foto tatt på Andøya i Vesterålen 1995. Foto: Ø.R. Størkersen.

MANU NASJONALPARK, STØRST I PERU. Sør-Amerika lokker mange turister med sitt enorme mangfold, med ørken på vestkysten, frodige Amazonas i østre deler og isbreer helt i sør. Nå har flyprisene blitt såpass rimelige at kontinentet er tilgjengelige også for vanlige folk. Peru er Sør-Amerikas tredje største land med 23 millioner mennesker og har ikke det beste rykte med tanke på sikkerhet, men min oppfatning er at slike rykter er overdrevne. Selv om ran forekommer, er det kun blitt registrert drap på en turist. Terroristorganisasjonen Lysende Sti (Sendero Luminoso) har gjort seg mindre gjeldene i de senere år, men aktiviteten kan variere, så følg med i media.

Økologi og miljøvern er begrep som blir benyttet i mange sammenhenger, slik at de har mistet mye av sin opprinnelige betydning. Økoturismen er jo i de fleste tilfeller motstridende, men jeg opplevde Manu som et bra forsøk hvor de ca. 40 biologene samarbeider med turoperatørene. Det er streng overvåkning av turistmengden og man må betale en «inngangsbillet». Det var kun godkjente turoperatører som hadde anledning å bringe turister inn i parken, og ansvaret for at dette ble opprettholdt var en organisasjon med navn Asociacion de Conservacion para la Selva Sur (ACSS). De drev også med informasjonsarbeide, solgte bøker, t-shirts etc., samt anbefalte turoperatører. Manu nasjonalpark er lettest tilgjengelig om en starter fra turistmagneten Cuzco, som kanskje er mest kjent for å være stedet for de som vil besøke Machu Picchu. For reisende med dårlige spanske kunnskaper er det nok enklest å planlegge alt i Cuzco hvor de fleste i turoperatører snakker engelsk. Det enkleste og billigste alternativet er å bli med en organisert tur. Nasjonalparken er trolig det vernede området med størst artsrikdom av planter og fugler i verden. Parken er delt opp i tre soner, med særskilte bestemmelser. I kultursonen (92 000 ha.) lever den lokale befolkningen på sitt tradisjonelle vis. I reservatsonen (257 000

ha.) er det tillatt med økoturisme, og inngangen (elven) blir vaktet av vakter. Her må man ha adgangsdokumentet som koster ca. 40 NOK. Den siste og største sonen kalles for Parksonen (1 532 000 ha.) og er strengt vernet. Kun vitenskapsmenn har tilgang i Parksonen, og selv da har de ikke ubegrenset med bevegelsesfrihet. Her lever befolkningen totalt isolert fra den moderne verden og slik ønsker man at det skal være. Det totale flateinnholdet av parken utgjør 5 % av flateinnholdet av fastlands Norge.

Manu ligger sørøst i Peru med grense mot Brasil og Bolivia, de store skogområdene kalles for Selva sur og befolkningen er på rundt 500. Parken ligger svært utilgjengelig til, noe som er årsaken til at området har fått være utnyttet. For de som ikke har råd til flytransport inn til området, må man som undertegnede ta til takke med en ombygd lastebil. Trafikken over Andesfjellet er en gjørmete enveiskjørt «krøttersti». Veien er så smal at man har ordnet et system for ferdsel, der det fastsatte dager er kun tillatt å kjøre til Amazonas, de andre fra Amazonas. Etter mer enn 6 timer i ombygd lastebil når man det høyeste punktet med utsikt over et grønt hav, Amazonas. Fortsetter så 7 timer i tåkeregnskog, motorproblemer ikke inkludert, før man kommer til enden av veien. Her er det en skole og ca.10 hus og fra nå av må vi reise med elvebåt. Det tok oss 12 timer i båten før vi nådde «basecamp». Et godt kjennetegn på uberørt regnskog er at undervegetasjonen er dårlig utviklet, som følge av de tette trekronene. Kun 1 % av sollyset slipper gjennom trekronene. Manu har ikke blitt besøkt av gullgravere, skogsarbeidere og trofejegere. På grunn av den gode tilstanden på området har UNESCO erklært Manu som et Biosphere Reserve i 1977 og som World Natural Heritage Site i 1987. Min erfaring med området begrenser seg til et ti dagers besøk i november 1994 med en gruppe turister, guider og kokker. Men områder som dette imponerer med det enorme mangfoldet. Her

er det ikke bare giftige slanger, edderkopper, også tusentalls fuglearter er registrert. Arapapegøyer er en av symbolartene for Amazonas og i Manu kan man med letthet se 4 arter. Manu rommer leverområder for flere utrydningstruede arter, ikke bare fugler som harpy eagle, Arapapegøye arter, men også kjempeoter, jaguar og hvit kaiman. Noen av de mest iøynefallende fuglene var de som var knyttet til elvebredden. Saksenebb pløyer vannoverflaten med undernebbet og snapper opp krepsdyr eller små fisk. En annen art som var vanlig på trær som hadde falt ned i elven, var sand-colored nighthawk sammen med flere hegge arter. Den fuglearten som kanskje var mest sær var nok hoatzinen. Kyllingene er nesten nakne når de klekkes og har klør på vingene. Dette gjør den i stand til å klatre i trærne i svært ung alder. Det får den bruk for hvis den blir skremt, for da kan hoatzin kyllingene hoppe vannet. Der kan de svømme eller dykke for å unngå å bli tatt av en predator, for så å klatre opp til reiret når faren er over. Etter noen få uker forsvinner klørne og evnen til å svømme. En annen gruppe som er endemisk for neotropene er tukanene. De er plantespisende fugler, med et stort fargerikt nebb. Disse er vanskelig å få øye på der de flyr mellom trekronene etter frukt, men deres kontrastrike tegninger i fjærdrakten og på nebbet er et vidunderlig syn. Ved et besøk i nasjonalparken er man nesten garantert et yrende liv av primater og

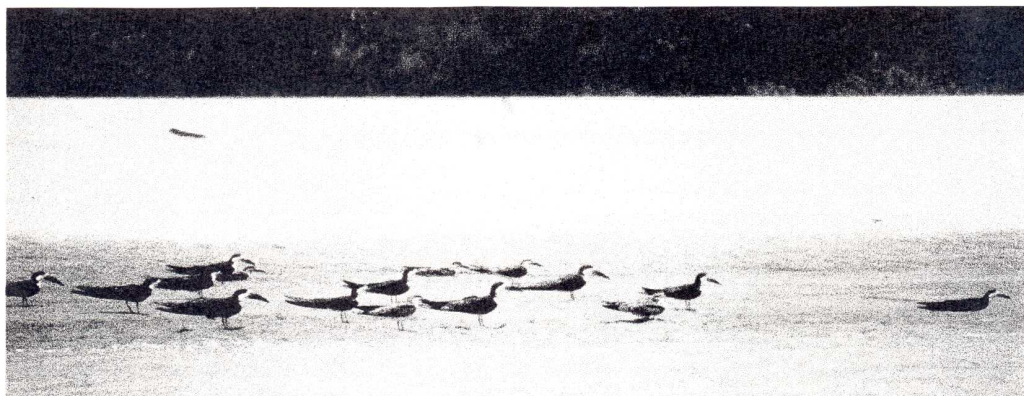
insekter. Er man like heldig som undertegnede får man også med seg tapir.

Da fuglefaunaen er overveldende er det lurt å gjøre grundig hjemmearbeide! Denne artikkelen er ment som et kort innblikk av de opplevelser som man kan oppleve i regnskogen. Stemningen i den tropiske regnskogen er så spesiell med alle duftene, lysende ilddfluer og lyder at man må nesten være der for å få en ide om hvordan det er.

Geir Rudolfsen,
Kjøpmannsgt. 18,
7013 Trondheim.

Anbefalt litteratur:

- Steven L. Hilty & William L. Brown. 1986. Birds of Colombia. Princeton University Press.
- South American Handbook, 70th edition. 1994. Trade and Travel Publications Limited.
- Rob Rachowiecki. 1991. Peru-a travel survival kit. Lonely Planet Publications.
- Rudolf L. Schreiber, Anthony W. Diamond, Roar Solheim & Peter Johan Schei. 1989. Redd fuglene. ICBP.
- Munn, C.A 1994. Winged Rainbow Macaws. National Geographic. 185:118-140

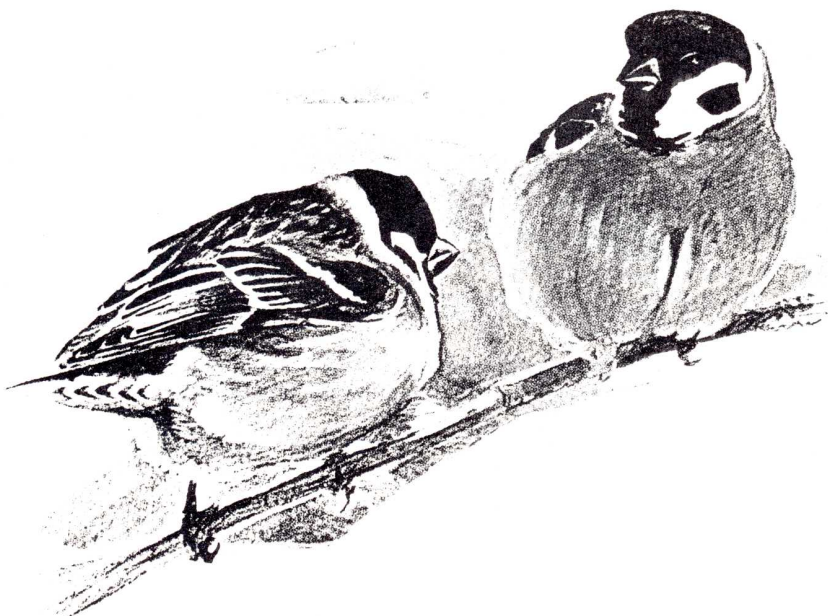
Saksenebber som raster på en sandbanke i Manu. Foto: G. Rudolfsen.

PILFINK PÅ VANDRING MOT NORD.

På en kald januardag i 1994 observerte min far en fugl ved foringsplassen som hadde et annerledes utseende enn alle gråspurvene som den gikk sammen med. Denne fuglen hadde han ikke sett før så han med entusiastisk stemme. Som "vanlig" var det noe sjeldent han hadde sett. Dette sjeldne har ofte blitt til noe vanlig etter en nærmere konsultasjon med meg. Hvem har vel ikke opplevd en slik situasjon?, tenk også på hvilke observasjoner av sjelden sort som hadde blitt forbigått hvis ikke "vanlige" folk hadde sagt i fra! Der under foringsautomaten satt det altså en enslig pilfink sammen med mengder av gråspurv. Pilfinken så ikke ut til å ta seg nær av det store flertallet av dens større slektning, og fikk spise helt uforstyret. Kan hende flere pilfinker hadde tatt veien mot Trøndelag denne vinteren, ihvertfall, hadde denne fuglen sladret videre om det store matfatet ved Vinge på Skatval. Fordi neste dag var det to av dem, og neste dag tre, og en uke senere var det fire! Disse holdt seg ved foringsplassen hele januar, forsvant og dukket opp igjen noen dager i mars. Sannsynligvis var disse fire ungfugler da det vanligvis er slike som har en tendens til å bevege seg utenfor utbredelsesområdet. De

siste årene er det blitt observert flere pilfink i Trøndelag enn tidligere. Kanskje holder den på å utvide grensene mot nord, slik som f.eks. rosenfinken som har kommet østfra. Trøndersommeren ble tydeligvis godtatt for to av pilfinkene da en av fuglene ble sett med reirmateriale i nebbet i begynnelsen av mai. Hekking ble så konstatert helt i slutten av mai. Paret hadde slått seg til i ei fuglekasse for svarthvitfluesnapper helt nede ved sjøkanten. Hekkingen resulterte i fire unger som ble observert lekende i vannkanten en av de første dagene i juli. Det var det siste jeg så av pilfinkene det året. I januar 1995 var de så påny tilbake på foringsplassen. De to voksne fuglene ble da ringmerket. Fjorårsungene ble forøvrig ikke sett. I sommer har det merkelig nok vært to hekkinger, ett par i den samme kassen som i fjor, og ett par i en stærkasse 200 m unna. Henholdsvis 4 og 6 ungfugler ble observert etter årets hekking. Trønderværet ser dermed ikke ut til å ha noen betydning for tilgangen på insekter og hekkesuksessen. Nå håper jeg på ny hekking til neste sommer!

Jo Anders Auran,
7510 Skatval.

VINTERATLAS FOR FUGLER. Etter at hekkefuglatlaset ble brakt vel i havn i 1994 er det neste naturlige skritt å kartlegge vinterfuglenes forekomst og utbredelse i Norge. NOF er nå først ute i Norden med atlaskartlegging av vinterfuglbestandene, se forøvrig Vår Fuglefauna nr. 3/94. Oppgaven vil på mange måter bli enklere enn ved hekkefuglatlaset, på andre måter vanskeligere. Norge er et vanskelig land å ferdes i når vinteren fører til stengte fjelloverganger, mørketid og dårlig vær. NOF regner derfor ikke med like god dekningsgrad over hele landet.

I felt skal det bare noteres art, antall og sted, det burde være så enkelt at alle skal kunne delta. I dette prosjektet blir alle registreringer fra hele landet viktige! Observasjoner fra foringsbrettet og fra en skitur i fjellet er eksempler på data som bør sendes inn. De data som NOF samler inn under Hagefugltellingen og Norsk Vinterfugltelling vil automatisk bli benyttet i vinteratlasen. De som deltar i disse prosjektene kan derfor bare sende inn som før. Atlaskjema ble sendt ut med VF nr. 3/95, dessuten kan de fås fra vinteratlaskomiteen og fra fylkeskoordinatoren, eller på møte i din lokale fugleforening. Hvis man er uten skjema skal en huske å angi hvilken 10x10 km rute observasjonene er gjort i, foruten selvsagt å liste opp hvilke arter og antall.

Angivelse av registreringsrute er basert på det samme system for hekkefuglatlaset, dvs.

10x10 km rutenettet slik det er angitt i M711-kartserien (1:50 000), se figuren.

Undersøkellesperioden blir i fem år fra vinteren 1995/96 til og med vinteren 1999/2000. Datoene registreringene kan gjøres er mellom 1 desember til og med 15 mars.

Tilfeldige observasjoner fra en rute er altså sterkt ønskelige. De skal imidlertid helst førs inn på et eget oppsamlingsskjema laget for formålet. Det kan også fås fra fylkeskoordinatoren.

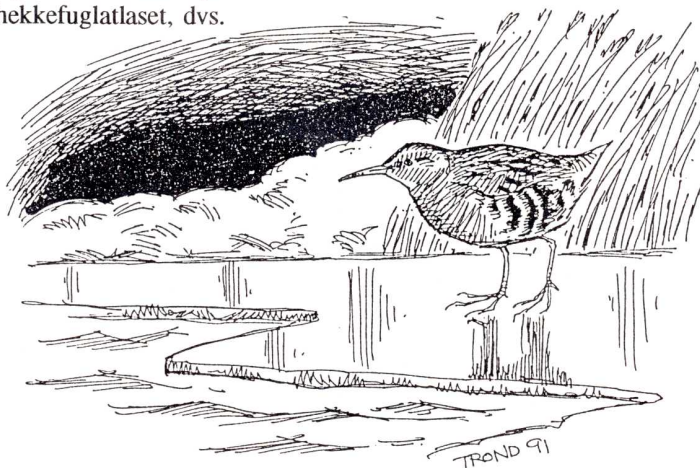
Deltagerne i prosjektet vil som for hekkefuglatlaset bli nevnt i vinteratlasboka. Innsending av skjema og annen kontakt med prosjektet skal foregå til fylkeskoordinatorene. Adresser til alle fylkeskoordinatorene i landet er forøvrig å finne i VF nr. 3/95.

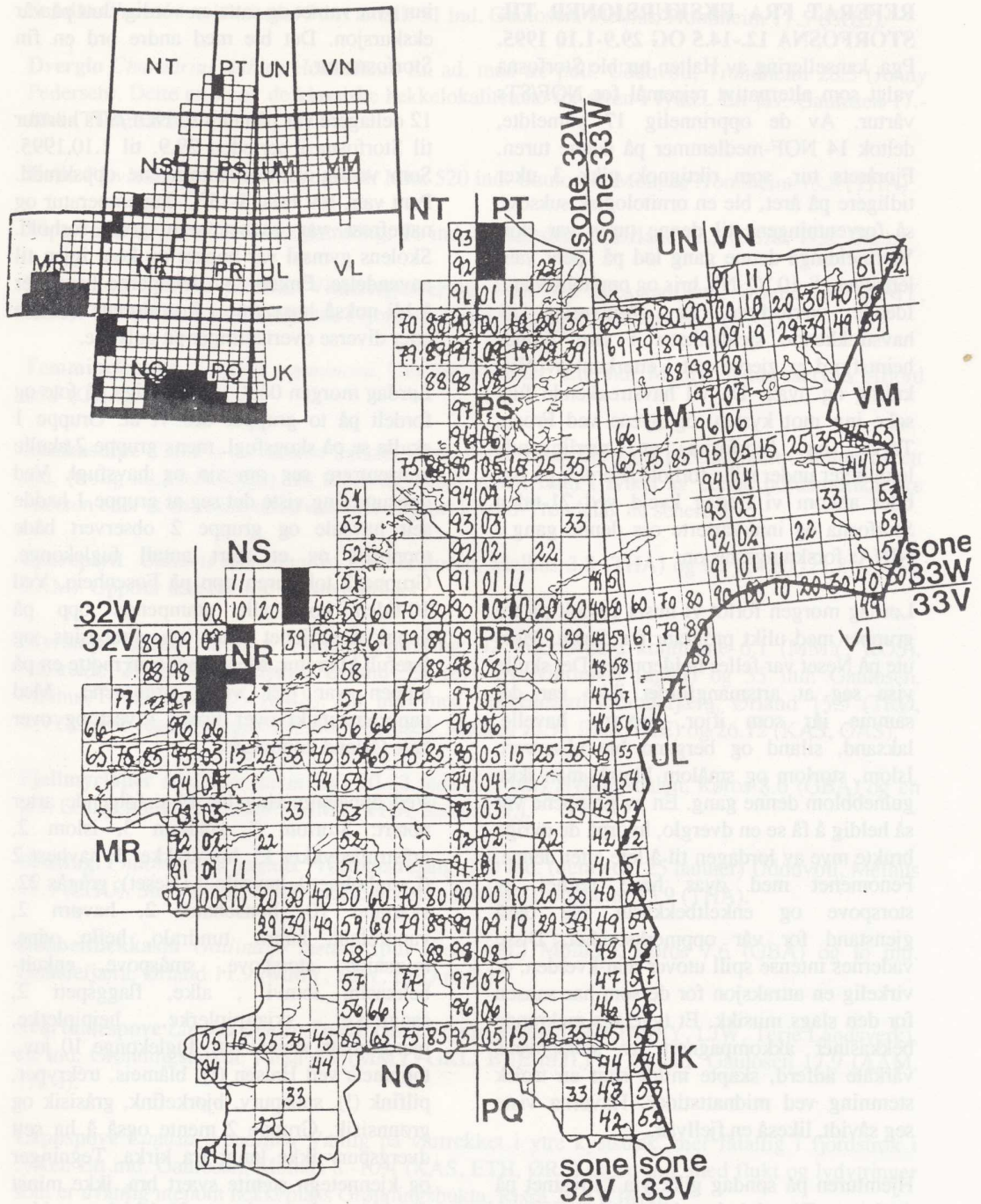
Fylkeskoordinatorene i Trøndelag er:

Sør-Trøndelag: Tormod Amundsen, Nedre Flatåsv. 186, 7079 Flatåsen. Tlf. 7258 5372.

Nord-Trøndelag: Per Inge Værnesbranden, Risbergaunet 2, 7630 Åsen. Tlf. 7401 3888.

NOF-kontoret i Klæbu kan også være behjelpelig med skjema og opplysninger om prosjektet. ØRS.

Oversikt over 10x10 km rutenettet for Trøndelagsfylkene. To bokstaver og to tall beskriver hver rute og skal angis for hver rute man gjør registreringer i.

REFERAT FRA EKSKURSJONER TIL STORFOSNA 12.-14.5 OG 29.9-1.10 1995.

Pga. kansellering av Halten tur ble Storfosna valgt som alternativt reisemål for NOF/STs vårtur. Av de opprinnelig 17 påmeldte, deltok 14 NOF-medlemmer på denne turen. Fjorårets tur, som riktignok gikk 3 uker tidligere på året, ble en ornitologisk suksess, så forventningene til denne turen var stor. Værmeldinga denne gang lød på "pent vær, lettskyet, 8-10 °C, NV bris og oppholdsvær." Ideelle værforhold for observering av havstrekkinge sjeldenheter i ytre Trondheimsfjord er gjerne rett i etterkant av NV-kuling og uvær. Da vil havstrekkinge fugl søke inn mot kysten, og øyene ved Froan, Tarva og Storfosna er nærliggende lokaliteter under slike forhold. Fordelt på fire biler ankom vi fredag kveld ved 21-tiden Storfosna og innkvarterte oss denne gang i NINAs forskningsstasjon.

Lørdag morgen forlot vi huset fordelt på tre grupper med ulikt program for dagen. Møte ute på Neset var felles holdepunkt. Det skulle vise seg at artsmangfoldet ikke var det samme i år som ifjor. Sjørørre, havelle, laksand, siland og bergand ble observert. Islom, storlom og smålom likeså, men ikke gulnebbloom denne gang. En av gruppene var så heldig å få se en dverglo, hvorpå de øvrige brukte mye av lørdagen til å lete etter denne. Fenomenet med øyas høye tetthet av storspove og enkeltbekkasin ble også gjenstand for vår oppmerksomhet. Disse vadernes intense spill utover mai-kvelden, er virkelig en attraksjon for de som har sansen for den slags musikk. Et tyvetalls mekrende bekkasiner akkompagnert av storspovens vårkåte adferd, skapte mildt sagt en trolsk stemning ved midnattstider. Havørna viste seg såvidt, likeså en fjellvåk.

Hjemturen på søndag gikk via Litvatnet på Agdenes. Ei stivhaleand var observert og dette telefonisk meddelt eks-kursjonsbasen på Storfosna. Omsider dukka anda opp, og ikke nok med det ei fiskeørn kom seilende

inn over vatnet og satte en verdig slutt på vår ekskursjon. Det ble med andre ord en fin Storfosna tur.

12 deltagere var påmeldt til NOF/STs høsttur til Storfosna i perioden 29.9. til 1.10.1995. Som vanlig var forventningene oppskrudd. Pent vær, NV bris, 8-15°C dagtemperatur og nattefrost var regnet som gode forhold. Skolens gymsal var booket og kom igjen til anvendelse. Enkelte av deltagerne begynner å bli nokså husvarme i korridorene der ute etter diverse overnattinger på gulvene.

Lørdag morgen 0630 var samtlige på fote og fordelt på to grupper dro vi ut. Gruppe 1 skulle se på skogsfugl, mens gruppe 2 skulle konsentrere seg om sjø og havsfugl. Ved oppsummering viste det seg at gruppe 1 hadde sett havsule og gruppe 2 observert både toppmeis og et stort antall fuglekonge. Gruppe 2 tok turen opp på Fosenheia. Ved 10-tiden kom alle stampende opp på konglomeratfjellet etter en strabasios og farefull klatretur. Men synet som møtte en på toppen var vel verd strabasene. Med panoramautsikt over Froan i vest og over hele Ørland kommune.

Ved oppsummering ble bl.a. følgende arter notert: Storlom 7, smålom 3, islom 2, gråstrupedykker 15, hornedykker 1, havhest 2 (Lyngholmen), havsule 2 (Neset), grågåås 22, svartand 10, hønsehauk 2, havørn 2, vandrefalk, hubro, tundralo, heilo, vipe, myrsnipe, storspove, småspove, enkeltbekkasin, lomvi, alke, flaggspett 2, sanglerke, skjærpiplerke, heipiplerke, gjerdesmett, steinskvett, fuglekonge 10 juv., toppmeis ved Halsen (!), blåmeis, trekryper, pilfink (!), snøspurv, bjørkefink, gråsisik og grønnsisik. Gruppe 2 mente også å ha sett dvergspurv ikke langt fra kirka. Tegninger og kjennetegn stemte svært bra, ikke minst den klart gule øyeringen. Ved hjelp av video ble det senere fastslått at det likevel var en sivspurv i vinterdrakt. Med hele 5 gråstrupedykkere i scopet samtidig i

Kråkvågsvaet var turen "i boks", iallefall for undertegnede.

Turen ble avsluttet på Ørlandet, hvor vi søndag ettermiddag besøkte Innstrandfjæra og dammen ved søppelplassen på Kråka. Brunnakke 80, skjeand 3, stokkand 15+, sjøorre 2, dvergfalk, ringdue 3, enkeltbekkasin 2, rødstilk, storspove ble noen av observasjonene fra snarvisitten.

Også på Gjølmesøra i Orkanger stoppet vi for å se over hva området hadde av fugler. I skumringen kunne vi telle: Kanadagås 100, stripegås, stokkand 108, brunnakke 14, krikkand 6, siland 55, myrsnipe 5, foruten måkeslag med bl.a en sildemåke.

Arne Strøm,
Olav Magnussonsv. 3,
7046 Trondheim.

REFERAT FRA TUR TIL GAULOSEN 12.9.1995. 6 møtte opp til NOF/STS kveldstur til Øysand og Gaulosen. Høydepunktet på turen ble utvilsomt da en dobbeltbekkasin og enkeltbekkasin fløy opp med forholdsvis kort avstand ved tindvedkrattet på strandenga. Forøvrig var det stor aktivitet med høsttrekkende fugl på Storøra og langs Gaula-korridoren. Gjess, andefugl og vadere var godt representert, med grågås som dominerende art. Stripegås ble sett på Storøra og forøvrig krikkender, stokkender, kvinender, silender, myrsniiper, dvergsniipe 5, brusfugl, sandlo, vipe, foruten hegrer. Kvelden ble avsluttet med en titt inn i stedets villahaver hvor 3 sibirnøttekråker hadde kalas og gjorde reint bord i hagens cembrafurutrær. Kort sagt en fin tur.

Arne Strøm,
Olav Magnussonsv. 3,
7046 Trondheim.

ORNITOLOGENS DAGBOK 1996

Terje Axelsen & Jørn Thollefsen

Nyttig dagbok for 1996 med god plass for daglige notater

Fullstendig artsliste for hele den vestre palearktiske regionen

Komplett liste over alle Norges fugler

180 sider, 18 x 24 cm

Kr 99 + porto

Prisen på utenlandske bøker er satt med forbehold om endringer. Porto kommer i tillegg. Ingen gebyr.

NORSK NATURBOKHANDEL

Postboks 720 Nanset, 3252 Larvik

Tel: 33 11 15 23 og 92 28 53 31 - Fax: 33 11 14 30

Nye bøker på lager:

Hamlyn Photographic Guide to the Waders of the World (Rodair & Cottridge) - kr 279

Sjældne fugle i Danmark (Rønne) - kr 355

Bird Identification. A Reference Guide (Cherrug & Adolfsson) - kr 215

Terns of Europe and North America (Malling Olsen & Larsson) - kr 269

Swifts (Chantler & Driessens) - kr 289

Tits, Nuthatches & Treecreepers (Harrap & Quinn) - kr 299

Woodpeckers (Winkler & Christie) - kr 320

+ flere andre - be om å få tilsendt katalog

Katalog sendes gratis på forespørsel

FOTOHJØRNET

Gråhegra har etterhvert blitt vanlig å se langs Norges kyster. Selv om mange forlater landet for vinteren, så virker milde vintre gunstig for bestandssituasjonen. Foto: Morten Wang.

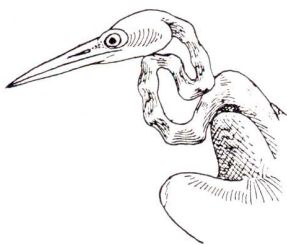
Gråhegra er med sin grålige drakt, lange bein og med lang hals en av de mest karakteristiske fuglearter i landet. Egentlige forvekslingsarter finnes knapt hos oss, den nærmeste er først og fremst kanksje tranen. I flukt kan den nok forveksles med en rekke andre arter, både av hegrer, traner og f.eks. stork. I farten kan vel også en sammenhuket hegre i vannkanten bli tatt for noe annet? Størrelse og plassering "i vannkanten" er vanligvis ledetråder nok til å avsløre arten. Unge gråhegrer kjennes utover høsten og vinteren bl.a. på at de mangler rene svarte detaljer i fjærdrakten på hodet, og at nebbet er en blass gul utgave av de voksnes. I flukt kjennes hegra ved sin s-formede hals, mens f.eks. tranen alltid flyr med rett utstrakt hals. I Norge har arten spredd seg kraftig i vårt århundre, og finnes nå hekkende langs kysten i alle fylker. I innlandet er den ikke fullt så tallrik, men hekker en rekke steder både på Østlandet og i Trøndelag.

Ekspansjonen i bestanden har foregått over hele Nord-Europa, i Norge kan det delvis settes i sammenheng med forbedrede muligheter for hekking ettersom plantefelt med bartrær på øyene har vokst til. Gråhegra er sårbar for kalde vintre, og bestanden vil gå sterkt ned etter perioder med strenge vintre. I andre europeiske land er det f.eks. funnet at 50-75% av bestanden kan slås ut etter en kald vinter! Våre hegrer og da særlig ungfuglene streifer mye og forlater gjerne landet om vinteren. Streifende europeiske fugler er påtruffet over store deler av Europa, ved Middelhavet og langt sør i Afrika. I fugleatlasen er det anslått at den norske bestanden nå teller i overkant av 5000 hekkende par.

Gråhegra er utbredt over store deler av verden med 7 forskjellige underarter. I Eurasia er den hovedsakelig utbredt i tempererte sone, den unngår de aller

nordligste områdene. Finnes ellers over hele India og Indokina til Sumatra. I Afrika over store deler av det sørligste delene.

I hekketiden har våre hegrer en vakker hekkedrakt med lange fjærstråler på hode, hals og rygg. I den mest intense perioden blir også nebbet rødoransje på farge og beina blir kraftigere gul til rødfarget. Gråhegra hekker helst i kolonier, der de store kvistreirene gjerne plasseres i toppen av trær. Tette plantinger med bartrær er kanskje de mest populære hekkeplassene hos oss. De samme reirene brukes gjerne fler år i rad og i trygge områder kan kolonier eksistere i fler år. I koloniene er gråhegra ofte høyrøstet. Uvante besøkende kan kanskje lures til å tro at noen blir kvalt, så fæle kan lydene være! Når ringmerkere besøker reiret skal man opptre med varsomhet, ettersom ungene kan dolke en i hodet med sitt spisse nebb! Ungene klekkes forøvrig ikke synkront, slik at det er stor størrelsesforskjell ungene i mellom. Dødeligheten er stor blant ungene, slik at vanligvis er det bare 25% av ungene som overlever sitt første år. De eldste kjente gråhegrer har blitt rundt 20 år gamle.

Hegrene kjennes ved sin lange hals!

I Norge er det for trenede ornitologer vanligvis bare purpurhegra som i farten kan tas for ei hegre. Purpurhegra er forøvrig funnet en gang i Trøndelag. Arten er såvidt vanlig i sørlige deler av Europa at den ikke nevnes i bøker om sjeldne fugler i området, selv om den altså ikke er årvisst her i landet. Fra Sverige kjennes en historie om hvorledes

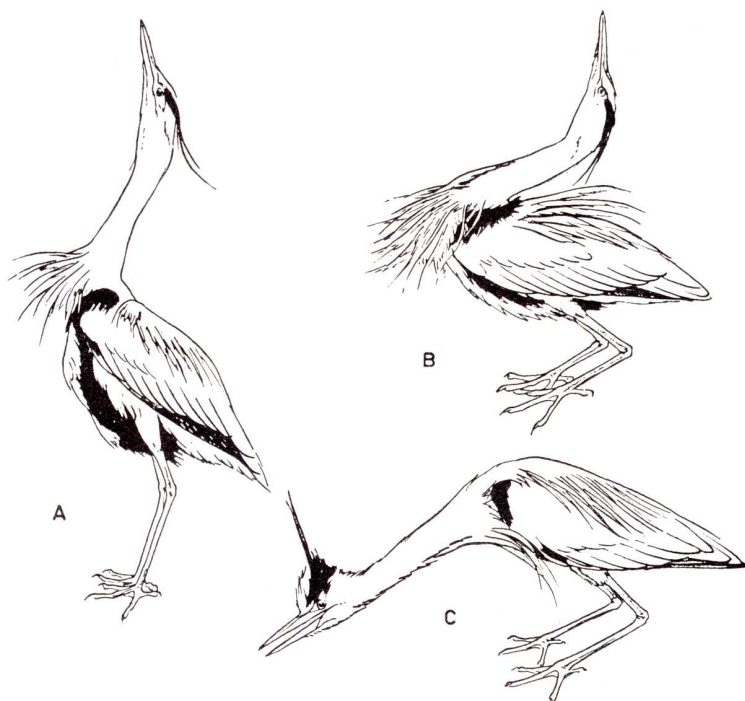
en brunlig gråhegre over flere uker ble tatt for å være ei purpurhegre. Ikke før fuglen ble innfanget (!) ble fadesen oppklart. Hva er så de viktigste skilletegn mellom de to artene? Bortsett fra fargene skal en først og fremst legge merke til at hodeprofilen er slankere, der pannen går direkte over i nebbet (brattere panne hos gråhegra). I flukt er vingene ikke fullt så mye nedbøyd som hos gråhegra, men snarere holdt mer vannrett. I flukten ses også at purpurhegra har en "ekstra" bøy på den s-formede halsen. Purpurhegra er slankere og har smalere vinger enn gråhegra, med bein som stikker lengre ut bak i flukt. Forøvrig er purpurhegra langt mer tilbøyelig til å holde seg skjult i tett vegetasjon enn gråhegra.

Hegrefamilien Ardeidae er en variert gruppe som systematisk oppdeles i fire subfamilier. Disse er "daghegrer" Ardeinae med 34 arter, "natthegrer" Nycticoracinae med 8 arter, "tigerhegrer" Tigrosomatinae med 5 arter og "rørdrum-mer" Botaurinae med 13 arter. Det meste av dette mangfoldet er selvsagt å finne i de varme deler av verden, og de mest sjeldne artene er gjerne knyttet til isolerte øyer.

På midttåa har gråhegra en pussekam.

Felles for artene er at de er forholdsvis sårbare for etterstrebelser. Velkjent er fjærindustrien som i sin tid f.eks. jaktet på egretthegre, silkehegre og topphegre (i Amerika var det andre arter) for å ta de lange fjærstrålene fuglene har i hekkedrakten. De samme fjærene inngikk som en viktig del av damenes hattepyrd helt

I hekketiden kurtiserer gråhegra ivrig hverandre!

inn til vårt århundre. For enkelte arter var etterstrebelen så kraftig at de lokalt ble utryddet, andre arter har forblitt på et lavt nivå siden. En hegreart er blitt utryddet i historisk tid, mens to underarter er forsvunnet. I dag regnes 6 av artene som truet, mens for noen av artene mangler vi ennå grunnleggende informasjon! En art som kuhegra har vist en eventyrlig evne til spredning over hele kloden. Med sin tilknytning til menneskelig aktivitet har den spredd seg fra de tropiske deler av Afrika nord- og sørover på kontinentet i overgangen mellom 1800- og 1900-tallet. Spredningen er antatt å ha grunnlag i økningen av kveghold og større arealer med irrigasjon. I 1908 nådde arten Kapprovinsen. Fra 1930-tallet

begynte kuhegrene å dukke opp i Sør-Amerika. Fra Afrika er det forøvrig 285 mil over til Sør-Amerika. Første hekkefunn i Nord-Amerika skjedde i Florida i 1953, selv i kanada begynte arten å hekke fra 1962. Også kuhegrene i Asia begynte å røre på seg i denne perioden. De kom til Australia ved århundreskiftet, og på 50-tallet var antallet fler millioner i Australia. Fra 1963 begynte de også å hekke i New Zealand. I Sørvest-Europa viser gamle opptegnelser at arten fantes på 1600- og 1700-tallet i Spania, men at de så forsvant derfra. Etter 1950 har imidlertid arten påny slått seg ned i området, og hekker nå i Frankrike (fra 1968) og Spania med ca. 50 000 par. **ØRS.**

NY LITTERATUR

Axelsen, T & Thollesen, J. 1995. **Ornitologens dagbok 1996**. Utgitt av Norsk Naturbokhandel. Innbundet som hefte. 180 sider. Kr. 99.-

Så har endelig noen grepet ideen om å utgi dette "uunværlige redskapet" også i Norge. Slike initiativ er med på å skape en ramme rundt feltornitologenes hverdag, initiativ-takerne fortjener derfor all ros! Det var i England det hele startet (som vanlig) med slike dagbøker, eller rettere sagt almanakker for fuglefolk. Et festlig påfunn som mange i Storbritannia tydeligvis har satt pris på, for opplagene der ser ut til å legge på seg. Nå foreligger altså en slik fugledagbok for første gang på norsk. Forfatterne truer med at dersom dette blir en vellykket satsning, så skal forbedrete utgaver mhp. innbinding og innhold etterhvert se dagens lys. Salgstallene får etterhvert vise om det slår til!

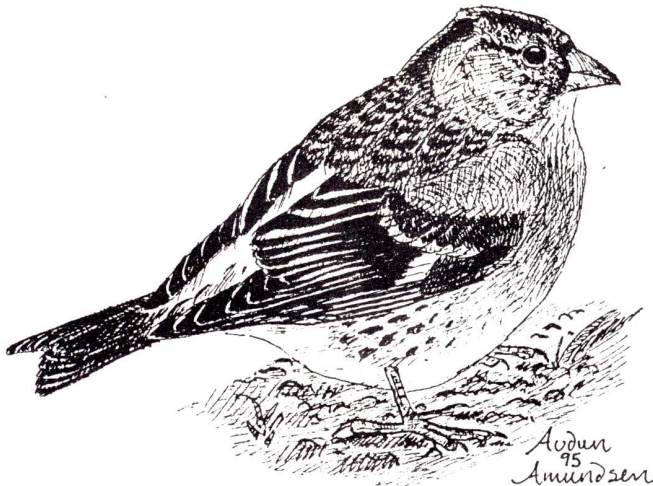
Den største bolken i boka er selvsagt kalenderen. Her får vi servert små stikkpiller med interessante (iallefall fra et sømorsk standpunkt) observasjoner og "who's who" i de indre kretser sentrert rundt aksene Oslofjordmiljøet til Rogaland. Hva som ligger til grunn for utvalget av fugleobservasjoner gjort gjennom tidene er vanskelig å se, men vi får tro at utvalget blir like tilfeldig i neste utgave. Det er hyggelig at folk feirer bursdag og at det bemerkes i boka, men det synes heller ikke her å være særlig system i utvalget av personer som er så "heldige" å bli nevnt. Flere av de omtalte ornitologene er desverre rimelige noviser i ornitologmiljøet her på berget. Et tips til forfatterne i så måte kunne være å ta en titt i

norsk fugleatlas. Svært hyggelig for publikum utenfor de indre NSKF-kretser er det at det faktisk for første gang er gitt en samlet liste med førstefunn av NSKF-sjeldenheter etter 1900 frem til 1992 (fram t.o.m. 1992 har NSKF klart å utgi rapporter). I listen kan vi se at for Trøndelagsfylkene er følgende arter påvist for første gang i Norge på 1900-tallet: kanadagås Trondheimsfjorden 1900, hvitpelikan Rossøyvågen, Vikna 1974, skjæregjøk Gaulosen, Melhus 1974, rødfotand Øfsti, Stjørdal 1981, damsnipe Rusasetvatn, Ørland (1983), stivhaleand Leksdalsvatnet, Verdal 1984, plystresnipe Stjørdal 1993 og tristanalbatross vest av Halten, Frøya 1994. I Norgeslisten gis også mye nytting informasjon med bl.a. første funn og samlet antall funn frem t.o.m. 1992. Med hjelp av diverse koder i liten tekst gis referanser til publikasjoner som NSKF selv har publisert. Et lite tall rett etter artsnavnet gis det ingen forklaring på, men kan vi anta at det viser til årstall for siste kjente funn? En liste over arter i Vest-Palearktis er også interessant, ikke minst sett i lys av den navneforvirring som hersker i dagens fugle-Norge. Her får vi nemlig norske navn på artene slik de er navnsatt pr. dato. Nå må ikke leseren villedes til å tro at navnene er de endelige! Det blir sikkert enda flere navnenyheter å forholde seg til i årene som kommer etterhvert som de kloke baronene i navnekomiteen i Oslo-miljøet navnsetter all verdens fugler. Kryssere kan glede seg over at det i listene finnes masse plass til å lage sine egne krysslister, som f.eks. årskryss, for en lokalitet, for Norge, for Europa, osv. Dagboka gir også en tabell med gjennomgang av samtlige arter som skal

rapporteres til landets LRSKer. En praktisk greie for de som gjør spennende observasjoner på sine reiser utover i landet. Som seg hør og bør har boka kapitler med oversikt over truede arter i Norge (uten referanse!), viltlovens bestemmelser mhp. jakt mm, navn og adresser til aktuelle organisasjoner osv.

Som en konklusjon vil anmelderen si at enhver med interesse og ønske om å holde

seg oppdatert om det som rører seg i ornitologmiljøet i Norge er nødt til å skaffe seg denne boka! Undertegnede har iallefall allerede hatt stor nytte av dagboka. Her er mye interessant stoff som kan fungere som oppslagsverk også etter at 1996 er omme. Dessuten gir boka på kalendersidene en grei mulighet til å føre observasjoner gjennom året, og sist men ikke minst så kan en følge med når visse ornitologer ble født! ØRS.

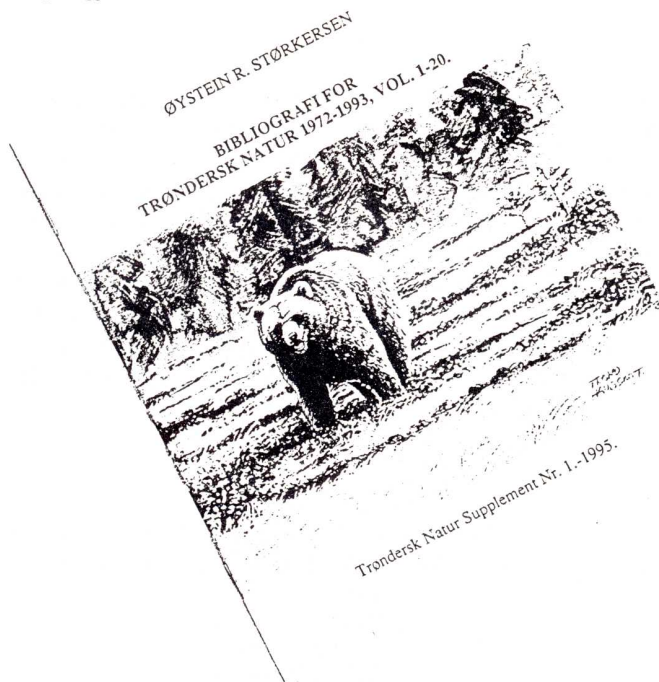

NYTT SIDEN SIST....

Fikk du et kryss på din adresselapp på dette hefte av TN, eller kanskje du fikk det på forrige TN. Det betyr i såfall at du ennå ikke har betalt din kontingent for inneværende år. Foreningene og TN setter stor pris på at du ordner opp i dette straks. Manglende betaling er gjerne årsaken til at TN er sen med å dumpe ned i din postkasse?, eller kanskje uteblir helt. Ta kontakt dersom du likevel mener å ha betalt.

TN Supplement nr. 1.-1995: Indeks for TN volum 1-20 foreligger nå for salg (kr. 25.- pluss evt. porto/ekspedisjon kr. 10.-), og vil bare bli å få kjøpt gjennom foreningene i nord og sør, foruten ved å bestille fra TN. Indeksen er på 48 sider og omfatter en indeks og bibliografi for årgang nr. 1 til og med årgang 20 (1972-1993). Bestilling kan skje ved å forhåndsbetale kr. 35.- til postgiro 0814 360 1952, Trøndersk Natur, Postboks 1719 Rosenborg, 7002 Trondheim. Husk å angi hva bestillingen gjelder.

Fugletårn i Gaulosen? Tårnsaken ruller videre (eller skal vi si tårner seg opp?). Etter at hytteforeningen nå har kastet seg inn i saken så ser det ut til at det i første omgang må bli at tårnet plasseres på Mule-siden. Dvs. like ved de eksisterende naustene (og stålbrygga). Når tårnet blir bygget er det vel best å ikke si noe om, skuffelser iså måte er det kanskje blitt nok av! Forøvrig ryktes det at fylkesmannen kan få i stand en avtale om bruk av Øysandveien, så blir det kanskje mulig komme til Gaulosen ett sted uten å betale for det? Som kjent er det betaling for å kjøre på alle tre veier som fører inn i området pr. dato (Leinæøra, Mule og altså Øysandveien).

Vår Fuglefauna i ny drakt. Som medlemmer av NOF-sentralt har merket så har VF blitt langt mer attraktiv i det siste i og med at fargetrykk er blitt gjennomgangstenen på de fleste bildene. Litt innkjøringsproblemer har det vært med fargescanneren i starten, men det går seg nok til. VF kom også for første gang i år ut med ett femte hefte (dvs. hefte ble nummerert som nr. 5/94). Dette femte hefte skal komme hvert år og skal inneholde saker fra NSKF, fugler i Norge, navnesaker o.l. Siste på VF-fronten er at fra og med 1996 så kommer VF ut i enda større format (jf. det svenske VF). Det vil nok gjøre VF enda mer attraktiv for folk flest og gir redaksjonen langt friere hender mhp. layout. Du mottar vel også Vår Fuglefauna?, hvis ikke så er tiden nå kommet for å gjøre noe med det!

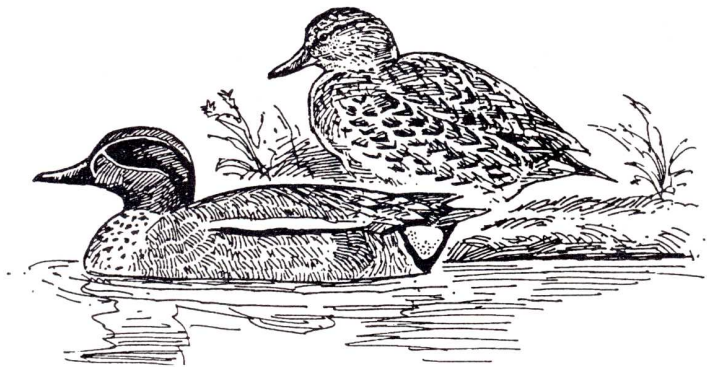
Nytt NOF/ST kontor. Som ivrige NOF'ere vel har merket så har NOF/Sør-Trøndelag i 1995 etablert eget kontor i det gamle bygget til Bispehaugen skole på Møllenberg (i 2' etg). Med møterom og kontorrom er dette et sted en både kan arbeide (PC finnes også), se gjennom et rikholdig bibliotek med lokaltidsskrifter fra hele landet og fra Sverige m.m., kjøpe saker fra salgsavdelingen, foruten slå av en prat med likesinnede. Åpningstider opplyses på rundskriv til medlemmene i NOF/ST, men er i dag satt til hver torsdag fra 17.00 til 20.00. Utenom disse tidene er kontoret tilgjengelig ved å kontakte leder i NOF/ST (se siste side på omslaget for tlf.).

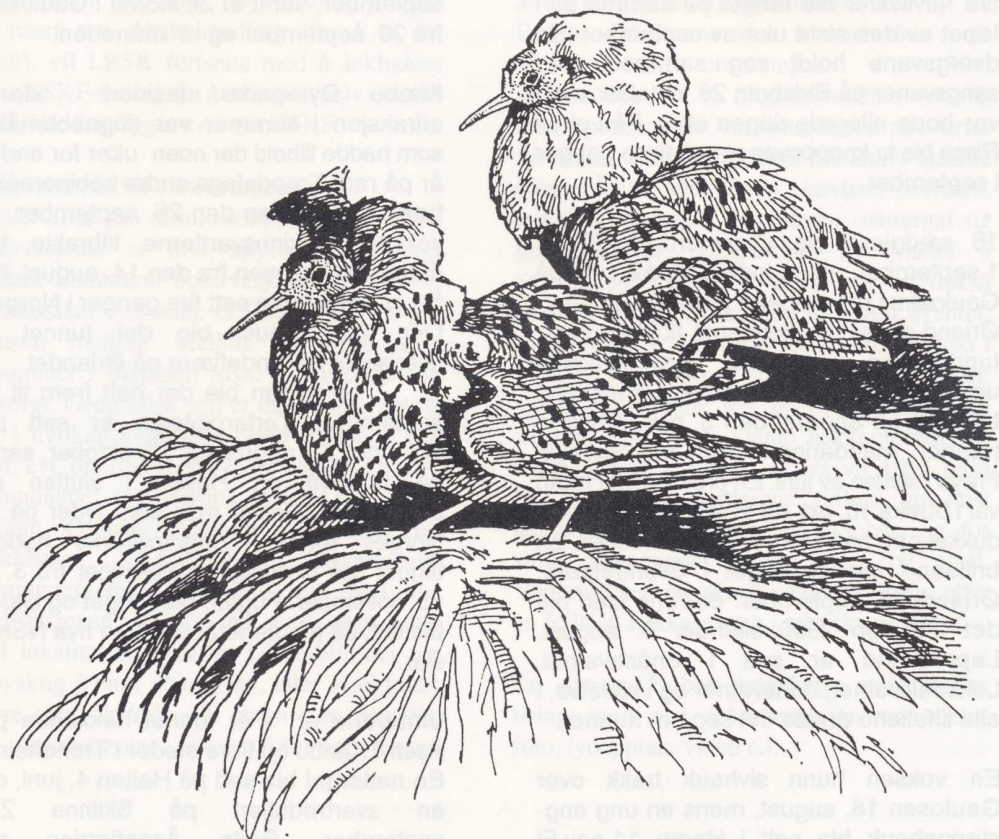

Vern av barskog. De som følger med i debatten om vern av granregnskogen i Trøndelag vet at det nå synger på siste verset for de siste små flekkene av denne i europeisk sammenheng så sjeldne naturtypen. Det meste av denne skogtypen befinner seg i Trøndelag og er i desperat behov for vern! Regjeringen har da også nylig vedtatt å utvide verneplanen for barskog, slik at også denne typen kan bli bedre representert. For tiden pågår det derfor registrering og vurdering av aktuelle områder. Undertegnede tar i den sammenheng svært gjerne i mot tips om lokaliteter som bør undersøkes med tanke på evt. innlemmelse i verneplanen. Områdene behøver ikke være store for at de skal være interessante! Altså de som har kjennskap til gammelskogsområder og helst fuktig granskog (evt. løv-barblandingsskog) som synes verneverdig, ta straks kontakt med Ø.R. Størkersen, tlf. 7358 0563a/ 7392 5441p. Navn på lokaliteten og stedsangivelse er alt som behøves, så skal lokaliteten bli undersøkt!

Til salgs: En Swarovski 10 x 42 håndkikkert (2 år) og en Zeiss 8 x 30 håndkikkert (10 år). Begge pent brukt. Interesserte bes ta kontakt med G. Bangjord, tlf. 7902 1926.

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

Østsvaer og rød - november - 95

med motparten i en ågg ved 14.000
og hele de overvinteringen er det
på 1957 23 september og 10.000
vårenes dagn 14 oktober

1957 23 september og 10.000
vårenes dagn 14 oktober

1957 23 september og 10.000
vårenes dagn 14 oktober

1957 23 september og 10.000
vårenes dagn 14 oktober

1957 23 september og 10.000
vårenes dagn 14 oktober

1957 23 september og 10.000
vårenes dagn 14 oktober

1957 23 september og 10.000
vårenes dagn 14 oktober

1957 23 september og 10.000
vårenes dagn 14 oktober

1957 23 september og 10.000
vårenes dagn 14 oktober

1957 23 september og 10.000
vårenes dagn 14 oktober

1957 23 september og 10.000
vårenes dagn 14 oktober

1957 23 september og 10.000
vårenes dagn 14 oktober

1957 23 september og 10.000
vårenes dagn 14 oktober

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

1957) januar 117M i østret i vestre
på søen i en ågg ved 14.000

Observasjoner mai - november - 95.

Sjelden eller aldri har det vært observert så mye spennende fugl i de trønderske fylker som i år. Noe som nok skyldes økt kunnskap og ikke minst økt feltinnsats blant dere ornitologer.

Vi starter med dvergdykker fra Eidsbotn, Levanger og Straumen, Inderøy i oktober. På Halten trakk det 15 000 havhest og 13 grålire i løpet av 6 timer den 26. september. Fire grålire og en storlire ble sett ved Sklinna, mens to stormsvale og fire havsvale ble fanget på samme øy i løpet av den siste uka av september. En dvergsvane holdt seg sammen med sangsvaner på Eidsbotn 26. oktober, men var borte allerede dagen etter. På Leira i Rissa ble to knoppsvaner sett flere ganger i september.

16 sædgjess ble observert på Skogn 1. september, og ett individ dukket opp på Gaulosen i november. I området Bjugn - Ørland er det sett flere små flokker med tundragjess av den grønlandske underarten i høst. En svært sen knekkand ble sett på Stjørdal den 3. nov, mens to hanner mandarinand var på Sauøya, Frøya i slutten av juni. En praktærfugl hann var i Buvika 10. okt. og to stellerandhanner dukket opp på Inderøy, også i oktober. En brilleand ble oppdaget i Grandefjæra, Ørlandet 3. september. Samme sted ble det talt opp 2800 silender 8. august. Lappfiskand er sett i Snåsavatnet, Leksdalsvatnet, Jonsvatnet og i Nidelva, i alle tilfellene dreide det seg om hunner.

En voksen hunn sivhauk trakk over Gaulosen 18. august, mens en ung engsteppehauk ble sett i Hegra 11. nov. Ei vannrikse ble hørt på Hammervatnet 19. september. Arten er også sett på Storfosna og Ørlandet i Oktober, og på Gaulosen i midten av november. Opp til 15 svarthalespover er sett på Ørlandet i høst

og hele fire polarsvømmesnipen er sett i perioden, en på Sklinna 24. september, en på Halten 26. september og to individ på Valsneset, Bjugn 14. oktober.

Tre fjelljo var innom Gaulosen i begynnelsen av juni, mens polarjo er sett på Kjerringvåg, Hitra og på Valsneset, Bjugn i oktober. En 2k dvergmåke ble iaktatt på Stjørdal 30. juni, og et 1K individ på Inderøy 15. august. To dvergmåker var ved Klingsundet i Snåsavatnet 1. september, samt et 2k individ i Gaulosen fra 20. september og ut måneden.

Klæbu Dyreparks desidert største attraksjon i sommer var ringnebbmåka som hadde tilhold der noen uker for andre år på rad. Trøndelags andre sabinemåke trakk forbi Halten den 26. september. Ei voksen hvitkinnsvarterte tilbrakte tre dager på Gaulosen fra den 14. august, fra før er arten kunn sett fire ganger i Norge. Den 20. august ble det funnet ei dverglerke i Grandefjæra på Ørlandet

og fuglen ble der helt frem til 3. september. Tartarpiplerke er sett på Ørlandet 27. august og 10. oktober, samt på Sauøya og Halten i slutten av september. Det er mye som tyder på at Norges første mongolpiplerke hadde tilhold på Nordsileiret, Steinkjer fra 3. til 15. november. Fuglen ble fanget og bilder ble tatt, så nå gjenstår det å se hva NSKF sier.

Vintererla er i år funnet hekkende på Åsen, i Klæbu og flere steder i Trondheim. En nattergal ble sett på Halten 4. juni, og en svartrødstjert på Sklinna 27. september. Både Åsenfjorden og Snillfjorden hadde besøk av syngende gresshoppesangere i juni, men den heteste junifuglen i trøndelag var nok busksangeren på Movatnet i Åsen. En fugl mange fugleinteresserte trøndere fikk med

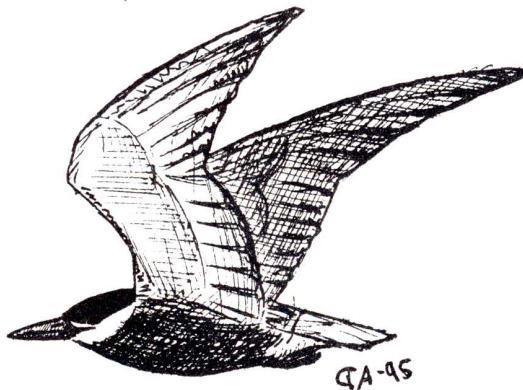
seg. Den 26. september ble trøndelags første, og Norges femte starrsanger funnet på Sklinna. En ung hauksanger ble fanget på Gjøsing 22 august, mens en bøksanger ble fanget på samme øy 17. september. En ny bøksanger ble fanget på Stavsenga, Trondheim 6. august. En syngende østsanger ble funnet i Åsenfjorden 24. mai, men til tross for ihrdig leteing de påfølgende dagene, ble fuglen ikke hørt flere ganger.

Etter at trøndelags første dvergfluesnapper ble funnet død i Malvik i vår, tok det ikke lang tid før nummer to og og tre dukket opp. Denne gangen var det Halten og Sklinna som fikk sjeldent besøk. En tornskate hann var på Sauøya 5. juni. En ad. rosenstær holdt seg i Sætervik i Osen fra omkring 17. mai til et stykke ut i juli. Den kanskje mest spesielle hendelsen på fuglefronten i trøndelag i år,

var den store invasjonen av nøttekråke fra øst. De første observasjonene ble gjort rundt 20. august, og nådde en topp med flere tusen fugler i midten av september.

Det har ellers vært sett mye kjernebiter i våre fylker i år, bla. hele 11 ind. på Steinkjer i begynnelsen av november. I motsetning til i fjor, har det i høst vært mange observasjoner av polarsisik. Det ser også ut til at tornirirken har hatt ett godt år i trøndelag. Det er hørt syngende rosenfink på Trøite i Stjørdal og ved Hammervatnet i Åsen. Arten er også sett på Gaulosen, Gjøsing og på Sklinna. Den årlige NOF-turen til Froan, resulterte i en vierspurv hunn på Sauøya 3. juni, og en hann på Halten dagen etter.

Vi oppfordrer igjen alle om å ringe inn spennende fugleobservasjoner til Einar Sæter på tlf: 72 55 26 22.

Solsikkefrø FK fuglefrø Fuglemater i metall

På Felleskjøpet kan du kjøpe solsikkefrø i 5 eller 25 kgs sekker, billig og bra!

FK fuglefrø (frøblanding) selger vi i rimelige 5 kgs pakninger.

Fuglemater i metall	kr 64,00
FK frøblanding, 5 kg	kr 42,50
Solsikkefrø, 25 kg	kr 175,00
Solsikkefrø, 5 kg	kr 42,50

 butikken

Bromstadveien 57, Tunga - Tlf. 73 90 30 00

Norsk Ornitologisk Forening Afdeling Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag

Adresser:

NOF afd. Sør-Trøndelag, Postboks 139 Sentrum, 7001 Trondheim. Postgiro 0802 3103991.
Medlemsskap i 1995: Kr. 75.- senior/kr. 50.- junior (u. 16 år) & pensjonist.

NOF afd. Nord-Trøndelag, Postboks 237, 7651 Verdal. Postgiro 0814 3893880.

Medlemsskap i 1995: Kr. 60.- senior/kr. 50.- junior (u. 16 år).

Fylkesforeningene arrangerer møter, turer og andre aktiviteter. Trøndersk Natur inngår i medlemsskapet. Innmelding skjer ved henvendelse til fylkesforeningene eller lokallagene. Adresseforandringer skjer for abonnenter direkte til TN, for medlemmer i fylkesforeningene via hhv. NOF/ST og NOF/NT.

Abonnement på TN skjer ved å sette inn kr. 50.- på postgiro 0814 3690 1952, Trøndersk Natur, Postboks 1719 Rosenborg, 7002 Trondheim.

Styret i NOF/ST 1995:

Leder: Geir Rudolfsen. Tlf. 92-22 68 33p
Nestleder: Lars Waaler. Tlf. 73-51 35 19p
Kasserer: Jørn Krogstad. Tlf. 72-55 50 15p
Sekretær: Tormod Amundsen. Tlf. 72-58 53 72p
Medlemsregister: Geir Klaveness. Tlf. 73-94 29 63p
Varamedlem: Arne Strøm. Tlf. 73-90 20 88p
Varamedlem: Torborg Berge. Tlf. 73-53 11 62p

Styret i NOF/NT 1995:

Leder: Halvor Sørhuus, Verdal. Tlf. 74-07 14 72p/74-07 81 71a
Nestleder: Pål Mølnvik, Sndsa. Tlf. 74-15 14 05p
Kasserer: Morten Vang, Levanger. Tlf. 74-08 88 63p
Sekretær: Rolf Terje Kroglund, Verdal. Tlf. 74-07 00 56p
Styremedlem: Per Inge Varnesbranden, Åsen. Tlf. 74-01 30 88p
Varamedlem: Kjartan Trana, Namsos. Tlf. 74-27 31 40p
Varamedlem: Steinar Moe, Steinkjer. Tlf. 74-16 65 81p

INNHOOLD

- 60 LRSK/ST: Avifaunistisk rapport fra Sør-Trøndelag 1994
- 82 LRSK/ST: Statusliste for fugler i Sør-Trøndelag fylke
- 94 J.P. Stav: Svala i tekst og tradisjon
- 110 A-H. Rønning: Atlasprosjekt: Nå også for pattedyr!
- 112 Småstykker
Ø.R. Størkersen: Ornitologisk ekskursjon til Froan
K. Aa. Solbakken: Referat fra ekskursjon til Sauøya og Halten 3.-5.6.1995
Ø.R. Størkersen: Reirkasser for fiskemåke
G. Rudolfsen: Manu nasjonalpark, størst i Peru
J.A. Auran: Pilfink på vandring mot nord
Ø.R. Størkersen: Vinteratlas for fugler
A. Strøm: Referat fra ekskursjoner til Storfosna 12.-14.5 og 29.9-
1.10.1995
A. Strøm: Referat fra tur til Gaulosen 12.9.1995
- 124 Fotohjørnet
- 127 Ny litteratur
- 129 Nytt siden sist
- 132 Observasjoner mai - november 1995

Forsideakvarell ved Trond Haugskott. Tegning side 80 & 128 Audun Amundsen, side 84, 85 & 133 Tormod Amundsen, side 69, 109, 120, 130 & 131 Trond Haugskott, side 119 fra L. Jonsson 1994: Fugler, side 125 & 126 fra Bauer & Blotzheim 1966: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Side 2: Jordugle (M. Vang).
Trykk: Offset Sats A/S. ISSN 0806-0517